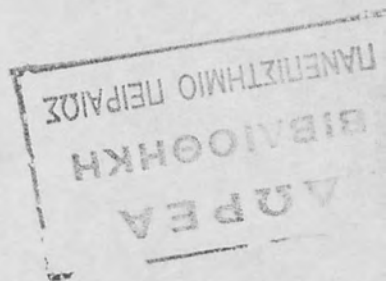

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΣΧΙΝΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τεύχος Β'

ΕΝΟΧΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΡΑ ΤΗ ΑΝΩΤ. ΒΙΟΜ.
ΣΧΟΛΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ 1974

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΣΧΙΝΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τεύχος Β'

ΕΝΟΧΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΡΑ ΤΗ ΑΝΩΤ. ΒΙΟΜ.
ΣΧΟΛΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ 1974

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
 ΕΝΟΧΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ
 ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ
 ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

----

§ 1.-	'Ορισμοί, καλόπιστος έκπλήρωσις τῶν παροχῶν	Σελ. I
I.-	'Ορισμοί	I
II.-	Καλόπιστος έκπλήρωσις τῶν παροχῶν	" 5
§ 2.-	Εἶδη τῶν ἐνοχῶν καὶ παροχῶν	
I.-	Παροχὴ κατὰ γένος καὶ παροχὴ εἰδους	" 8
II.-	Διαζευκτικὴ ἐνοχὴ	" 12
III.-	Χρηματικὴ ἐνοχὴ	
1.-	'Ορισμοί	" 15
2.-	'Οφειλὴ εἰς ἄλλοδαπὸν νόμισμα"	18
IV.-	Τόκος	
1.-	Ἔννοια	" 20
2.-	Εἶδη τόκων	" 20
3.-	Ποσοστὸν τόκου (ἐπιτόκιον)	" 21
4.-	Τόκοι τόκου (ἀνατοκισμός)	" 23
V.-	'Αποζημιώσεις	
1.-	'Ορισμοί	" 23
2.-	Συνυπολογισμός κέρδους καὶ ζημίας	" 28
3.-	Εἶδος ἀποζημιώσεως	" 29
4.-	Ζημία ἐξ οἰκείου πταίσματος	" 30
§ 3.-	Παρεπόμεναι ἢ δευτερεύουσαι ὑποχρεώσεις.	" 31
I.-	'Υποχρέωσις ἐν σχέσει πρὸς ἀποδοτέας δαπάνας	" 31

II.- 'Υποχρεώσεις τοῦ ἑνασκοῦντος τὸ δικαίωμα ἀφαιρέσεως	Σελ. 32
III.- 'Υποχρεώσεις πρὸς λογοδοσίαν	" 33
IV.- 'Υποχρεώσεις ἐπὶ ἀποδόσεως ὁμάδος ἀντικειμένων	" 33
§ 4.- 'Εκπλήρωσις τῶν ἐνοχῶν	
I.- Μερικὴ ἐκπλήρωσις	" 34
II.- 'Εκπλήρωσις ὑπὸ τρίτου	" 34
III.- Τόπος παροχῆς	" 36
IV.- Χρόνος παροχῆς	" 38
§ 5.- Δικαίωμα ἐπισχέσεως	" 40
§ 6.- Εὐθύνη ἔνεκα πταίσματος	" 43
I.- Πταῖσμα	" 44
II.- 'Ικανότης πρὸς καταλογισμόν	" 49
III.- Εὐθύνη ἐκ πταίσματος προστηθέν- τος	" 50
§ 7.- Περὶ συμβάσεων	
I.- Διακρίσεις	" 52
II.- Γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ διατάξεις ἐπὶ συμβάσεων	
1.- 'Αρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῶν συμ- βάσεων	" 59
2.- 'Ορισμὸς τοῦ περιεχομένου τῆς συμβάσεως	" 61
3.- Ἐνστασις μὴ ἐκπληρωθέντος συναλλάγματος	" 63
4.- Ἀπρόοπτος μεταβολὴ τῶν συνθη- κῶν	" 66
III.- Εἰδικαὶ διατάξεις περὶ κατηγοριῶν τινων συμβάσεων	
1.- Σύμβασις μεταβιβάσεως πάσης τῆς περιουσίας	" 67

2.- Σύμβαισις περί τῆς κληρονομί- ας ζῶντος	Σελ. 69
3.- Σύμβαισις ἐμπράγματος περί ἀ- κινήτου	" 70
§ 8.- Ἄδυναμία παροχῆς	
I.- Ἔννοια καί διακρίσεις	" 71
II.- Ἔννομα ἀποτελέσματα τῆς ἀδυναμί- ας πρὸς παροχὴν	
1.- Γενικῶς	" 73
2.- Συνέπειαι τῆς ἀδυναμίας παρο- χῆς εἰδικῶς ἐπὶ ἀμφοτεροβαρῶν συνβάσεων	" 76
§ 9.- Ὑπερμερία	
I.- Ὑπερμερία ὀφειλέτου	
1.- Ἔννοια καί προϋποθέσεις	" 80
2.- Ἔννομοι συνέπειαι ὑπερμερίας ὀφειλέτου	" 81
II.- Ὑπερμερία δανειστοῦ	
1.- Ἔννοια καί προϋποθέσεις	" 84
2.- Ἔννομοι συνέπειαι ὑπερμερί- ας δανειστοῦ	" 86
III.- Ὑπερμερία ἐπὶ ἀμφοτεροβαρῶν συμ- βάσεων	" 88
IV.- Σύμβαισις κατὰ διαδοχικὰς τμηματι- κὰς παροχὰς	" 91
§ 10.- Ὑπαναχώρησις	" 92
§ 11.- Ἀρραβῶν καί ποινικὴ ρήτρα	
I.- Ἀρραβῶν	" 97
II.- Ποινικὴ ρήτρα	" 99
§ 12.- Σύμβαισις ὑπὲρ καί εἰς βάρος τρίτου	" 102
I.- Σύμβαισις ὑπὲρ τρίτου	" 103

II.- Σύμβαισις εἰς βάρος τρίτου	Σελ.	106
§ I3.- Ἀπόβεισις τῶν ἐνοχῶν	"	107
I.- Καταβολή	"	107
II.- Δόσις ἀντί καταβολῆς	"	111
III.- Ὑπόσχεσις ἀντί καταβολῆς	"	112
IV.- Δημοσία κατάθεσις	"	112
V.- Ἀνανέωσις	"	115
VI.- Συμψηφισμός	"	117
VII.- Σύγχυσις	"	122
VIII.- Ἄφεσις χρέους	"	122
§ I4.- Ἐκχώρησις	"	123
§ I5.- Ἀναδοχή χρέους	"	131
§ I6.- Ἐνοχή εἰς ὀλόκληρον	"	136
§ I7.- Ἀδιαίρετος παροχή ἐπί πλειονότη- τος δανειστῶν ἢ ὀφειλετῶν	"	140

ΕΝΟΧΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ
ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

§ 1. - Ὁρισμοί, καλόπιστος ἐκπλήρωσις τῶν παροχῶν
I. - Ὁρισμοί

Ἐνοχικόν Δίκαιον εἶναι τὸ σύνολον κανόνων ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὑπὸ τῶν ὁποίων ρυθμίζονται αἱ ἐνοχικαὶ σχέσεις. Αὗται ἀποτελοῦν τὸν "πυρῆνα" τοῦ ἐνοχικοῦ δικαίου (FIKENTSCHER), τὸ ὅποιον χαρακτηρίζεται ὡς ἡ "τάξις διαμορφώσεως ἰδιωτικῶν ἐνδιαφερόντων" (βλ. ESSER).

Ἐνοχικὴ σχέσηις εἶναι ἡ σχέσηις ἡ ἀπορρέουσα ἐκ τινος ἐνοχῆς.

Ἐνοχή εἶναι ἡ μεταξύ δύο ἢ περισσοτέρων προσώπων ὑφισταμένη ἔννομος σχέσηις ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἐξ ἧς δημιουργοῦνται δικαίωμα καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς παροχὴν (βλ. ἄρθρ. 287) ἢ πλειονότητος τοιούτων ἢ καὶ ἕτερα δικαιώματα, ὡς π.χ. δικαίωμα ὑπαναχωρήσεως, καταγγελίας. Ἡ ἐνοχή δὲν δύναται νὰ προκύπτῃ ἐξ οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ (Φραγκίστας).

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν τριῶν ὡς ἄνω ὀρισμῶν προκύπτει, ὅτι ἐνοχικόν δίκαιον εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων ἰδιωτικοῦ δικαίου, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς μεταξύ δύο ἢ περισσοτέρων προσώπων σχέσεις, δυνάμει τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἰς δικαιοῦται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ἑτέρου παροχὴν

τινα, ούτος δέ νά ἐκπληρώσῃ ταύτην.

Ὁ μὲν ὑπόχρεως πρὸς παροχὴν καλεῖται ὀφειλέτης, ὁ δέ δικαιούμενος νά ἀπαιτήσῃ τὴν παροχὴν καλεῖται δανειστής. Εἰς μίαν ἐνοχικὴν σχέσιν εἶναι δυνατὴ ἡ ὕπαρξις πλειονότητος ὀφειλετῶν ἢ δανειστῶν ἢ καὶ ἀμφοτέρων.

Παροχὴ εἶναι συμπεριφορὰ, ἥτοι πρᾶξις ἢ παράλειψις, εἰς τὴν ὁποίαν συνίσταται ἡ κυρία ὑποχρέωσις τοῦ ὀφειλέτου ὠρισμένης ἐνοχῆς ἔναντι τοῦ δανειστοῦ αὐτῆς, π.χ. ὑποχρέωσις πρὸς μεταβίβασιν δικαιώματος, πρὸς παράλειψιν ἀνταγωνισμοῦ, πρὸς ἀνοχὴν πράξεως τοῦ δικαιούχου κλπ.

Ἐκτός τῆς κυρίας ὑποχρέωσεως δύνανται νά ἀπορρέουν ἐκ τινος ἐνοχῆς καὶ δευτερεύουσαι ὑποχρεώσεις (ἀποκαλούμεναι καὶ "εὐρύτεραι ὑποχρεώσεις συμπεριφορᾶς" IARENZ), αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὅλης ἐνοχῆς, π.χ. ὑποχρέωσις προστασίας τῶν πραγμάτων τοῦ ἀντισυμβαλλομένου (βλ. ἄρθρ. 685), ὑποχρέωσις παροχῆς πληροφοριῶν (βλ. ἄρθρ. 519), πρὸς εἰδοποίησιν (βλ. ἄρθρ. 589), ὑποχρέωσις προνοίας (βλ. ἄρθρ. 662) κλπ. Ἐκεῖναι αἱ ὑποχρεώσεις ὅμως, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάληψις ὀδηγεῖ εἰς τὴν σύστασιν τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως καὶ αἱ ὁποῖαι προσδίδουν εἰς αὐτὴν τὴν ἰδιομορφίαν τῆς, εἶναι αἱ πρωτεύουσαι ὑποχρεώσεις, τουτέστιν αἱ ὑποχρεώσεις πρὸς παροχὴν.

Ἡ ἐνοχὴ ἀποτελεῖ, κατὰ τὰ ἐκτεθέντα, δε-

μόν μεταξύ δύο ή περισσοτέρων προσώπων, δυνάμει του οποίου ο εις (όφειλέτης) υποχρεούται έναντι του άλλου εις ώρισμένην συμπεριφοράν, ήτοι εις πράξιν ή παράλειψιν (παροχήν), ο δε άλλος (δανειστής) δικαιούται να απαιτήση τήν παροχήν, τουτέστι τήν πράξιν ή παράλειψιν. Συνιστά όθεν ή ένοχη ένα σύμπλεγμα πραγματικών και νομικών στοιχείων, ιδίως έννόμων αποτελεσμάτων, κατευθυνόμενον προς ώρισμένον σκοπόν, ο οποίος είναι ή ικανοποίησις του ένδιαφέροντος του δανειστού επί της παροχής (LARENZ).

Τό δικαίωμα του δανειστού καθ'ώρισμένου όφειλέτου ένοχικής σχέσεως προς παροχήν όνομάζεται απαίτησις. Αύτη αποτελεί τό περιεχόμενον της ένοχής. Όστε περί απαιτήσεως δύναται να γίνη λόγος μόνον επί ένοχής ή ένοχικής σχέσεως. Έπειδή δε ή απαίτησις στρέφεται καθ'ώρισμένου μόνον προσώπου, του όφειλέτου τουτέστι της ένοχικής σχέσεως, έχει ή απαίτησις "σχετικόν χαρακτήρα".

Η αξίωσις, περί της οποίας έγένετο λόγος εις τάς Γενικάς Αρχάς, είναι έννοια εύρυτέρα και χρησιμοποιεΐται επί πάσης έννόμου σχέσεως, π.χ. οίκογενειακής, έμπραγμάτου κλπ., φυσικά και επί ένοχικής. Ούτως ή απαίτησις είναι συγχρόνως και ένοχική αξίωσις, ένω ή οίκογενειακή αξίωσις, π.χ. προς συμβίωσιν, δεν αποτελεί ά-

παίτησιν.

Ὁ ἐνοχικός δεσμός (ἐνοχή) δημιουργεῖ κατὰ κανόνα διὰ τὸν μὲν δανειστήν τὴν ἀπαίτησιν, διὰ τὸν δὲ ὀφειλέτην ὑποχρέωσιν πρὸς παροχήν. Ὁ ὅρος τῆς ὑποχρέωσεως εἶναι γενικός καὶ χρησιμοποιεῖται ἐπὶ πάσης σχέσεως. Οὕτω π.χ. ὁμιλοῦμεν περὶ οἰκογενειακῆς, φορολογικῆς κλπ. ὑποχρέωσεως.

Εἰδικὸς ὅρος ἐπὶ ἐνοχικῆς σχέσεως εἶναι ἡ ὀφειλή ἢ τὸ χρέος πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ἐνοχικῆς ὑποχρέωσεως πρὸς παροχήν.

Ἐάν ὁ ὀφειλέτης δὲν ἐκπληρώσῃ οἰκειοθελῶς τὴν ὑποχρέωσιν του πρὸς παροχήν, δύναται ὁ δανειστής κατὰ κανόνα νὰ ἐγείρῃ κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν καταδίκην του εἰς παροχήν καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτὸν δι' ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως εἰς παροχήν. Ἡ ὑπαγωγή τοῦ ὀφειλέτου καὶ κυρίως τῆς περιουσίας του εἰς ἀναγκαστικὴν ἐκτέλεσιν ἐκ μέρους τοῦ δανειστοῦ ὀνομάζεται εὐθύνη τοῦ ὀφειλέτου (ENNECCERUS-LEHMANN). Ἡ εὐθύνη εἶναι κατὰ κανόνα ἀπεριόριστος, ἐκτείνεται δηλ. ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου καὶ κατ' ἐξαίρεσιν περιωρισμένη, εἴτε κατὰ ποσὸν εἴτε κατ' ἀντικείμενον.

Ἡ ἐνοχή, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλλείπει ἡ ὡς ἄνω φυσικὴ καὶ κανονικὴ συνέπεια τῆς ἀπαιτήσεως, ἡ

ὁποῖα εἶναι ἡ ἀγωγή πρὸς ἐξαναγκασμὸν τοῦ ὀφειλέτου εἰς παροχὴν καὶ ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκτέλεσις πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ δανειστοῦ, συνεπῶς ἡ εὐθύνη τοῦ ὀφειλέτου, ὀνομάζεται **φ υ σ ι -**
κ ῆ ἡ ἀ τ ε λ ῆ ς ἔ ν ο χ ῆ, π.χ. ἡ παραγραφεῖσα ἀπαίτησις, ἡ σύμβασις (·) περί μέλλοντος γάμου (βλ. ἄρθρ. 1346 § I) κλπ. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ὑφίσταται μὲν ὀφειλὴ, ἐλλεῖπει ὅμως ἡ εὐθύνη, δηλ. ὁ ἐξαναγκασμὸς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὀφειλῆς.

II.- Καλόπιστος ἐκπλήρωσις τῶν παροχῶν

Ἡ λειτουργία τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως τελεῖ ὑπὸ τὸν γενικὸν καὶ θεμελιώδη κανόνα τοῦ ἐνοχικοῦ δικαίου, καθ'ὃν "ὁ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται νὰ ἐκπληρῶσιν τὴν παροχὴν ὡς ἀπαιτεῖ ἡ καλὴ πίστις λαμβανόμενων ὑπ' ὄψει τῶν συναλλακτικῶν ἡθῶν" (ἄρθρ. 288). Συνεπῶς πᾶσα ἐνοχὴ, ἀπορρέουσα εἴτε ἐκ τοῦ νόμου, εἴτε ἐκ δικαιοπραξίας, διέπεται ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ καθ' ὅλον τῆς τὸ περιεχόμενον ὑπὸ τῆς συναλλακτικῆς καλῆς πίστεως. Ὡς λέγεται, πᾶσα ἐνοχὴ εἶναι καλῆς πίστεως (Τσιριντάνης).

Ἡ καλὴ πίστις παρέχει εἰς τὸν δικαστὴν τὴν εὐχέρειαν, εἴτε ἐρμηνεύων, εἴτε συμπληρώνων ἢ μεταπλάσων τὴν ἐνοχικὴν σχέσιν, νὰ περιορίζῃ, διευρύνῃ ἢ διορθώνῃ τὸ περιεχόμενον τῆς παροχῆς καὶ συνεπῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ δικαιώματος καὶ τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς παροχὴν. Δέν δύναται μὲν ὁ δικαστὴς νὰ πλάσῃ ἐνοχικὴν σχέσιν μηδέποτε γεννηθεῖσα,

έφαρμόζει όμως ούτος αύτεπαγγέλτως τόν ρηθέντα κανόνα του άρθρου 288, έκτιμών επί τῆ βάσει αὐτοῦ τά ὑπό τῶν διαδίκων ἐπικαλούμενα πραγματικά περιστατικά τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως. Κατά τήν ἐκτίμησιν ταύτην λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ καλή πίστις, ὡς ἀντικειμενικόν μέτρον, ἐν συνδυασμῷ πρός τά συναλλακτικά ἦθη, βάσει τῶν ὁποίων κρίνεται ἡ εἰδική κατάστασις τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως, εἰς τρόπον ὥστε νά ἐπιτευχθῆ δικαία στάθμισις τῶν ἐκατέρωθεν ἐνδιαφερόντων τῶν μερῶν. Ὁ ρόλος τοῦ δικαστοῦ λαμβάνει τοιαύτην ἕκτασιν κατά τήν διαμόρφωσιν τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως ὥστε νά γίνεταί λόγος περὶ "διαπλαστικοῦ δικαιώματος τοῦ δικαστοῦ" (HEDEMANN).

Ἐπειδή ὁ ρηθεὶς κανὼν (ἄρθρ. 288) εἶναι δημοσίας τάξεως, συμφωνία, ὅπως ἡ ἐνοχή μὴ διεπύπεται ὑπό τῆς συναλλακτικῆς καλῆς πίστεως, εἶναι ἄκυρος ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς ἀντικειμένη εἰς τόν κανόνα τοῦτον δημοσίας τάξεως (βλ. ἄρθρα 3, 174) καί ἀφ' ἑτέρου ὡς προσκρούουσα εἰς τά χρηστά ἦθη (βλ. ἄρθρ. 178).

Ὁ ὡς ἄνω κανὼν τῆς διεπούσης τήν ἐνοχήν συναλλακτικῆς καλῆς πίστεως ἰσχύει τόσον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τήν ὑποχρέωσιν τοῦ ὀφειλέτου, ὅσον καί ἐν σχέσει πρός τήν ἀπαίτησιν τοῦ δανειστοῦ καί σημαίνει ὅτι ἀμφότεροι δέον ὅπως τηροῦν τήν συμπεριφορὰν, τήν ὁποίαν δύναται νά ἀναμένεται, ὅτι τηρεῖ εἰς τὰς συναλλαγὰς ὁ κατὰ τήν κοινήν

ἀντίληψιν χρηστός διαπραγματευόμενος ἢ συμβαλλόμενος τοῦ τόπου τῆς παροχῆς, ἀδιαφόρως εἰς τὴν συγκεκριμένην σχέσιν ἐγνώριζον οἱ συμβαλλόμενοι τὰ συναλλακτικά ἦθη ἢ ὄχι. Κατὰ τοῦτο διαφέρει ὁ ἐν λόγῳ κανὼν τοῦ ἐκ τοῦ ἄρθρου 281 ἀπορρέοντος κανόνος, ὅστις περιορίζει μόνον τὸν δικαιοῦχον, τὸν δανειστήν καὶ ὄχι τὸν ὀφειλέτην. Τὸ ἄρθρον 281 Α.Κ. ἐτέρωθεν εἶναι εὐρύτερον, διότι ἰσχύει ἐπὶ παντός δικαιώματος καὶ οὐχὶ μόνον ἐπὶ ἀπαιτήσεως (ἐνοχικῆς ἀξιώσεως). Δύναται ὅμως νὰ ὑποστηριχθῆ καὶ ἡ ἀντίθετος ἄποψις, ὅτι δηλ. ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 288 εἶναι ἐφαρμοστέα καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης ἀξιώσεως, π.χ. ἐμπραγμάτου, οἰκογενειακῆς, κληρονομικῆς (βλ. ENNECCERUS-LEHMANN).

Πάντως τόσον τὸ ἄρθρον 281 ὅσον καὶ τὸ ἄρθρον 288 ἀποτελοῦν ἐξειδικεύσεις καὶ συγκεκριμενοποιήσεις τῆς ἰδέας τοῦ δικαίου, ἡ ὁποία ὡς ἀπόλυτος ἰδέα καὶ ὑπερτάτη ἀρχὴ ἐνσαρκοῦται εἰς τὸ δίκαιον ὡς σύνολον, ἐκδηλουμένη εἰς μίαν ἐκάστην διάταξιν αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον δέ δίκαιον εἶναι τὸ νόμιμον καὶ ἡ ἰσότης κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Ἠθικὰ Νικομάχεια) καὶ ἰσότης ὑπὸ τινα ἄποψιν εἶναι ἡ πλήρης καὶ ἀπόλυτος ἀντιστοιχία θυσίας καὶ ἀπολαυῆς (βλ. RADBRUCH RECHTSPHILOSOPHIE), ἡ καλὴ πίστις καὶ τὰ συναλλακτικά ἦθη ἐξασφαλίζουν τὴν ἰσότητα ταύτην μεταξὺ τῶν συναλλασσομένων, ἰδίῳ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως διὰ τῆς παροχῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται "μετακί-

νησις ἀξιῶν" μεταξύ τῶν ἐνδιαφερομένων (ENNECCERUS-LEHMANN). Ἡ πραγματοῦσα δὲ τὴν ἰδιόζουσαν εἰς τὸ Ἐνοχικὸν Δίκαιον ἰσότητα ταύτην καὶ συνεπῶς τὴν ἰδέαν τοῦ δικαίου ἀντιστοιχία θυσίας καὶ ἀπολαυῆς, τουτέστιν ἡ "ἀρχὴ τῆς ἀναλογίας" (FIKENTSCHER) καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς καλοπίστου ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς (ἄρθρ. 288) διέπουν ὁλόκληρον τὴν ἐνοχικὴν σχέσιν ἀπὸ τῆς συστάσεως μέχρι τῶν ἐπὶ μέρους λεπτομερειῶν τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῆς, ἦτοι τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῆς παροχῆς, τὸν τόπον, χρόνον καὶ τρόπον ἐκπληρώσεως αὐτῆς, τυχόν παρεπομένας ὑποχρεώσεις, ὡς ἡ ὑποχρέωσις πίστεως, παροχῆς πληροφοριῶν, λογοδοσίας, ἀποχῆς ἀπὸ ἀνταγωνισμοῦ κλπ., καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς πρὸς παροχὴν ὑποχρεώσεως. Οὕτω θὰ κριθῆ καὶ ἐάν ἡ ὑποχρέωσις ἐξακολουθῆ νὰ ὑφίσταται ἢ δέον νὰ διευκολυνθῆ ἢ ἐκπλήρωσις αὐτῆς ἢ ἀπεισβέσθη, π.χ. δι' ἀποδυναμώσεως τῆς ἀπαιτήσεως. Βάσει τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τοῦ ἄρθρ. 288 δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἐπιτρέπεται νὰ ἀρνηθῆ κατ' ἀρχὴν τὴν παροχὴν ἐκ "γνησίας ἀνάγκης συνειδήσεως" (LA-RENZ) ἢ νὰ καταγγείλῃ τὴν σύμβασιν ἔνεκα σπουδαίου λόγου, ἔστω καὶ ἐάν ὁ νόμος δέν προβλέπη τοιαύτην δυνατότητα.

§ 2.- Εἶδη τῶν ἐνοχῶν καὶ παροχῶν

I.- Παροχὴ κατὰ γένος καὶ παροχὴ εἵδους

Παροχὴ γένους εἶναι ἐκεῖνη τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται ἡ παροχὴ,

ήτοι ή πράξις ή ή παράλειψις, είναι πράγμα κατά γένος μόνον ώρισμένον, προσδιορίζεται δηλ. επί τή βάσει γενικῶν γνωρισμάτων τής κατηγορίας, είναι ήν άνήκει τουτο, π.χ. χίλια χιλιόγραμμα σίτου μαλακου.

Ή ώς άνω παροχή είναι παροχή γνησίου γένους. Έκτός αύτής όμως ύπάρχει καί παροχή περιωρισμένου ή καταχρηστικού γένους. Περί αύτής γίνεται λόγος, όταν τά πράγματα, μεθ'ών συνδέεται ή παροχή, προσδιορίζονται ούχί βάσει τών γνωρισμάτων τής κατηγορίας, του γένους των, αλλά κατά τοιοϋτον τρόπον ώστε τά άντικείμενα νά άνήκουν είναι περιωρισμένον καί ειδικώτερον προσδιοριζόμενον μέρος τής γενικής κατηγορίας του γένους τών έν λόγω άντικειμένων, π.χ. 1000 χιλιόγραμμα σίτου έκ του κομιζομένου διά του Α άτμοπλοίου ή έκ του είναι τάς άποθήκας μου άποταμιευμένου ("ένοχή άποταμιεύματος"). Καί ώς πρός τό καταχρηστικόν γένος όμως ίσχύουν κατ'άρχην οί γενικοί κανόνες περί παροχής "καθαροϋ" ή γνησίου γένους.

Παροχή ειδους είναι εκείνη τής όποιας τό άντικείμενον μετά του όποιου συνδέεται ή παροχή προσδιορίζεται επί τή βάσει άτομικῶν γνωρισμάτων, π.χ. τό ύπ' αριθμόν τάδε κυκλοφορίας άυτοκίνητον VW 1300 έτους κατασκευής 1970.

Παροχή ειδους ύπάρχει καί όταν τό άντικεί-

μενον, μεθ' οὗ συνδέεται ἡ παροχὴ εἶναι ὅλα τὰ πράγματα, τὰ περιλαμβανόμενα εἰς ὠρισμένην ὁμάδα πραγμάτων, π.χ. ἡ ἐφετεινὴ ἐσοδεῖα ἐλαιοκάρπου τοῦ τάδε ἀγροκτήματος.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν παροχὴν γένους ὁ Ἀστικός Κῶδιξ θέτει τὸν ἐρμηνευτικὸν κανόνα ("ἄν ἄλλο τι δέν προκύπτῃ ἐκ τῆς σχέσεως"), ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς ἀνήκει εἰς τὸν ὀφειλέτην (ἄρθρ. 289 § I).

Δύναται ὅμως νὰ συμφωνηθῇ ὅπως τὸ δικαίωμα ἐπιλογῆς ἀνήκει εἰς τὸν δανειστήν ἢ εἰς τρίτον ἢ εἰς ἀμφοτέρους.

Ἐπιλογή εἶναι ἡ ἐνέργεια προσδιορισμοῦ τοῦ παρασχετέου ἀντικειμένου ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν ἀντικειμένων τοῦ γένους.

Παρ' ὅλον ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς, δέν σημαίνει, ὅτι δικαιούται οὗτος νὰ δώσῃ ἐκ τῶν χειρίστων ἀντικειμένων τοῦ γένους. Οὔτε ὁ δανειστής δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ αὐτόν ἐκ τῶν ἀρίστων (ἄρθρ. 289 § 2). Ἡ καλόπιστος ἐκπλήρωσις τῶν παροχῶν ἐπιβάλλει ὅπως παρασχεθῇ τι μέσης ποιότητος. Τοῦτο θά προσδιορισθῇ βάσει τῶν ἐμπορικῶν συνηθειῶν, τῆς καλῆς πίστεως καὶ τῶν συναλλακτικῶν ἥθῶν (βλ. ἄρθρ. 288).

Ὅταν ἡ παροχὴ μεταβληθῇ ἀπὸ γένους εἰς εἶδους, τότε, συντρεχουσῶν καὶ ὠρισμένων προϋποθέσεων, ἐπέρχεται ἐξειδίκευσις τῆς παροχῆς καὶ

συγκέντρωσις αὐτῆς εἰς ἀντικείμενον κατ'εἶδος ὠρισμένον. Ἐφεξῆς ὀφείλεται μόνον ἢ ἐξειδικευμένα παροχή καὶ συνεπῶς ἐπὶ τυχαίας καταστροφῆς αὐτῆς ἀπαλλάσσεται ὁ ὀφειλέτης τῆς ὑποχρέωσως πρὸς παροχὴν ἢ πρὸς καταβολὴν ἀποζημιώσεως (βλ. ἄρθρ. 336).

Αἱ προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτεῖται νά συντρέχουν, ἵνα ἢ ἐπιλογὴ ἐπιφέρῃ ἐξειδίκευσιν τῆς παροχῆς εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) Ὑπερημερία τοῦ δανειστοῦ περί τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ἀποχωρισθέντος ἐκ τοῦ γένους πράγματος πρὸς τὸν σκοπὸν καταβολῆς, ἢ

β) Ἀποστολὴ τοῦ πράγματος αἰτήσῃ τοῦ δανειστοῦ εἰς τόπον διάφορον τοῦ τόπου ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἢ συγκέντρωσις ἐπέρχεται ἀφ' ὅτου τὸ πρᾶγμα παραδοθῇ εἴτε εἰς παραγγελιοδόχον μεταφορᾶς πρὸς ἀποστολὴν, εἴτε εἰς τὸν μεταφορέα πρὸς μεταφοράν, εἴτε ἀφ' ὅτου ὁ ὀφειλέτης, ἐνεργῶν ὁ ἴδιος τὴν μεταφοράν, ἤρχισε ταύτην (βλ. ἄρθρ. 290).

Ἡ συγκέντρωσις τῆς παροχῆς, ἐκτός τῆς ἐπιλογῆς ὑπὸ τὰς ἐκτεθείσας προϋποθέσεις, δύναται νά ἐπέλθῃ προσέτι καὶ εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις:

1) Διὰ μεταγενεστέρας συμφωνίας τῶν μερῶν, δι' ἧς ταῦτα περιορίζουν τὴν παροχὴν εἰς ὠρισμένον πρᾶγμα ἢ

2) Διά τῆς καταστροφῆς ἀπάντων τῶν πραγμάτων τοῦ γένους πλήν ἑνός, ὅποτε ἡ ἐνοχὴ συγκεντροῦται εἰς τοῦτο. Ἐάν ἀντιθέτως καταστραφοῦν ὅλα τὰ πράγματα τοῦ γένους τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν ὀφειλέτην, δύναται ὁμως οὗτος νὰ προμηθευθῆ ἕτερα πράγματα ἀπὸ ἄλλοῦ, ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη κατ'ἀρχὴν ἡ ὀφειλὴ καὶ ἡ εὐθύνη του ὅπως ἐκπληρῶση τὴν παροχὴν ("τὸ γένος δὲν ἀπόλλυται")(βλ. ὁμως ἄρθρ. 288).

II.- Διαζευκτικὴ ἐνοχὴ

Διαζευκτικὴ ἐνοχὴ εἶναι ἡ ἐνοχὴ ἡ ἔχουσα ὡς περιεχόμενον δύο ἢ πλείονας παροχάς, ἐξ ὧν ὁμως μόνον ἡ μία δεόν νὰ καταβληθῆ (ἄρθρ. 305). Π.χ. διαζευκτικὴ ἐνοχὴ γεννᾶται ὅταν ἀγοράσῃ τις τὸ Α ἢ τὸ Β αὐτοκίνητον ἢ ὅταν ἀγοράσῃ τὸ Α αὐτοκίνητον ἢ μισθώσῃ τοῦτο. Διαζευκτικὴ ἐνοχὴ ὑπάρχει ὅχι μόνον ὅταν ὀφείλωνται διαφορετικὰ ἀντικείμενα ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ μία παροχὴ δύναται νὰ ἐκπληρωθῆ ὑπὸ διαφόρους ὅρους (τόπου ἢ χρόνου), π.χ. εἰς Ἀθήνας ἢ Πειραιᾶ, τὴν I.2 ἢ I.3. I970.

Ἡ διαζευκτικὴ ἐνοχὴ δύναται νὰ πηγάζῃ ἐκ δικαιοπραξίας, ἐκ τοῦ νόμου, π.χ. ἄρθρ. 231 ἢ ἐκ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Ἡ διαζευκτικὴ ἐνοχὴ διαφέρει τῆς διαζευκτικῆς εὐχερείας (FACULTAS ALTERNATIVA). Ἐπ'αὐτῆς ὀφείλεται μία μόνον παροχὴ, ἐνῶ ἐπὶ διαζευκτικῆς ἐνοχῆς αἱ παροχαὶ εἶναι δύο ἢ περισσότε-

ραι, ὁ ὀφειλέτης ὅμως ἔχει ἐπὶ διαζευκτικῆς εὐ-
χερείας τὴν δυνατότητα (εὐχέρειαν) ἀντὶ τῆς ὀφει-
λομένης παροχῆς νὰ καταβάλῃ ἄλλην παροχὴν, χωρὶς
νὰ παρίσταται ἀνάγκη συναινέσεως τοῦ δανειστοῦ.
Π.χ. ἐπὶ χρηματικῆς ὀφειλῆς εἰς ἄλλοδαπὸν νόμι-
σμα ὁ ὀφειλέτης ἔχει ἐκ τοῦ νόμου (ἄρθρ. 291) τὴν
διαζευκτικὴν εὐχέρειαν ἀντὶ τοῦ ἄλλοδαποῦ νομί-
σματος νὰ πληρώσῃ εἰς ἐγχώριον νόμισμα.

Διαζευκτικὴ εὐχέρεια δύναται νὰ παρασχεθῇ
καὶ εἰς τὸν δανειστήν, ὁ ὁποῖος ἀντὶ τῆς κατ'ἀρ-
χὴν μόνης ὀφειλομένης παροχῆς δικαιούται νὰ ἀπαι-
τήσῃ ἑτέραν, π.χ. ἄρθρ. 1254. Ἐπὶ διαζευκτικῆς
εὐχερείας δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις περὶ δια-
ζευκτικῆς ἐνοχῆς.

Ἡ διαζευκτικὴ ἐνοχὴ καθίσταται ἀπλῆ διὰ
τῆς ἐπιλογῆς (ἄρθρ. 307).

Ἐπιλογὴ εἶναι ὁ καθορισμὸς διὰ ποίας ἐκ
τῶν δύο ἢ περισσοτέρων παροχῶν θὰ ἐκπληρωθῇ ἡ ὀ-
φειλή.

Ἡ περὶ ἐπιλογῆς δήλωσις εἶναι μονομερῆς,
ἀπευθυντέα δήλωσις βουλήσεως, ἀμετάκλητος ἀπὸ
τῆς ὀλοκληρώσεώς της, ἀμετάβλητος καὶ ἀνεπίδε-
κτος αἰρέσεως ἢ προθεσμίας. Ἐάν οἱ δανεισταὶ ἢ
οἱ ὀφειλέται εἶναι πλείονες, τότε ἡ δήλωσις γί-
νεται ἀπὸ κοινοῦ πρὸς πάντας ἢ ἀπὸ πάντας (ἄρθρ.
306). Ἡ ἐπιλογὴ δύναται νὰ λάβῃ χώραν καὶ σιωπη-
ρῶς καὶ δὲν ὑποβάλλεται εἰς ἰδιαιτέρον τύπον.

Τό διαπλαστικόν δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς ἀνήκει εἰς τόν ὀφειλέτην, ἐφ' ὅσον δέν προκύπτει ἄλλο τι (ἄρθρ. 305).

Ἐάν τό δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς ἀνήκη εἰς τόν ὀφειλέτην, πρέπει οὗτος νά τό ἀσκήσῃ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως, διότι ἄλλως ἀπό ταύτης περιέρχεται εἰς τόν δανειστήν (ἄρθρ. 308).

Ἐάν τό δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς ἀνήκη εἰς τόν δανειστήν καί καταστῆ οὗτος ὑπερήμερος, πρέπει νά τό ἀσκήσῃ ἐντός εὐλόγου προθεσμίας, τήν ὁποίαν τοῦ τάσσει ὁ ὀφειλέτης πρὸς ἐπιλογῆν. Παρρηχομένης ταύτης ἀπράκτου, τό δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς περιέρχεται εἰς τόν ὀφειλέτην (ἄρθρ. 309).

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιλογῆς εἶναι ὅτι ἐφεξῆς ὀφείλεται μόνον ἡ ἐπιλεγεῖσα παροχή ἢ ὅτι αὕτη δύναται ἐφεξῆς νά ἐκπληρωθῆ μόνον κατά τόν ἐπιλεγέντα τρόπον. Οὕτω διά τῆς ἐπιλογῆς ἐπέρχεται ἀπλοποίησης τῆς ἐνοχῆς.

Ἀπλοποίησις ὁμως ἐπέρχεται προσέτι, καί μάλιστα κυρίως, διά τῆς ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς ἢ διά συμφωνίας μεταξύ δανειστοῦ καί ὀφειλέτου, ὡς καί ὅταν ἡ μία ἐκ τῶν παροχῶν εἶναι ἢ καταστῆ ἀδύνατος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐνοχὴ συγκεντροῦται εἰς τὰς λοιπὰς παροχάς (ἄρθρ. 310). Ἀναλόγως δέ τοῦ ποῖος εἶναι ὑπαίτιος τῆς ἀδου-

ναμίας και είς ποῖον ἀνήκει τό δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς, καθορίζει ὁ νόμος τήν συνέπειαν τῆς ἀδυναμίας ἐπί τῆς ἐνοχῆς, δηλ. εἴαν θά ὀφείλεται ἡ σωζομένη παροχή ἢ ἡ ἀξία αὐτῆς ἢ ἀποζημιώσεις ἢ θά ἀπαλλάσσεται ὁ ὀφειλέτης ἢ θά ἀποσβέννεται ἡ ἐνοχή (ἄρθρα 311-315).

III.- Χρηματική ἐνοχή

1.- Ὅρισμοί

Χρηματική ἐνοχή εἶναι ἐκείνη τῆς ὁποίας ἡ παροχή συνδυάζεται μετ' ἀξίας ποσότητος χρήματος. Π.χ. ὑπόσχομαι νά καταβάλω 1.000.- δραχμάς. Τό χρήμα ἔχει διττήν ἔννοιαν: μίαν εὐρεῖαν καί ἑτέραν στενήν.

Χρήματα ὑπό εὐρεῖαν (οἰκονομικήν) ἔννοιαν εἶναι πράγματα, συνήθως κινητά, ἀναγνωριζόμενα προαιρετικῶς εἰς τάς συναλλαγάς ὡς κοινόν συγκριτικόν μέτρον ἀξίας καί ὡς φορεῦς ἀξίας.

Οὕτως αἱ δύο λειτουργίαι τοῦ χρήματος εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) Χρησιμεύει ὡς κοινόν μέτρον ἀξίας τῶν ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν, τῶν ὁποίων προσδιορίζεται ἡ πρός ἄλληλα σχέσις κατόπιν τῆς ἀναγωγῆς καί συγκρίσεως των πρός τό χρήμα. Ὑπό τήν ἰδιότητα ταύτην τό χρήμα χρησιμεύει ὡς γενικόν μέσον ἀνταλλαγῆς ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν.

β) Ἐνσωματώνει οἰκονομικήν ἀξίαν καί χρη-

σιμείει ὡς μέσον πληρωμῆς πρὸς ἀπόδοσιν ὀφει-
λῆς.

Χρήματα ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν εἶναι τὰ ἐντός
τῶν ὀρίων πολιτείας τινὸς κυκλοφοροῦντα πράγμα-
τα, τὰ ὅποια ἔχουν καταστῆ ὑπ' αὐτῆς ὑποχρεωτι-
κῶς δεκτὰ εἰς τὰς συναλλαγὰς ὡς μέσον ἐξοφλήσε-
ως τῶν χρηματικῶν ὀφειλῶν. Οὕτω προκύπτει ἡ νό-
μιμος κυκλοφορία τοῦ χρήματος, καλουμένου ὡς ἐκ
τούτου νομίσματος, τὸ ὅποϊον διαφέρει τοῦ ἔχον-
τος προαιρετικὴν κυκλοφορίαν χρήματος.

Νόμισμα εἶναι τὸ χρῆμα, τὸ ὅποϊον καθορί-
ζεται ὑπὸ τῆς ἐννόμου τάξεως ὡς ὑποχρεωτικὸν μέ-
σον πληρωμῆς χρηματικῶν ὀφειλῶν.

Βάσιν μετρήσεως τοῦ νομίσματος ἀποτελεῖ
μία ἰδεατὴ μονάς, ἡ νομισματικὴ μονάς. Τοιαύτη
ἦτο παρ' ἡμῖν ἐπὶ Καποδιστρίου ὁ "Φοῖνιξ", ἀπὸ
δὲ τῆς Ἀντιβασιλείας ἡ Δραχμὴ. Ἡ ἀξία τῆς
δραχμῆς προσδιορίζεται ἐν συγκρίσει πρὸς ἕτερον
ξένον, σταθερόν, κατ' ἀρχήν, νόμισμα. Τοιοῦτον
εἶναι σήμερον τὸ δολλᾶριον: 30 δραχμαὶ = 1 δολ.
ΗΠΑ.

Πρὸς ῥύθμισιν καὶ σταθεροποίησιν τοῦ ἐθνι-
κοῦ νομίσματος τὸ Κράτος λαμβάνει διάφορα νομο-
θετικά, συνήθως, μέτρα. Τὸ σύνολον τῶν μέτρων
τούτων ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον νομισματικὸν σύστη-
μα.

Διάφορος τῆς προαιρετικῆς καὶ νομίμου κυ-

κλοφορίας είναι η αναγκαστική κυκλοφορία του χρήματος. Αύτη εμφανίζεται επί χαρτονομισμάτων και υφίσταται όταν τό Κράτος απαλλάσσει έαυτό ή τήν έκδοτικήν Τράπεζαν τής υποχρέωσης όπως εξαργυρώ- νη τά εμφανιζόμενα είς αύτήν τραπεζογραμμάτια μέ χρυσόν ή ξένα νομίσματα. Η αναγκαστική κυκλοφορία είναι συνέπεια και φαινόμενον άνωμάτων νομισματι- κών συνθηκών και εμφανίζεται όταν τό αντίκρυσμα του χαρτονομίσματος (χρυσός ή ξένα νομίσματα) δέν έπαρκή πρόσ εξαργύρωσιν του κυκλοφορούντος χαρτο- νομίσματος.

Είς έκαστον νόμισμα διακρίνομεν τήν άγορα- στικήν δύναμιν και τήν όνομαστικήν, έξωτερικήν, έσωτερικήν και τρέχουσαν άξίαν αύτου.

Άγοραστική δύναμις ή άξία νομίσματος εί- ναι ή σχέσης του νομίσματος πρόσ τήν άξίαν των διαφόρων άγαθών και ύπηρεσιών, έκφραζομένη διά τής τιμής αύτών.

Όνομαστική άξία του νομίσματος είναι ή έπ' αύτου άναγραφομένη. Αύτη είναι σταθερά και ά- μεταβλήτος, έν άντιθέσει πρόσ τήν άγοραστικήν δύναμιν, ή όποία μεταβάλλεται. Ούτως ή δραχμή θεωρεΐται πλασματικώς πάντοτε ίση πρόσ έαυτήν (δραχμή= δραχμή), όπερ σημαίνει, ότι πᾶσα χρημα- τική ένοχή άποσβέννυται διά τής καταβολής του συμφωνηθέντος ποσοϋ δραχμών. Κατά συνέπειαν ου- δεμίαν άσκει κατ' άρχήν επίδρασιν επί τής χρημα- τιμής ένοχής ή ύποτίμησις ή ύπερτίμησις τής

δραχμῆς.

Ἐπίσης μεταβάλλεται ἡ ἐξωτερικὴ ἀξία τοῦ νομίσματος ἢ τιμὴ συναλλάγματος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν σχέσιν τοῦ νομίσματος πρὸς τὸ ξένον συνάλλαγμα καὶ γενικῶς τὴν σχέσιν τῶν μονάδων μετρήσεως τῶν διαφόρων νομισμάτων μεταξύ των (LAKENZ). Διάφορος αὐτῆς εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία τοῦ χρήματος ἢ νομίσματος, ἡ ὁποία προκύπτει ἐκ τῆς ἀξίας αὐτῆς ταύτης τῆς ὕλης, ἐκ τῆς ὁποίας εἶναι κατεσκευασμένον τὸ συγκεκριμένον χρῆμα ἢ νόμισμα. Αὕτη καλεῖται καὶ μεταλλικὴ ἀξία προκειμένου περὶ κερμάτων.

Ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἀξία τοῦ νομίσματος ὁμοῦ δίδουν τὴν πραγματικὴν ἢ τρέχουσαν ἢ λειτουργικὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος.

2.- Ὁφειλὴ εἰς ἀλλοδαπὸν νόμισμα

Εἶδος χρηματικῆς ἐνοχῆς ἀποτελεῖ ἡ ἐνοχὴ, ἐξ ἧς προκύπτει ὀφειλὴ εἰς ἀλλοδαπὸν νόμισμα. Τοιαύτη ὀφειλὴ δύναται νὰ προέλθῃ κυρίως ἐκ συμβάσεως συναπτομένης μεταξύ προσώπων εὐρισκομένων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἢ τινων μὲν εἰς τὴν ἡμεδαπὴν καὶ τινων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν. Εἰς τὴν ἡμεδαπὴν τοιαύτη ὀφειλὴ δύναται νὰ γεννηθῇ ἐγκύρως μόνον ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῆς νομοθεσίας πρὸς προστασίαν τοῦ ἐγχωρίου νομίσματος.

Ἐπὶ ἐγκύρου ὀφειλῆς εἰς ἀλλοδαπὸν νόμι-

σμα πληρωτέας ἐν τῇ ἡμεδαπῇ ὁ ὀφειλέτης ἔχει τὴν διαζευκτικὴν εὐχέρειαν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίσταται ἀντίθετος συμφωνία, νὰ καταβάλη εἴτε εἰς ἄλλοδαπὸν νόμισμα, εἴτε εἰς ἐγχώριον νόμισμα κατὰ τὴν τρέχουσαν ἀξίαν τοῦ ἄλλοδαποῦ νομίσματος εἰς τὸν τόπον καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πραγματικῆς πληρωμῆς (ἄρθρ. 291). Ὡς τρέχουσα ἀξία νοεῖται ἐνταῦθα ἡ ἐπίσημος ἰσοτιμία τοῦ ἄλλοδαποῦ νομίσματος.

Ἡ διαζευκτικὴ αὕτη εὐχέρεια ὑφίσταται, ἐφ' ὅσον δὲν συνεφωνήθη καταβολὴ εἰς αὐτούσιον ἄλλοδαπὸν νόμισμα (ῥῆτρα πραγματικῆς καταβολῆς εἰς ἄλλοδαπὸν νόμισμα).

Ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἄλλοδαποῦ νομίσματος καταστῇ ὑπερήμερος, ἰσχύουν αἱ γενικαὶ διατάξεις περὶ ὑπερημερίας ὀφειλέτου (βλ. ἄρθρα 345 ἐπ.).

Ἐάν καταστῇ ὑπερήμερος ὁ δανειστής, ὁ ὀφειλέτης δικαιούται νὰ καταβάλη εἰς τὴν τρέχουσαν ἀξίαν τοῦ ἄλλοδαποῦ νομίσματος κατὰ τὸν χρόνον εἴτε τῆς ὑπερημερίας τοῦ δανειστοῦ, εἴτε τῆς πληρωμῆς, ἀναλόγως τοῦ ποῖα ἐκ τῶν δύο τιμῶν συμφέρει εἰς αὐτόν. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ κανόνος, καθ' ὃν ἡ μετὰ τὴν ὑπερημερίαν τοῦ δανειστοῦ ἐπελθοῦσα ὑπερτίμησις τοῦ ἄλλοδαποῦ νομίσματος δὲν βαρύνει τὸν ὀφειλέτην (ἄρθρ. 292 § 2).

IV.- Τόκος

1.- Ἔννοια

Τόκος εἶναι ποσότης χρημάτων ἢ ἄλλων ἀντικαταστατῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία ὀφείλεται ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ἀπολαύσεως κεφαλαίου, συνήθως ὁμοειδῶν πρὸς τὸν τόκον ἀντικαταστατῶν πραγμάτων καὶ ἡ ὁποία ὑπολογίζεται κατ'ἀναλογίαν πρὸς τὸ ὕψος τοῦ κεφαλαίου καὶ πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἀπολαύσεως. Συνηθέστεροι εἶναι οἱ τόκοι ἐπὶ ὀφειλῆς χρημάτων.

Δέν εἶναι τόκος τὸ χρεώλυτρον (ἢ χρεωλύσιον), διότι τοῦτο ἀποτελεῖ τμηματικὴν ἀπόδοσιν τοῦ κεφαλαίου, οὔτε τὸ μέρισμα μετοχῆς, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ συμμετοχὴν εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως.

2.- Εἶδη τόκων

Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς πληρωμὴν τόκων δύναται νά θεμελιουῖται ἐπὶ τοῦ νόμου ἢ ἐπὶ δικαιοπραξίας, μονομεροῦς π.χ. διαθήκης ἢ συμβάσεως. Οὕτω διακρίνονται τόκοι νόμιμοι καὶ δικαιοπρακτικοί.

Νόμιμοι τόκοι εἶναι οἱ ὀφειλόμενοι ἐπὶ ὑπερημερίας τοῦ ὀφειλέτου (τόκοι ὑπερημερίας), ἐπὶ χρηματικῆς ὀφειλῆς ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς, ἀνεξαρτήτως ὑπερημερίας τοῦ ὀφειλέτου (ἄρθρ. 346) (καλούμενοι καὶ δικονομικοὶ τόκοι), καὶ εἰς πᾶσαν ἑτέραν περίπτωσιν ὑπὸ τοῦ νόμου καθορισμένην ὡς π.χ. ὑπὸ τῶν ἄρθρων 301, 529,

547, 694 Α.Κ. κλπ. (νόμιμοι τόκοι ἐν στενή ἐν-
νοίᾳ).

Ἀκόμη καί ὅταν ἡ ὑποχρέωσις πρὸς κατα-
βολὴν τόκων ἐπιτάσσεται ὑπὸ δικαστικῆς ἀποφάσε-
ως, αὕτη ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην δυνά-
μει διατάξεως νόμου ἢ δικαιοπραξίας.

Τέλος ἰδιαίτερον εἶδος τόκου εἶναι ὁ προ-
εξοφλητικὸς τόκος, ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ὁποῖου δύναται
νά ἀπορρέῃ ἐκ διατάξεως νόμου ἢ ἐκ δικαιοπραξί-
ας. Οὗτος ἀφαιρεῖται ὅταν τὸ χρέος ἐξοφλεῖται
πρὸ τοῦ συμφωνηθέντος χρόνου καταβολῆς.

Ἡ περὶ τόκων ἀξίωσις ὑπόκειται εἰς τὴν
πενταετῆ παραγραφὴν τοῦ ἄρθρου 250 Α.Κ. (ἀριθ.
15).

3.- Ποσοστὸν τόκου (ἐπιτόκιον)

Ὁ νόμος καθορίζει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ποσο-
στὸν τοῦ νομίμου τόκου (ὑπερμερίας καί ἐν στε-
νῇ ἐννοίᾳ) καί ἀφ' ἑτέρου τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ
δικαιοπρακτικοῦ τόκου (ἄρθρ. 293) (θεμιτὸς τό-
κος). (Κατ' ἄρθρ. 109 Εἰσ.Ν.Α.Κ. ὁ καθορισμὸς γί-
νεται διὰ βασιλευστέου διατάγματος).

Ὁ μὲν νόμιμος ἢ ὑπερμερίας τόκος εἶναι
12% ἐτησίως, τὸ δὲ ἀνώτατον ὄριον τοῦ συμβατι-
κοῦ τόκου εἶναι 10% ἐτησίως. Διὰ τὰς Τραπεζὰς
ἰσχύουν εἰδικαί διατάξεις.

Ἐάν διὰ δικαιοπραξίας συμφωνηθῇ ἡ κατα-

βολή τόκου, χωρίς να καθορισθῆ τὸ ποσοστὸν αὐτοῦ (ἐπιτόκιον), λαμβάνεται κατ' ἄρθρ. 295 Α.Κ. ὁ νόμιμος τόκος. Ὡς τοιοῦτος ὅμως εἶναι νοητέος σήμερον, κατ' ἐπεικτικῆ γνώμην (Λιτζερόπουλος, Τριανταφυλλόπουλος, Σπηλιόπουλος, ἄλλως Ζέπος καί προφανῶς Μπαλῆς), τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ δικαιπρακτικοῦ τόκου, δηλ. 10%.

Ὁ δικαιπρακτικὸς τόκος καταβάλλεται εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ἐφ' ὅσον δέν ἔχει ἄλλως συμφωνηθῆ (ἄρθρ. 295 § 2). Φυσικὰ ὁ τόκος καταβάλλεται κατὰ τὴν λήξιν τοῦ χρέους, ἐὰν τοῦτο ἀποδίδεται πρό τοῦ τέλους τοῦ ἔτους.

Πᾶσα δικαιπραξία περί τόκου ὑπερβαίνοντος τὸ ἀνώτατον θεμιτὸν ὄριον (ἀθέμιτος ἢ τοκογλυφικός τόκος) εἶναι ἄκυρος ὡς πρὸς τὸ ὑπερβάλλον (ἄρθρ. 294). Συνεπῶς ἡ συμφωνία ἰσχύει διὰ τὸ ὑπόλοιπον, ἐπιφυλασσομένης τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἄρθρου 181 Α.Κ. (βλ. τρόπους συγκαλύψεως ἀθεμίτου τοκοληψίας Σπηλιόπουλον Ἑρμ.Α.Κ. ἄρθρ. 294 ἀριθ. 4-9).

Πρὸς ἀποφυγὴν καταστρατηγήσεως τῆς περὶ ἀνωτάτου ὀρίου τόκου διατάξεως ὀρίζει ὁ Ἀστικὸς Κώδιξ, ὅτι προμήθειαι ἢ ἄλλα ἀνταλλάγματα συνομολογούμενα ἢ καταβαλλόμενα ἐπὶ πλεόν τοῦ τόκου θεωροῦνται ὡς τόκος (ἄρθρ. 293), συνεπῶς προστίθενται εἰς αὐτόν.

4.- Τόκοι τόκου (ἀνατοκισμός)

Ἀνατοκισμός εἶναι ἡ κεφαλαιοποίησις τῶν καθυστερουμένων τόκων.

Συμφωνία περί ἀνατοκισμοῦ, γενομένη πρὶν ἢ καταστῆ ἀπαιτητός ὁ τόκος, εἶναι ἄκυρος. Ἐκ τῶν ὑστέρων ὁμως δύνανται νά συμφωνηθοῦν ἢ ἀπαιτηθοῦν τόκοι ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις (ἄρθρ. 296 § I).

Εἰδικὴ ἐξαίρεσις καθιεροῦται διὰ τὰ ταμιευτήρια, τὰς τραπέζας κλπ., τὰ ὅποια δύνανται νά ὀρίζουν διὰ τοῦ καταστατικοῦ των ἢ νά συμφωνήσουν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι οἱ μὴ εἰσπραττόμενοι τόκοι καταθέσεων τῶν καταθετῶν ἀνατοκίζονται (ἄρθρ. 296 § 2).

Ἐξαιρέσεις ἰσχύουν ἐπίσης διὰ τοὺς ἐμπόρους ἐναντι ἀλλήλων (Εἰσ.Ν.Α.Κ. ἄρθρ. III § 2), ἐπὶ κλεισθέντος ἀλληλοχρέου λογαριασμοῦ μεταξὺ ἐμπόρων (Εἰσ.Ν.Α.Κ. ἄρθρ. II2) κλπ. (Εἰσ. Ν.Α.Κ. ἄρθρ. II0).

V.- Ἀποζημίωσις

1.- Ὅρισμοί

Ἀποζημίωσις καλεῖται ἡ ἐπανόρθωσις τῆς ζημίας ἄλλου, τουτέστιν ἡ ἀποκατάστασις, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν, τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν ὅποιαν θά εὕρισκετο ὁ ζημιωθείς, ἐὰν δέν ἐλάμβανε χώραν τὸ ζημιογόνον γεγονός.

Ζημία εἶναι ἡ χειροτέρευσις τῆς καταστά-

σεως τῶν ἐννόμων ἀγαθῶν τοῦ προσώπου, ἦτοι τῆς περιουσίας, ζωῆς, υἰείας, ἐλευθερίας, τιμῆς, πίστεως κλπ. αὐτοῦ, ὡς καί πᾶσα ματαίωσις ἀποδεδειγμένως ἐπικειμένης ἀυξήσεως ἢ βελτιώσεως αὐτῶν.

Ἡ ζημία εἶναι περιουσιακή ἢ ὕλική ὅταν ἀφορᾷ εἰς τὰ ὕλικά ἀγαθά, εἰς περιουσιακά στοιχεῖα τοῦ προσώπου. Ἡ περιουσιακή ζημία ἀποτελεῖ τὴν διαφορὰν μεταξύ τῆς ἐνεστώσης περιουσιακῆς καταστάσεως τοῦ προσώπου καὶ ἐκείνης ἢ ὅποια ὑπῆρχε πρὸ τοῦ ζημιολόγου γεγονότος ἢ θά ὑφίστατο ἄνευ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο συνήθως ἡ περιουσιακή ζημία ὀνομάζεται διαφέρον (βλ. τίτλον ἄρθρ. 297).

Μή περιουσιακή ζημία ὑφίσταται ἐπὶ προσβολῆς τῶν στοιχείων αὐτῆς ταύτης τῆς προσωπικότητος, π.χ. τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, ἐλευθερίας, υἰείας κλπ. καὶ οὐχὶ τῶν περιουσιακῶν ἀγαθῶν τοῦ προσώπου. Οὕτω μή περιουσιακὴν ζημίαν ἀποτελεῖ ἡ ἠθικὴ βλάβη ἢ ἡ ψυχικὴ ὀδύνη τοῦ προσώπου. Ὡς ἐκ τοῦ ἀσταθμίστου παράγοντος τῆς μή περιουσιακῆς ζημίας καὶ τῆς ἠθικῆς ἀξίας τῶν μή περιουσιακῶν ἀγαθῶν τοῦ προσώπου, ἡ ἀποκατάστασις τῆς μή περιουσιακῆς ζημίας ὀνομάζεται ἱκανοποιήσις, πχ. ἄρθρ. 299.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν μή περιουσιακὴν ζημίαν ὁ Ἄστικὸς Κῶδιξ θέτει τὸν κανόνα καθ' ὃν χρηματικὴ ἱκανοποίησις λόγῳ μή περιουσιακῆς ζημίας ὀφείλεται μόνον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομέ-

νας περιπτώσεις (άρθρ. 299), π.χ. άρθρα 59, 932, 1453. Ο περιορισμός όθεν ούτος δέν ύφίσταται προκειμένου περί μή χρηματικής ίκανοποιήσεως μή περιουσιακής ζημίας.

Ἡ ἀποζημίωσις ἀποκαθιστᾷ τόσον τήν μείωσιν τῆς ύπαρχούσης περιουσίας τοῦ ζημιωθέντος (θετική ζημία) συνεπείφ μειώσεως τοῦ ἐνεργητικοῦ του ἢ αύξήσεως τοῦ παθητικοῦ του, ὅσον καί τό διαφυγόν κέρδος (άρθρ. 298). Οὕτω διά τόν καθορισμόν τῆς ἀποζημιώσεως λαμβάνεται συνήθως ύπ' ὄψιν ἡ ἀξία, τήν ὁποίαν εἶχε τό βλαβέν ἀγαθόν διά τās ἀνάγκας καί τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ προσβληθέντος.

Ὡς διαφυγόν κέρδος ἢ ἀποθετική ζημία λογίζεται τό μετά πιθανότητος προσδοκώμενον κέρδος κατά τήν συνήθη πορείαν τῶν πραγμάτων (ἀφηρημένος ὑπολογισμός τῆς ζημίας) ἢ ἐκ τῶν εἰδικῶν περιστάσεων καί ἰδίφ τῶν ληφθέντων προπαρασκευαστικῶν μέτρων (συγκεκριμένος ὑπολογισμός τῆς ζημίας) (άρθρ. 298), π.χ. διαφυγόν κέρδος ἐκ τῆς μή ἐκμεταλλεύσεως βλαβέντος αὐτοκινήτου.

Ἐκ τοῦ ἐκτεθέντος κανόνος (άρθρ. 298) προκύπτει, ὅτι συνήθως ἡ ἀποζημίωσις εἶναι πλήρης, καλύπτει τουτέστιν ὀλόκληρον τήν ζημίαν, θετικήν καί διαφυγόν κέρδος (ἀποθετικήν). Εἷς τινας περιπτώσεις ὅμως ἐπιτρέπει ὁ Κῶδιξ ὅπως, ἐκ λόγων ἐπεικειίας, ἐπιδικάζεται ὑπό τοῦ δικαστηρίου εὐλόγος ἀποζημίωσις (π.χ. άρθρα 225, 286), ἢ

τοι αποζημιώσεις κατά την κρίσιν του δικαστοῦ, ἀναφερομένην τόσον εἰς τό ἑάν, ὅσον καί εἰς τό πόση θά δοθῇ ἀποζημιώσεις κατόπιν ἐκτιμήσεως τοῦ συνόλου τῶν περιστάσεων.

Πλήρης καί κανονική εἶναι καί ἡ ἀνάλογος ἀποζημιώσεις, π.χ. ἄρθρα 1012, 1031.

Διὰ νά γεννηθῇ ὑποχρέωσις πρὸς ἀποζημιώσιν πρέπει νά συντρέχουν τέσσαρες προϋποθέσεις:

α) Ζημία. Περί αὐτῆς ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

β) Γεγονός τι, τό ὁποῖον φέρεται ὡς προκαλέσαν τήν ζημίαν. Τοῦτο δύναται νά εἶναι πραγματικόν γεγονός, π.χ. τραυματισμός, σεισμός κλπ. ἢ νομικόν γεγονός, π.χ. ἀθέτησις συμβατικῆς ὑποχρεώσεως, ὑπερημερία ὀφειλέτου κλπ.

γ) Συνάφεια μεταξὺ τοῦ γεγονότος καί τῆς ζημίας, συνεπεῖα τῆς ὁποίας συναφείας τό γεγονός δύναται νά θεωρηθῇ ὡς προκαλέσαν πράγματι τήν ζημίαν, συνεπῶς ὡς "αἷτιον" τῆς ζημίας καί νά χαρακτηρισθῇ ὡς "ζημιογόνον γεγονός" καί

δ) Λόγος δημιουργῶν εὐθύνην πρὸς ἀποζημιώσιν συνεπεῖα τοῦ ζημιογόνου γεγονότος ("νόμιμος λόγος εὐθύνης").

Ὁ δημιουργικός ἢ παραγωγικός λόγος τῆς εὐθύνης πρὸς ἀποζημιώσιν (νόμιμος λόγος εὐθύνης) δύναται νά ἐνυπάρχη εἴτε εἰς τινα σύμβα-

σιν, π.χ. σύμβασιν ἀσφαλίσεως, εἴτε εἰς τόν νόμον, π.χ. ἄρθρα 198, 330, 914 κλπ.

Τό ζήτημα κατά πόσον ὑφίσταται συνάφεια μεταξύ τοῦ "ζημιογόνου" γεγονότος καί τῆς ζημίας, καλουμένη αἰτιώδης συνάφεια, εἶναι πραγματικόν καί κρίνεται ὑπό τοῦ δικαστοῦ. Οὗτος θά πρέπει δηλ. νά διαπιστώσῃ κατόπιν ἀξιολογήσεως τοῦ συνόλου τῶν περιστάσεων, κατά δικαίαν κρίσιν καί λαμβάνων συμπληρωματικῶς ὑπ' ὄψιν τόν σκοπόν τοῦ κανόνος ὅτι ἡ ζημία εἶχε πράγματι ὡς αἷτιον τὸ γεγονός, τό ὁποῖον προϋποθέτει ὁ παραγωγικός (νόμιμος) λόγος τῆς εὐθύνης. Π.χ. ὁ Α τραυματίζει τόν Β. Ὁ Β κατόπιν τοῦ τραυματισμοῦ του χάνει τὰ ἔσοδα ἐκ τινος ἐργασίας (ζημία). Ὁ τραυματισμός (γεγονός), ἐφ' ὅσον εἶναι παράνομος καί ὑπαίτιος, δημιουργεῖ εὐθύνην πρὸς ἀποζημίωσιν κατ' ἄρθρ. 914 ἐπ. Α.Κ. (νόμιμος λόγος τῆς εὐθύνης). Ὁ Α θά ὑποχρεωθῇ νά καταβάλῃ ἀποζημίωσιν, ἐφ' ὅσον ἡ ζημία (ἀπώλεια τῶν ἐσόδων ἐκ τῆς ἐργασίας κλπ.) εἶχεν ὡς αἷτιον (αἰτιώδης συνάφεια) τόν τραυματισμόν.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διαπιστώσεως τῆς ὑπάρξεως τῆς αἰτιώδους συναφείας ἔχουν διατυπωθῆ διάφοροι θεωρίαι, ὡς ἡ θεωρία τοῦ ἀναγκαίου ἢ ἀπαραιτήτου ὄρου (CONDICIO SINE QUA NON), ἡ θεωρία τῆς ἀποχρώσεως ἢ προσφόρου αἰτίας (CAUSA ADEQUATA) (βλ. ἀναπτύξεις τούτων εἰς Ἐνοχικά Δίκαια Μπαλῆ, Ζέπου, Λιτζεροπούλου κλπ.) καί κα-

τά τά τελευταία ἔτη ἡ θεωρία τοῦ "καταλογισμοῦ τῆς αἰτιώδους συναφείας" (LARENZ) καί ἡ θεωρία τοῦ σκοποῦ τοῦ κανόνος (NORMZWECKTHEORIE) (βλ. FI-KLENTSCHER καί Λιτζερόπουλον εἰς Ἑρμ.Α.Κ.).

2.- Συνυπολογισμός κέρδους καί ζημίας

Κατά τόν ὑπολογισμόν τοῦ μεγέθους τῆς ζημίας ἀφαιρεῖται ἀπό τό ποσόν αὐτῆς πᾶν ὄφελος ὁπερ ὁ ζημιωθείς ἀπεκόμισεν ἐκ τοῦ ζημιογόνου γεγονότος, εἰς τρόπον ὥστε οὗτος, κατόπιν τῆς ἀποζημιώσεως, νά περιέλθῃ οἰκονομικῶς εἰς τήν κατάστασιν, εἰς τήν ὁποίαν θά εὕρισκετο, ἐάν δέν ἐλάμβανε χώραν τό ζημιογόνον γεγονός. Ἡ ἀφαίρεσις αὕτη ὀνομάζεται συμψηφισμός ἢ συνυπολογισμός κέρδους καί ζημίας. Π.χ. ἐπί ὀλικῆς ζημίας αὐτοκινήτου πλῆν ὠρισμένων ἀνταλλακτικῶν του πωληθέντων, ἡ ἀξία τούτων ἀφαιρεῖται ἀπό τήν ἀξίαν τοῦ βλαβέντος αὐτοκινήτου.

Διὰ νά γίνῃ ὅμως ὁ συμψηφισμός ἢ συνυπολογισμός οὗτος κέρδους καί ζημίας πρέπει τό κέρδος νά εἶναι ἀπότοκον τῆς ζημίας. Πότε συμβαίνει τοῦτο, θά κρίνῃ ὁ δικαστής ἐκτιμῶν κατά δικαίαν κρίσιν τό σύνολον τῶν περιστάσεων. Κατ'ἀρχήν δύναται νά λεχθῇ ὅτι ὁ συνυπολογισμός κέρδους καί ζημίας χωρεῖ, ὅταν τό ζημιογόνον γεγονός κατά τήν κοινήν πεῖραν καί τήν συνήθη πορείαν τῶν πραγμάτων ἡδύνατο, καθ'ὄν χρόνον ἐπήρχετο, νά προβλεφθῇ ὅτι θά ἐπέφερε τό κέρδος, ἄλλοις λόγοις, ὅταν τό ζημιογόνον γεγονός ἦτο γενικῶς, συνήθως

κατάλληλον νά προκαλέση τοιαῦτα πλεονεκτήματα (BUNNEUCERUS-LEHMANN). Π.χ. ἐάν τραυματισθῆ νέος ἐπιστήμων καί μεταφερθῆ εἰς νοσοκομεῖον, ἐκεῖ δέ γνωρισθῆ μέ πολὺφερνον ἐθελόντριαν νοσοκόμον καί τήν νυμφευθῆ, οὐδεὶς λόγος περί συμψηφισμοῦ κέρδους (τῆς προικός) καί ζημίας δύναται νά γίνῃ (παράδειγμα Λιτζεροπούλου).

3.- Εἶδος ἀποζημιώσεως

Ἡ ἀποζημιώσις καταβάλλεται κατὰ γενικὸν κανόνα εἰς χρῆμα. Τό δικαστήριον ὅμως δύναται, κατὰ τὰς περιστάσεις, νά ὀρίσῃ, ἀντὶ χρηματικῆς, ἀποζημιώσιν εἰς εἶδος, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιδίκασις αὐτῆς δέν προσκρούει εἰς τὸ συμφέρον τοῦ δανειστοῦ (ἄρθρ. 297). Ἡ ἀποζημιώσις εἰς εἶδος συνίσταται εἰς τὴν ἀποκατάστασιν μιᾶς, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν συναλλαγῶν, ὁμοειδοῦς ἢ οἰκονομικῶς ἰσαξίου καταστάσεως πρὸς τὴν ὑφισταμένην πρὸ τοῦ ζημιογόνου γεγονότος.

Οὕτως ὁ δικαστής δύναται νά διατάξῃ, κατὰ τὴν κρίσιν του, τὴν ἀπόδοσιν πράγματος ὁμοίου καί οἰκονομικῶς ἰσαξίου πρὸς τὸ καταστραφέν ἢ ἀπολεσθέν ἢ ἐν μέρει βλαβέν, καθὼς ἐπίσης καί τὰ ὠφελήματα, τὰ ὅποια τὸ πράγμα θά ἀπέφερε. Δύναται π.χ. νά ἐπιβάλλῃ τὴν ἀνέγερσιν καταστραφείσης οἰκοδομῆς, τὴν ἀπόδοσιν ἀφαιρεθέντος πράγματος καί τῶν καρπῶν του κ.ο.κ.

Εἶναι ἐπίσης δυνατός ὁ συνδυασμός χρηματικῆς καί αὐτουσίου ἀποζημιώσεως, ἥτοι ἐν μέρει

χρηματικής αποζημιώσεως καί έν μέρει αύτουσίου άποκαταστάσεως.

4.- Ζημία έξ οίκειου πταίσματος

Έάν ό ζημιωθείς έξ δόλου ή έξ άμελείας, ήτοι έξ πταίσματος, δυναμένου κατ' άρχήν νά καταλογισθῆ είς αύτόν καί έν γένει διά συμπεριφορᾶς αντίθετου πρός τήν έξ τῶν περιστάσεων κοινωνικῶς έπιβαλλομένην, ιδίᾳ λόγῳ μή έπιδειξέως τῆς είς τᾶς συναλλαγᾶς άπαιτουμένης έπιμελείας, συνετέλεσεν είς τήν ζημίαν ή τήν έκτασιν αύτῆς, δύναται τό δικαστήριον νά μή έπιδικᾶσῃ είς αύτόν άποζημιώσιν ή νά μειώσῃ τό ποσόν αύτῆς (άρθρ. 300) κατά ποσοστόν ανάλογον πρός τήν βαρύτητα τοῦ πταίσματος τοῦ ζημιώσαντος καί τοῦ ζημιωθέντος. Δέν έμποδίζε-ται όμως τό δικαστήριον νά έπιδικᾶσῃ ολόκληρον τήν άποζημιώσιν, λαμβάνον ύπ' όψιν κατά πόσον ή ζημία προεκλήθη προεχόντως ύπό τοῦ ζημιώσαντος ή τοῦ ζημιωθέντος. Π.χ. επί άποπλανήσεως άφελουῶς ή εύπίστου γυναικός οφείλεται πλήρης άποζημιώσις λόγῳ δόλου τοῦ δράστου καί άμελείας τοῦ θύματος. Αντιθέτως έάν ό ζημιώσας έτέλει έν άμελείᾳ καί έν δόλῳ ό ζημιωθείς, διότι έπεσε π.χ. πρό τῶν τροχῶν διερχομένου αυτοκινήτου, ίνα είσπράξῃ άποζημιώσιν, ούδεμία τοιαύτη θά καταβληθῆ (παραδείγματα Λιτζε-ροπούλου).

Τά αύτά ίσχύουν καί έάν ό ζημιωθείς, ύπό τᾶς έκτεθείσας προϋποθέσεις, παρέλειψε νά άποτρέψῃ ή περιορίσῃ τήν ζημίαν ή δέν έπέστησε τήν προσοχήν

τοῦ ὀφειλέτου ἐπὶ τοῦ κινδύνου ἀσυνήθως μεγάλης ζημίας, ἦτοι τοιαύτης ἢ ὅποια δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναμένεται κανονικῶς ἐκ τοῦ ζημιογόνου γεγονότος.

Ὁ ἰσχυρισμὸς περὶ σίκειου πταίσματος τοῦ ζημιωθέντος ἢ περὶ πταίσματος προσώπου, διὰ τὸ ὅποῖον εὐθύνεται ὁ ζημιωθείς, ἀποτελεῖ καταχρηστικὴν ἔνστασιν, προτεινομένην ὑπὸ τοῦ πρὸς ἀποζημίωσιν ὑποχρέου εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ζημίας (ἐνδοσυμβατικῆς, ἐξωσυμβατικῆς ἢ προσυμβατικῆς), ἀκόμη καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς εὐθύνης ἐκ ζημίας προκληθείσης ἀνεξαρτήτως ὑπαιτιότητος αὐτοῦ.

§ 3.- Παρεπόμεναι ἢ δευτερεύουσαι ὑποχρεώσεις

Ἐκ τινων ἐννόμων σχέσεων παράγονται ἐκτός τῶν κυρίων ὑποχρεώσεων ἢ ἐκ παραλλήλου πρὸς δικαιώματα καὶ τινες παρεπόμεναι ἢ δευτερεύουσαι ὑποχρεώσεις. Οὕτω παρεπόμεναι ἢ δευτερεύουσαι ὑποχρεώσεις εἶναι αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τινος ἐννόμου σχέσεως ὑποχρεώσεις, αἱ ὅποιαι βαρύνουν εἴτε τὸν ὀφειλέτην ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν κυρίαν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ, τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὴν παροχὴν, εἴτε τὸν δανειστήν. Ὑπὸ διαφόρων διατάξεων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος καθορίζονται τοιαῦται παρεπόμεναι ὑποχρεώσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἰσχύουν αἱ ἐξῆς γενικαὶ διατάξεις:

I.- Ὑποχρέωσις ἐν σχέσει πρὸς ἀποδοτέας δαπάνας

Ὁ ὑπόχρεος εἰς ἀποζημίωσιν τῶν δαπανῶν, εἰς τὰς ὁποίας προέβη τρίτος (βλ. π.χ. ἄρθρα 591,

732 κλπ.) όφείλει νόμιμον τόκον επί τοῦ ποσοῦ τῆς δαπάνης ἀπό τοῦ χρόνου τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς (βλ. Α.Π. 507/1962). Ὡς δαπάνη νοεῖται ἡ ἐκουσία θυσία περιουσιακῶν στοιχείων πρὸς ἐπίτευξιν ὠρισμένου σκοποῦ, ἀφορῶντος εἰς τὸ συμφέρον ἢ τὴν περιουσίαν ἑτέρου. Π.χ. δαπάνη θεωρεῖται καὶ τὸ δάνειον, τὸ ὁποῖον συνάπτει ὁ ἐντολοδόχος πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς.

Δέν όφείλονται τόκοι, ἐάν ὁ δικαιούχος τῶν τόκων ἀποκερδαίνῃ τὰς ὠφελείας τοῦ ἀποδοτέου ἀντικειμένου (ἄρθρ. 301), π.χ. τοὺς καρπούς αὐτοῦ.

Ἐάν όφείλωνται δαπάναι μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ, καθ' ὃ ἠῤῥησεν ἡ ἀξία τοῦ πράγματος (ἄρθρα 571, 1103, 1952), τότε αἱ δαπάναι, ὁμοῦ μετὰ τῶν τόκων, δέν πρέπει νά ὑπερβαίνουν τὸ ποσόν τοῦτο, καθ' ὃ δηλ. ἠῤῥησεν ἡ ἀξία τοῦ πράγματος.

II.- Ἐποχρέωσις τοῦ ἐνασκουόντος τὸ δικαίωμα ἀφαιρέσεως.

Ἐάν τις προέβῃ εἰς δαπάνας ἐπὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον ὑποχρεοῦται νά ἀποδώσῃ (π.χ. ἄρθρ. 571, 591, 622, 813 κλπ.), ἐφ' ὅσον ἔχη οὗτος τὸ δικαίωμα ἀφαιρέσεως τοῦ προστεθέντος ἐπὶ τοῦ ἀποδοτέου πράγματος κατασκευάσματος, όφείλει, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ κατασκευάσματος, νά ἐπαναφέρῃ δι' ἰδίῳν του ἐξόδων τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν προτέραν του κατάστασιν. Ἐάν ἡ ἀποκατάστασις δέν εἶναι δυνατή, όφείλεται ἀποζημιώσις ἢ δύναται καὶ νά ἀπο-

κλεισθῆ ἢ ἀσκησις τοῦ δικαιώματος τῆς ἀφαιρέσεως (ἄρθρα 281, 288). Τρίτος, κάτοχος τοῦ πράγματος, δικαιούται νά ἀρνηθῆ τήν ἀφαίρεσιν πρό τῆς παροχῆς ἀσφαλείας διά τήν ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως ζημίαν (ἄρθρ. 302).

III.- Ἐπιχρέωσις πρός λογοδοσίαν

Ὁ διαχειριζόμενος ὑπόθεσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἀλλοτρία ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει καί συνεπάγεται εἰσπράξεις καί δαπάνας, π.χ. ἄρθρ. 785, ἐπί προικός, ὑποχρεοῦται εἰς λογοδοσίαν, ἥτοι εἰς ἔκθεσιν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐξεπληρώθη ἡ πρός διαχείρισιν ὑποχρέωσις. Ἡ ἔκθεσις λαμβάνει χώραν διά παρουσιάσεως λεπτομεροῦς πίνακος δαπανῶν καί εἰσπράξεων καί τοῦ ἐκ τῆς ἀντιπαραθέσεως ταύτης προκύπτοντος ἐνεργητικοῦ ἢ παθητικοῦ καταλοίπου. Ὀφείλει ὡσαύτως ὁ δοσίλογος νά ἐπιουνάψῃ καί τά ἀποδεικνύοντα τά κατ' ἰδίαν κοινά δύλια δικαιολογητικά, ἐφ' ὅσον συνηθίζονται τοιαῦτα (ἄρθρ. 303).

IV.- Ἐπιχρέωσις ἐπί ἀποδόσεως ὁμάδος ἀντικειμένων.

Ἐάν τις ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν ὁμάδος ἀντικειμένων ἢ παροχήν πληροφοριῶν περί αὐτῆς (π.χ. ἄρθρα 1880, 1964 ὃ 2), ὀφείλει νά παραδώσῃ εἰς τόν δικαιούχον κατάλογον τῶν στοιχείων τῆς ὁμάδος (ἄρθρ. 304).

Ὡς ὁμάς νοεῖται ἄθροισμα ἀντικειμένων συνολικῶς καί ἐξ ἐνιαίας ἐννόμου σχέσεως ἀποδο-

τέων, ἦτοι σύνολον πραγμάτων (βιβλιοθήκη, ἀγέλη), ὁμάς περιουσίας (προίξ, κληρονομία, μερίς ὁμορ- ρύθμου ἢ ἕτερορρύθμου ἑταίρου, πτωχευτική περιου- σία κλπ.) καί ἐν γένει πᾶν ἀποδοτέον σύνολον πε- ριουσιακῶν στοιχείων (π.χ. ἄρθρ. 629).

§ 4.- Ἐκπλήρωσις τῶν ἐνοχῶν

I.- Μερικὴ ἐκπλήρωσις

Ὁ Ἀστικός Κώδικε θέτει τὸν γενικὸν κανόνα, ὅτι ὁ ὀφειλέτης δέν ἔχει δικαίωμα νά καταβάλῃ μέ- ρος μόνον τῆς παροχῆς (ἄρθρ. 316), εἰάν δέν συναι- νῆ ὁ δανειστής εἰς τοιαύτην μερικὴν καταβολήν ἢ δέν ἔχη συμφωνηθῆ ἢ μερικὴ καταβολή ἢ ὁ ἴδιος ὁ νόμος δέν ἐπιτρέπη τὴν μερικὴν καταβολήν, ὡς π.χ. ἐπὶ συναλλαγματικῶν καί ἐπιταγῶν.

Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω κανόνος προκύπτει ἀντιθέτως, ὅτι ὁ δανειστής δύναται νά ἀπαιτήσῃ ἢ νά μεταβι- βάσῃ μέρος μόνον τῆς παροχῆς, ἐφ' ὅσον τοῦτο δέν ἀντίκειται εἰς τὴν καλὴν πίστιν (βλ. ἄρθρ. 288).

Ὁ δανειστής δέν δικαιούται νά ἀποκρούσῃ τὴν μερικὴν ἐκπλήρωσιν, εἰάν ἡ ἄρνησίς του εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν προσκρούῃ εἰς τὰ χρηστά ἦθη, π.χ. διότι τό μὴ ἐκπληρούμενον μέρος τῆς παροχῆς εἶναι ποσοτικῶς ἀσήμαντον ἐν συγκρί- σει πρὸς τὴν παροχὴν θεωρουμένην ἐν τῷ συνόλῳ της (βλ. ἄρθρα 281, 283).

II.- Ἐκπλήρωσις ὑπὸ τρίτου

Ἐκπλήρωσις ὑπὸ τρίτου ὑπάρχει, ὅταν ἡ παρο-

χή εκπληροῦται ὑπό προσώπου ἄλλου πλὴν τοῦ ὀφειλέτου ἢ προσώπου ἐνεργοῦντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὀφειλέτου, π.χ. ἀντιπροσώπου, προστηθέντος ἢ ἄλλου βοηθοῦ εκπληρώσεως.

Τρίτος δικαιούται νά εκπληρώσῃ τὴν παροχήν, ἐκτός ἐάν ὁ δανειστής ἔχῃ συμφέρον εἰς τὴν αὐτοπρόσωπον ὑπό τοῦ ὀφειλέτου εκπλήρωσιν τῆς παροχῆς (π.χ. ἐκτέλεσιν ἐνός ἔργου) ἢ ὁ ὀφειλέτης ἀντιτάσσεται εἰς τὴν ὑπό τοῦ τρίτου εκπλήρωσιν (ἄρθρα 317, 318). Ἐάν ὁ δανειστής ἀποκρούῃ τὴν ὑπό τοῦ τρίτου εκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, καίτοι δέν συντρέχουν αἱ προϋποθέσεις αὗται, καθίσταται ὑπερήμερος.

Ἡ ἐναντίωσις τοῦ ὀφειλέτου δύναται νά δηλωθῇ πρὸς τὸν δανειστήν εἴτε ἐκ τῶν προτέρων, εἴτε ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτε σημαίνει παραίτησιν τούτου ἀπὸ τᾶς συνεπειᾶς τῆς ἀρνήσεως τοῦ δανειστοῦ νά δεχθῇ τὴν παροχήν, τουτέστι τῆς ὑπερημερίας του.

Ἀποτέλεσμα τῆς ὑπό τοῦ τρίτου εκπληρώσεως τῆς παροχῆς εἶναι ὅτι ἀποσβέννυται ἡ ὀφειλή. Ἄλλο βεβαίως ζήτημα εἶναι ἡ συνέπεια τῆς ἐκ μέρους τοῦ τρίτου εκπληρώσεως ταύτης ἐναντι τοῦ ὀφειλέτου. Αὕτη θά ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεταξὺ τούτου καί τοῦ καταβαλόντος σχέσεως, π.χ. ἐντολῆς, διοικήσεως ἀλλοτρίων, δωρεᾶς.

Τὸ ἀποσβεστικὸν τῆς ὑπό τρίτου εκπληρώσε-

ως αποτέλεσμα έπέρχεται, όταν ό τρίτος έκπληροῦ ίδίῳ ὀνόματι καί έν έπιγνώσει ὅτι έκπληροῦ ὀφειλήν τοῦ πράγματι ὀφειλέτου.

Εἰς εἰδικήν ὑπό τοῦ νόμου ρυθμιζομένην περίπτωσηιν (ἄρθρ. 319) τρίτος ἔχει δικαίωμα ἱκανοποιήσεως τοῦ δανειστοῦ διά καταβολῆς, δημοσίας καταθέσεως ἢ συμψηφισμοῦ ἀκόμη καί παρά τήν τυχόν ἔναντίωσιν τοῦ δανειστοῦ ἢ τοῦ ὀφειλέτου. Τό δικαίωμα τοῦτο τοῦ τρίτου ὑφίσταται, όταν ἐπισπεύδεται ἀναγκαστική ἐκτέλεσις κατά τοῦ ὀφειλέτου, ὁ δέ τρίτος κινδυνεύει συνεπείφ ταύτης νά ἀπολέσῃ ἐμπράγματον δικαίωμα ἢ τήν κατοχήν ἐπί τοῦ ἐκποιουμένου πράγματος τοῦ καθ'οῦ ἡ ἀναγκαστική ἐκτέλεσις ὀφειλέτου (π.χ. ὁ μισθωτής ἐκπλειστηριαζομένου πράγματος). Ὁ ἱκανοποιήσας τόν δανειστήν τρίτος ἀποκτᾶ εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην αὐτοδικαίως τά δικαιώματα τούτου ἔναντι τοῦ ὀφειλέτου, καθ'ὅ μέρος ἱκανοποιήθη ὁ δανειστής. Συνεπῶς δέν ἀποσβέννυται τό χρέος τοῦ ὀφειλέτου.

III.- Τόπος παροχῆς

Τόπος παροχῆς εἶναι ὁ τόπος, εἰς τόν ὁποῖον ὑποχρεοῦνται ὁ μέν ὀφειλέτης νά παράσχῃ τήν παροχήν, ὁ δέ δανειστής νά δεχθῆ ἢ ἀπαιτήσῃ αὐτήν.

Ὁ τόπος παροχῆς δύναται νά καθορίζεται, έν πρώτοις, εἰς αὐτήν ταύτην τήν δικαιοπραξίαν,

ρήτῳς ἢ σιωπηρῳς.

Δεύτερον, ἐάν δέν προβλέπεται ὁ τόπος τῆς παροχῆς εἰς τὴν δικαιοπραξίαν, δύναται νά προσδιορισθῆ οὔτος ἐπὶ τῆ βάσει τῶν μετὰ τῆς δικαιοπραξίας συνδεομένων περιστάσεων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως ἢ τῆς παροχῆς, π.χ. ἐπὶ μισθώσεως ἔργου ἢ ἐργασίας ἐκ τοῦ τόπου τοῦ ἔργου κλπ.

Τρίτον, ὁ τόπος τῆς παροχῆς δύναται νά καθορίζεται ὑπὸ εἰδικῆς διατάξεως νόμου. Π.χ. ὀφειλαί τοῦ Δημοσίου καταβάλλονται εἰς τὰ δημόσια Ταμεῖα, βλ. καὶ ἄρθρα 829, 903.

Ἐάν ὁ τόπος τῆς παροχῆς δέν δύναται νά προσδιορισθῆ καθ' ἓνα τῶν ἐκτεθέντων τριῶν τρόπων, ἡ παροχὴ ἐκπληροῦται ἢ μὲν χρηματικῆ εἰς τὸν τόπον τῆς κατοικίας ἢ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ δανειστοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταβολῆς (ἄρθρ. 321), πᾶσα δέ ἄλλη παροχὴ εἰς τὸν τόπον τῆς κατοικίας ἢ ἐπαγγελματικῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ ὀφειλέτου κατὰ τὴν γένεσιν τῆς ἐνοχῆς (ἄρθρ. 320), ἢτοι κατὰ τὴν σύστασιν τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐγκατάστασις λαμβάνεται ὡς τόπος παροχῆς, ὅταν ἡ ἀπαίτησις τοῦ δανειστοῦ ἢ ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ὀφειλέτου προέρχεται ἐκ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ δανειστοῦ ἐπὶ χρηματικῆς παροχῆς ἢ τοῦ ὀφειλέτου ἐπὶ μὴ χρηματικῆς παροχῆς ("ἐπαγγελματικαὶ ὀφειλαί").

Ὡς τόπος κατοικίας εἶναι, ὡς ἐλέχθη εἰς τὰς Γενικάς Ἀρχάς, ἡ περιοχή τῆς κυρίας καὶ μονίμου ἐγκαταστάσεως (ἄρθρ. 51), ἐπὶ δέ νομικῶν προσώπων ὁ τόπος τῆς ἔδρας, ἦτοι πόλις, χωρίον, συνοικισμός κλπ. Ἐάν τις δέν ἔχη κατοικίαν, τότε ὡς τόπος κατοικίας λογίζεται ὁ τόπος τῆς διαμονῆς (ἄρθρ. 53). Ὡς κατοικία νοεῖται περαιτέρω καὶ ὁ οἶκος, εἰς τόν ὁποῖον κατοικεῖ ὁ ὀφειλέτης ἢ ὁ δανειστής ἢ ἔχει τὴν ἔδραν του τό νομικόν πρόσωπον.

Ἐκ τοῦ ἐκτεθέντος κανόνος προκύπτει ὅτι ἐν ἀμφιβολίᾳ ἡ μὲν χρηματικὴ παροχὴ εἶναι "κομιστέα", πᾶσα δέ ἄλλη παροχὴ εἶναι "ἀρτέα".

Ἐάν τόπος ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς ἐκ τοῦ νόμου ἢ ἐκ δικαιοπραξίας εἶναι ἡ κατοικία τοῦ δανειστοῦ, συνεπείᾳ μεταβολῆς δέ ταύτης μετὰ τὴν σύστασιν τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως κατέστη σημαντικῶς δυσχερεστέρα διὰ τόν ὀφειλέτην ἢ ἐκπλήρωσις τῆς παροχῆς εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ δανειστοῦ κατὰ τόν χρόνον τῆς καταβολῆς, δικαιούται οὗτος νά καταβάλλῃ τὴν παροχὴν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ δανειστοῦ κατὰ τόν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως (ἄρθρ. 322).

IV.- Χρόνος παροχῆς

Χρόνος παροχῆς εἶναι τὸ χρονικόν σημεῖον κατὰ τὸ ὁποῖον δικαιούνται ὁ μὲν ὀφειλέτης νά ἐκπληρώσῃ, ὁ δέ δανειστής νά ἀπαιτήσῃ τὴν παρο-

χήν. Κατά τό χρονικόν τοῦτο σημεῖον ἡ παροχή καθίσταται "ἀπαιτητή" ἢ "ληξιπρόθεσμος" (οἱ δύο ὄροι οὗτοι εἶναι ταυτόσημοι).

Ὡς ὁ τόπος οὕτω καί ὁ χρόνος ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς δύναται νά καθορίζεται: α) ὑπό τῆς δικαιοπραξίας καί ἰδίᾳ τῆς συμβάσεως, β) ἐκ τῶν περιστάσεων καί ἰδίως ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως (π.χ. πρὸς κατασκευὴν ἢ ἀποστολὴν τοῦ πράγματος εἰς ἄλλον τόπον) καί γ) ὑπό εἰδικῆς διατάξεως νόμου.

Ἐάν οὐδεὶς ἐκ τῶν ὡς ἄνω τρόπων καθορισμοῦ τοῦ χρόνου παροχῆς ὑφίσταται, τότε ἡ παροχή εἶναι ἀπαιτητὴ παραχρῆμα, ἥτοι εὐθύς ἅμα τῇ καταρτίσει τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως (ἄρθρ. 323).

Ἡ παραχρῆμα ὅμως αὕτη ἐκπλήρωσις τῆς παροχῆς διέπεται ὑπό τῆς καλοπίστου ἐκπληρώσεως τῶν ἐνοχῶν. Οὕτως ὁ ὀφειλέτης θά πρέπει νά κάμῃ ἄμεσον ἔναρξιν τῶν ἀπαιτουμένων ἐνεργειῶν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, π.χ. διὰ τὴν ἀνέγερσιν οἰκοδομῆς. Δέν δύναται ἐπίσης οὗτος νά καταβάλλῃ εἰς ἀκατάλληλον χρόνον, π.χ. μετὰ τὸ κλείσιμον τοῦ καταστήματος ἢ Κυριακὴν καί ἐξαιρετέαν.

Ἐάν ὁ χρόνος τῆς παροχῆς εἶναι καθ' οἶον-δῆποτε τρόπον ὠρισμένος, ὁ ὀφειλέτης δικαιούται νά ἐκπληρώσῃ τὴν παροχὴν καί πρό τοῦ χρόνου τοῦτου, ἐφ' ὅσον δέν προκύπτει διάφορόν τι ἐκ τῆς συμβάσεως ("ἐν ἀμφιβολίᾳ") ἢ τοῦ νόμου (βλ. π.χ.

άρθρ. 807).

Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης προκύπτει, ὅτι ἡ προθεσμία εἶναι ὑπὲρ τοῦ ὀφειλέτου κατ' ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς εὐνοίας πρὸς αὐτόν. Καταβάλλων ὅμως ὁ ὀφειλέτης πρὸ τοῦ ὠρισμένου χρόνου, δέν δικαιούται νά ἐκπέση προεξοφλητικόν τόκον, ἐφ' ὅσον δέν ὀρίζεται ἄλλο τι ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ ὑπὸ τῆς δικαιοπραξίας (άρθρ. 324).

§ 5.- Δικαίωμα ἐπισχέσεως

Δικαίωμα ἐπισχέσεως εἶναι τὸ δικαίωμα τοῦ ὀφειλέτου, ὁ ὁποῖος ἔχει κατὰ τοῦ δανειστοῦ του ἀξίωσιν ληξιπρόθεσμον καί συναφῆ πρὸς τὴν ὀφειλὴν του, ὅπως ἀρνηθῆ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς μέχρις ὅτου ὁ δανειστής ἐκπληρώσῃ τὴν βαρύνουσαν αὐτόν ὑποχρέωσιν (άρθρ. 325). Π.χ. ἐπίσχεσις ὑπὸ τοῦ ἐργαζομένου τῆς ἐργασίας του μέχρις ὅτου ὁ ἐργοδότης λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα ἐξασφαλιστικὰ μέτρα πρὸς προστασίαν τῶν πραγμάτων του (βλ. ΕΕΔ τόμ. 27, σελ. 276).

Τὸ δικαίωμα τῆς ἐπισχέσεως ὑφίσταται, ἐφ' ὅσον τοῦτο δέν ἀποκλείεται: α) ἐκ διατάξεως νόμου, π.χ. ἀπαγόρευσις ἐπισχέσεως πληρεξουσίου (άρθρ. 227), ἀπαγόρευσις ἐπισχέσεως κατ' ἀξιώσεων καθ' ὧν δέν ἀντιτάσσεται συμψηφισμός (άρθρ. 327), ἐπὶ προικός, οὔσης ἀναπαλλοτριώτου (Α.Π. 569/1968), β) ἐκ συμφωνίας τῶν μερῶν, π.χ. ὅταν ὁ εἷς ὑποχρεοῦται νά ἐκπληρώσῃ πρῶτος τὴν παροχὴν,

γ) ἐκ τῆς καλῆς πίστεως καί τῶν χρηστῶν ἡθῶν. Οὕτως ἀποκλείεται τό δικαίωμα ἐπισχέσεως, ὅταν ἀντίκειται εἰς ἠθικὴν ὑποχρέωσιν, π.χ. καταβολῆς διατροφῆς ἢ ὅταν διὰ τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ ἀπειληται δυσαναλόγως μεγαλύτερα ζημίαι εἰς τόν δανειστήν, ὡς καί ὅταν ἀσκήται ἐπίσχεσις μεγάλης ἀξίας ὑποχρέσεως ἔναντι ἀσημάντου ἀξιώσεως τοῦ ἀσκοῦντος τό δικαίωμα.

Διὰ νά ἀσκηθῆ τό δικαίωμα ἐπισχέσεως πρέπει ὁ ὀφειλέτης νά ἔχη κατά τοῦ δανειστοῦ ἀνταξίωσιν ληξιπρόθεσμον, ἡ δέ ἀνταξίωσις αὕτη νά εἶναι συναφῆς πρός τήν ἀσκουμένην κατά τοῦ ὀφειλέτου ἀξίωσιν, ἀδιαφόρως εἴναι εἶναι ἐμπράγματος, οἰκογενειακή ἢ κληρονομική. Πότε ὑπάρχει ἡ συνάφεια αὕτη εἶναι ζήτημα πραγματικόν, κρινόμενον ὑπό τοῦ δικαστηρίου. Δέν εἶναι δηλ. ἀπαραίτητον νά ἀπορρέουν αἱ ἀξιώσεις ἐκ τῆς αὐτῆς ἐννόμου σχέσεως. Συνάφεια δύναται νά προκύπτῃ καί ἐξ ἐνιαίων γεγονότων ἢ ἐνιαίας βιοτικῆς σχέσεως, ἐφ' ὅσον διαπιστοῦται ἡ ὑπαρξίς ἐσωτερικῆς φυσικῆς ἢ οἰκονομικῆς σχέσεως. Π.χ. ὑπάρχει περιστατικῆ συνάφεια, εἴναι κατά τήν διάρκειαν ταξιδίου εἰς ταξιδιώτης δίδῃ εἰς συνταξιδιώτην του βιβλίον πρός ἀνάγνωσιν, οὗτος δέ δανείζῃ πρός τόν πρῶτον χρήματα.

Ὁ ἐπικαλούμενος τό δικαίωμα ἐπισχέσεως, ἥτοι προβάλλων τήν περί τούτου ἀναβλητικὴν ἔνστασιν, πρέπει πρός τούτοις νά ἐπικαλεσθῆ καί, ἐν ἀνάγκῃ, νά ἀποδείξῃ τήν ὑπαρξίαν σχέσεως συναφεί-

ας. Τοιαύτη επίκλησις καί απόδειξις δέν απαιτεῖται εἰς μίαν ῥητῶς ὑπό τοῦ νόμου προβλεπομένην ἐνδεικτικῶς περίπτωσιν ἀσκήσεως δικαιώματος ἐπισχέσεως, ἤτοι ὅταν ὁ ἀσκῶν τὸ δικαίωμα ἐπισχέσεως εἶναι ὑπόχρεως εἰς ἀπόδοσιν πράγματος, ἐφ' ὅσον οὗτος ἔχει ἀξίωσιν πρὸς ἀπόδοσιν δαπανῶν γενομένων ἐπὶ τοῦ πράγματος ἢ πρὸς ἀποζημίωσιν διὰ ζημίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἐκ τοῦ πράγματος (ἄρθρ. 326). Ἐάν π.χ. διαχειριστὴς ἀκινήτου τοῦ Α ἔχη προβῆ εἰς δαπάνας ἐπ' αὐτοῦ, δικαιούται νά ἀντιτάξῃ τὴν ἐνστασιν ἐπισχέσεως, ὅταν ὁ Α ἐγείρῃ κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴν πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ἀκινήτου. Δέν ἔχει ὅμως δικαίωμα ἐπισχέσεως ὁ κλέπτης (βλ. ἄρθρ. 450).

Τὸ δικαίωμα ἐπισχέσεως δέν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐνστάσεως ἐπισχέσεως εἶναι ὅτι ὁ ἐναγόμενος ὀφειλέτης καταδικάζεται νά καταβάλλῃ τὴν παροχὴν ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι ὁ ἐνάγων δανειστής θά ἐκπληρώσῃ ταυτοχρόνως τὴν βαρύνουσαν αὐτόν ὑποχρέωσιν (ἄρθρ. 329).

Ὁ ἐνάγων δανειστής δύναται νά ἀποκρούσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου του ἀσκούμενον δικαίωμα ἐπισχέσεως, ἐάν παράσῃ οἰανδήποτε ἀσφάλειαν, π.χ. ἐνέχυρον ἢ ὑποθήκην, οὐχὶ ὅμως προσωπικὴν ἐγγύησιν (ἄρθρ. 328).

6.- Εύθνη ἔνεκα πταίσματος

Οἰαδήποτε ὑποχρέωσις, ἐπιβαλλομένη ἐκ δικαιοπραξίας ἢ ἐκ τοῦ νόμου, δύναται νά ἀθετηθῆ κατὰ ἓνα ἐκ τῶν ἐξῆς τριῶν τρόπων:

α) Ἐάν ὁ ὀφειλέτης οὐδὸλως ἐκπληρώσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του.

β) Ἐάν ἐκπληρώσῃ ταύτην οὐχί ὅμως προσηκόντως καὶ ἰδίᾳ ἐγκαίρως καὶ

γ) Ἐάν προβῆ εἰς κακὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεώς του καὶ δὴ ἔάν παράσχῃ παροχὴν, ἢ ὅποια προεκάλεσε ζημίαν εἰς τὸν δανειστήν. Π.χ. παραδίδεται τό πωληθὲν φυτόν, ὅπερ ἔχει ἀσθενεῖαν, αὕτη μεταδίδεται καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὑγιῆ φυτὰ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ προκαλεῖ ζημίαν εἰς ταῦτα. Ἡ ἀθέτησις αὕτη ὀνομάζεται "θετικὴ προσβολὴ τῆς ἀξιώσεως".

Πᾶσα πρᾶξις ἢ παράλειψις τοῦ ὀφειλέτου, συνιστῶσα ἀθέτησιν τῶν ὑποχρεώσεών του, πραγματοποιουμένην κατὰ ἓνα ἐκ τῶν ἐκτεθέντων τριῶν τρόπων, ὀδηγεῖ εἰς ἀποδοκιμασίαν του ὑπὸ τῆς ἐννόμου τάξεως, ἥτοι προκαλεῖ τὴν εὐθνην του, ἐφ' ὅσον οὗτος α) εἶναι ἱκανὸς πρὸς καταλογισμὸν καὶ β) τελεῖ ἐν πταίσματι. Συναφῶς ὁ Ἀστικὸς Κῶδιξ θέτει τὸν γενικὸν κανόνα, καθ' ὃν ὁ ὀφειλέτης ἐνέχεται διὰ πᾶσαν ἐκ δόλου ἢ ἐξ ἀμελείας αὐτοῦ ἢ τῶν νομίμων ἀντιπροσώπων του ἀθέτησιν τῆς ὑποχρεώσεώς του, ἐφ' ὅσον δὲν ὀρίζεται ἄλλο τι (ἄρθρ.

330), ἤτοι ἐφ' ὅσον δέν ἐπιτείνεται ἡ εὐθύνη, ἐπεκτεινομένη καί εἰς τὰ τυχηρά (π.χ. ἄρθρ. 344) ἢ δέν περιορίζεται αὕτη, π.χ. εἰς μόνον τόν δόλον καί τήν βαρεῖαν ἀμέλειαν (βλ. ἄρθρ. 355).

Εἰς τήν ἱκανότητα πρός καταλογισμόν ἀφορᾷ τό ἄρθρ. 331, τό ὁποῖον παραπέμπει εἰς τάς περί ἀδικοπραξιῶν διατάξεις (ἄρθρα 915 ἕως 918), ἐάν ὁ ὀφειλέτης στερηθῆται τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ ἢ δέν ἔχη συνείδησιν τῶν πραττομένων ἢ δέν συνεπλήρωσε τό 14ον ἔτος ἢ εἶναι κωφάλαος.

Ἐπί τῆς ρυθμίσεως τῆς εὐθύνης ἔνεκα πταισματος κατά τόν Ἀστικόν Κώδικα σημειοῦνται ἔν συντομίᾳ τὰ ἑξῆς:

I.- Πταῖσμα

Πταῖσμα εἶναι παράπτωμα τῆς βουλήσεως τοῦ προσώπου ἀποδοκιμαζόμενον ὑπό τῆς ἐννόμου τάξεως. Οὕτως ἐπί πταίσματος ἀποδοκιμάζεται οὐχί ἡ πράξις ἢ ἡ παράλειψις αὐτή καθ' ἑαυτήν, ἀλλά ἡ βούλησις τοῦ πράττοντος ἢ παραλείποντος. Φυσικά οὐδεὶς λόγος περί πταίσματος δύναται νά γίνῃ, ὅταν δέν ὑφίσταται παράνομος συμπεριφορά.

Ἡ συμπεριφορά (πράξις ἢ παράλειψις) τινος εἶναι παράνομος, ἐάν αὕτη ἀποδοκιμάζεται ὑπό τῆς ἐννόμου τάξεως, τουτέστι συνιστᾷ ἀθέτησιν ἐπιταγῆς ἢ ἀπαγορεύσεως τοῦ δικαίου. Εἰδικώτερον παράνομος εἶναι πᾶσα ἐπέμβασις εἰς ἀλλότρια ἔννομα ἀγαθά, διὰ τήν ὁποῖαν δέν ὑφίσταται εἰδικός

δικαιολογητικός λόγος, ἄλλως πᾶσα συμπεριφορὰ ἐνέχουσα ἀθέτησιν ὑποχρεώσεως.

Ὁ νόμος διακρίνει δύο βασικὰς μορφὰς πταίσματος: τὸν δόλον καὶ τὴν ἀμέλειαν (ἄρθρ. 330).

Δόλος εἶναι ἡ βούλησις ὀρισμένης συμπεριφορᾶς (πράξεως ἢ παραλείψεως) καὶ ἀποδοχὴ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐν γνώσει ὅτι αὕτη εἶναι γενικῶς παράνομος (ἀντικοινωνική), ὡς καὶ μόνη ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ἀποτελέσματος γενικῶς παρανόμου συμπεριφορᾶς (πράξεως ἢ παραλείψεως) ἐν γνώσει ὅτι αὕτη εἶναι παράνομος, ἀντίκειται δηλ. αὕτη εἰς τὰ αἰτήματα τῆς "ἀντικειμενικῆς ἠθικῆς" (LARENZ).

Κατὰ νεωτέρας ἀπόψεις ἡ γνώσις τοῦ παρανόμου χαρακτῆρος τῆς συμπεριφορᾶς δέν ἀποτελεῖ στοιχεῖον τοῦ δόλου, ὅστις χαρακτηρίζεται ὡς βούλησις ὀρισμένης πράξεως ἐν γνώσει ἀπασῶν τῶν περιστάσεων τῆς ἀντικειμενικῆς ὑποστάσεως, μετὰ τῶν ὁποίων ἡ ἔννομος τάξις συνδέει τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς πράξεως ταύτης (NIPPERDEY).

Ἐν δόλῳ τελεῖ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶτε θέλει καὶ ἐπιδιώκει τὸ παράνομον ἀποτέλεσμα (ἄμεσος δόλος), εἶτε προβλέπει τοῦτο ὡς δυνατόν καὶ τὸ ἀποδέχεται (ἐνδεχόμενος δόλος).

Ἀμέλεια ὑπάρχει κατὰ τὸν ὅρισμόν τοῦ Κώδικος, ὅσῳκις δέν καταβάλλεται ἡ εἰς τὰς συναλλαγὰς ἀπαιτουμένη ἐπιμέλεια (ἄρθρ. 330 ἐδ. 2). Ἀμέλεια συνεπῶς εἶναι ἡ μὴ ἐπίδειξις τῆς εἰς

τάς συναλλαγάς απαιτουμένης έπιμελείας. Προϋποτί-
θεται βεβαίως, ότι τό πρόσωπον δέν ήθελε τό παρά-
νομον αποτέλεσμα. Ούτως ή άμέλεια δέν είναι τόσον
άποδοκιμασία έπιληψίμου βουλήσεως του προσώπου, ό-
σον άποδοκιμασία τής μή συμμορφώσεως του όφειλέ-
του είς τά άντικειμενικά καί τυπικά αίτήματα τών
συναλλαγών (WIEACKER). Έπιβάλλεται όθεν κύρωσις
κατά τής άμελείας πρός έκφρασιν τών αξιώσεων τής
κοινωνίας πρός τό άτομον όπως κατά τάς έκδηλώσεις
του μή παρασύρηται από τά ένστικτα καί τά πάθη
του, όπως αξιολογή τας ένεργείας του, όπως αυτοκυ-
ριαρχήται καί ένεργή σωφρόνως (COING, RECHTSPHI-
LOSOPHIE).

Έν άμελεία τελει έκείνος, ό όποιος είτε
δέν προέβλεψε τό παράνομον αποτέλεσμα, τό όποιον
όμως θά ήδύνατο νά προβλέψη, εάν κατέβαλε έπιμέ-
λειαν άντίστοιχον πρός τό μέτρον έπιμελείας έπι-
μελους άνθρώπου (ανεπίγνωστος άμέλεια), είτε προ-
έβλεψε μέν τό παράνομον αποτέλεσμα ως δυνατόν,
ήλπισεν όμως, ότι υπό τάς κρατούσας συνθήκας θά
άπεφεύγετο, ένώ βάσει του μέτρου έπιμελείας έπι-
μελους άνθρώπου δέν θά έπρεπε νά έλπίζη τοιούτον
τι (άμέλεια έν έπιγνώσει). Ούτω π.χ. ύφίσταται
ανεπίγνωστος άμέλεια, όταν ό σταυλάρχης δέν έχει
έλέγξει καλώς τό έποχον καί ό άναβάτης πέσει καί
τραυματισθῆ. Άμέλεια δέ έν έπιγνώσει ύφίσταται
όταν ό όδηγός γνωρίζει, ότι δέν λειτουργοῦν κα-
λώς τά φρένα του αυτοκινήτου του καί παρά ταυτα
όδηγεῖ, έλπίζων ότι θά άποφύγη άτύχημα, χρησιμο-

ποιῶν ὡς πέδον τὴν ταχύτητα. Ἐάν τὸ αὐτοκίνητον προξενήσῃ ἀτύχημα, θὰ εὐθύνεται ὁ ὀδηγός, διότι ἐτέλει ἐν ἀμελείᾳ (ἐν ἐπιγνώσει).

Ἡ ὡς ἄνω ὑπὸ τοῦ Κώδικος ὀριζομένη ἀμέλεια εἶναι ἢ ἐλαφρά ἀμέλεια. Ἐκτός αὐτῆς ὅμως ὑφίσταται καὶ ἡ βαρεῖα ἀμέλεια, ἡ ὁποία εἶναι κατὰ τόν, οὐχὶ ἀκριβῆ, ὀρισμὸν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου "τό μή νοεῖν, ὃ πάντες νοοῦσι", δηλ. ἀπόλυτος, ἀσυνήθως ὑπέρμετρος ἀμεριμνησία ἢ ἀδιαφορία ἐν σχέσει πρὸς τὴν εἰς τὰς συναλλαγὰς ἀπαιτουμένην ἐπιμέλειαν.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κώδικος ὀριζομένη ἀμέλεια εἶναι προσέτι ἢ ἐλαφρά ἀφηρημένη ἀμέλεια, διότι λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὡς κριτήριον ἀφηρημένως ἢ ἐπιμέλεια, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπεδείκνυε γενικῶς ὑπὸ συνθήκας ὁμοίας πρὸς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν κατὰ τὴν ὑγιῆ ἀντίληψιν τῶν συναλλαγῶν πρόσωπον ἔχον τὰς τυπικὰς γνώσεις καὶ ἱκανότητας τοῦ ὀφειλέτου (μέτρον ἐπιμελείας).

Ἐκτός τῆς ἐλαφρᾶς ἀφηρημένης ἀμελείας ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλαφρά συγκεκριμένη ἀμέλεια, ἡ ὁποία ὑφίσταται, ὅταν τὸ συγκεκριμένον πρόσωπον δέν κατέβαλε τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύει συνήθως εἰς τὰς ὑποθέσεις του, π.χ. ἄρθρα 823, 746, 1424, 1523 κλπ.

Ὁ Κῶδιξ θέτει συναφῶς τόν κανόνα, καθ' ὃν ὁ εὐθυνόμενος δι' ἐλαφρὰν συγκεκριμένην ἀμέλειαν δέν ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης διὰ βαρεῖαν ἀμέλει-

αν (άρθρ. 333).

Ἡ ὡς ἄνω ἐπὶ τοῦ πταίσματος καὶ τῆς ἱκανότητος πρὸς καταλογισμόν θεμελιουμένη εὐθύνη ὀνομάζεται ὑποκειμενικὴ εὐθύνη. Διάφορος ταύτης εἶναι ἡ ἀντικειμενικὴ εὐθύνη, ἡ ὁποία εἶναι ἀνεξάρτητος πταίσματος, π.χ. ἡ εὐθύνη τοῦ κατόχου αὐτοκινήτου κλπ.

Ὁ Ἀστικός Κώδιξ ἀπαγορεύει καὶ κηρύσσει ἄκυρον πᾶσαν ἐκ τῶν προτέρων συμφωνίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἀποκλείεται ἢ περιορίζεται ἡ εὐθύνη ἕνεκα ὀδίου ἢ βαρείας ἀμελείας (άρθρ. 332 § I). Ἐκ τοῦ κανόνος τούτου προκύπτει κατ'ἀντιδιαστολήν ὅτι:

α) Ἐπιτρέπεται ὁ ἐκ τῶν ὑστέρων περιορισμός ἢ καὶ ἀποκλεισμός πάσης εὐθύνης.

β) Ἐπιτρέπεται ἐκ τῶν προτέρων περιορισμός ἢ ἀποκλεισμός τῆς εὐθύνης ἕνεκεν ἐλαφρᾶς ἀμελείας, ἐκτός ἐάν ὀρίζῃ ἄλλως εἰδικῶς ὁ Κώδιξ. Οὕτως ἀποκλείεται ὁ ἐκ τῶν προτέρων περιορισμός τῆς εὐθύνης δι' ἐλαφράν ἀμέλειαν, πρῶτον, ἐάν ὁ εὐθυνόμενος ὀφειλέτης ἔχη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τὸν δανειστήν, ἕναντι τοῦ ὁποίου εὐθύνεται, π.χ. ἐργοδότης ἕναντι τοῦ ὑπαλλήλου του καί, δευτέρον, ἐάν ἡ δι' ἐλαφράν ἀμέλειαν εὐθύνη προέρχεται ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἐπιχειρήσεως, διὰ τὴν ὁποίαν προηγήθη παραχώρησις τῆς ἀρχῆς πρὸς τὸν εὐθυνόμενον διὰ τὴν ἀσκησιν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης

(ἄρθρ. 332 § 2), π.χ. ἐπιχειρήσεις συγκοινωνιῶν, ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ὑδρεύσεως κλπ. (ἐν γένει ἐπιχειρήσεις κοινωφελοῦς ὑπηρεσίας).

γ) Ἐπιτρέπεται ἐπίτασις τῆς εὐθύνης, π.χ. καί διὰ τὰ τυχηρά, ἐφ' ὅσον ὁμως ἡ συμφωνία αὕτη δέν ἀντίκειται εἰς τὰ χρηστά ἥθη, π.χ. συνεπεῖα τῆς ὑπερμέτρου δεσμεύσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ προσώπου (βλ. ἄρθρ. 179).

Ἐκ τοῦ ρηθέντος κανόνος (ἄρθρ. 330) προκύπτει, ὅτι ὁ ὀφειλέτης δέν εὐθύνεται μόνον δι' ἴδιον αὐτοῦ πταῖσμα (δόλον ἢ ἀμέλειαν), ἀλλά καί διὰ τό πταῖσμα τῶν νομίμων ἀντιπροσώπων του, ἤτοι τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀντλοῦν ἀμέσως ἐκ τοῦ νόμου τήν ἐξουσίαν ἀντιπροσωπεύσεως αὐτοῦ, ὡς εἶναι π.χ. οἱ γονεῖς, ὁ ἐπίτροπος κλπ.

II.- Ἰκανότης πρὸς καταλογισμόν

Ἰκανότης πρὸς καταλογισμόν εἶναι ἡ ψυχικὴ καί πνευματικὴ κατάστασις τοῦ προσώπου, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει εἰς αὐτό νά διαγνώσῃ τόν παράνομον χαρακτῆρα τῆς συμπεριφορᾶς του καί νά ἔχη τήν προσήκουσαν θέλησιν διὰ νά συμμορφωθῇ εἰς τήν ἐπιταγὴν τοῦ δικαίου.

Ἀνίκανοι πρὸς καταλογισμόν εἶναι (ἄρθρ. 331 ἐν συνδ. πρὸς ἄρθρα 915-918):

α) Ὁ μὴ ἔχων συνείδησιν τῶν πραττομένων ἢ ἔνεκα πνευματικῆς νόσου στερούμενος τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ κατὰ τόν χρόνον τῆς παρανόμου συμπεριφορᾶς (πράξεως ἢ παραλείψεως) (ἄρθρ. 915).

β) Ὁ κατά τόν χρόνον τῆς παρανόμου συμπεριφορᾶς μή ἔχων συμπεπληρωμένον τό δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του (ἄρθρ. 916).

γ) Ὁ κατά τόν χρόνον τῆς παρανόμου συμπεριφορᾶς ἔχων συμπεπληρωμένον μέν τό δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, οὐχί ὅμως καί τό δέκατον τέταρτον ἢ ὦν κωφάλαλος, ἐφ' ὅσον ἐνήργησεν "ἄνευ διακρίσεως" (ἄρθρ. 917), ἦτοι δέν εἶχε τήν ἀπαιτούμενην πνευματικὴν ὠριμότητα καί ἀνάπτυξιν πρός διάγνωσιν τοῦ παρανόμου χαρακτήρος τῆς συμπεριφορᾶς του καί τῆς δημιουργουμένης ἐκ ταύτης εὐθύνης του.

III.- Εὐθύνη ἐκ πταίσματος προστηθέντος

Ἡ εὐθύνη διὰ πταῖσμα τρίτου διευρύνεται ὑπό τοῦ ἄρθρου 334, κατά τό ὅποῖον ὁ ὀφειλέτης εὐθύνεται καί διὰ τό πταῖσμα τῶν προσώπων, τά ὅποια χρησιμοποιοεῖ οἰκειοθελῶς πρός ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, ὅπως ἀκριβῶς καί καθ' ἣν ἔκτασιν οὗτος εὐθύνεται διὰ τό ἰδικόν του πταῖσμα (ἄρθρ. 334 § I). Ἐάν συνεπῶς οὗτος εὐθύνεται μόνον διὰ δόλον καί βαρεῖαν ἀμέλειαν, τότε εὐθύνεται καί διὰ τό πταῖσμα τῶν "προσστηθέντων", ἐφ' ὅσον ἡ πράξις τούτων, διαπραττομένη τυχόν ὑπ' αὐτοῦ, θά ἦτο δυνατόν νά θεωρηθῆ ὡς τελεσθεῖσα ἐν δόλῳ ἢ ἐκ βαρείας ἀμελείας. Ὁ ὀφειλέτης εὐθύνεται ὅμως διὰ τὰς πράξεις τῶν "προσστηθέντων", ἐφ' ὅσον αὗται ἐτελέσθησαν κατά τήν ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς καί οὐχί ἀπλῶς ἐπ' εὐκαιρίᾳ ταύτης, ἀδιαφόρως ἐάν συν-

έπραξε καί ὁ ἴδιος ὁ ὀφειλέτης ἢ ὄχι. Πρέπει δηλ. αἱ πράξεις αὐται νά τελοῦν εἰς ἄμεσον ἐσωτερικήν συνάφειαν πρός τήν συμπεριφοράν, δι' ἧς ἐκπληροῦνται ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ὀφειλέτου. Οὕτω π.χ. εὐθύνεται ὁ ἐργολάβος, ἐάν ἐργάτης του κατά τήν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνατεθέντος εἰς αὐτόν ἔργου προκαλέσῃ ζημίαν εἰς τόν ἐργοδότην του. Δέν εὐθύνεται ὅμως ὁ ἐργολάβος, ἐάν ὁ ἐργάτης του κλέψῃ ἀντικείμενον τοῦ ἐργοδότη.

Τά ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ἰσχύουν καί διά τάς παραλείψεις.

Ἡ εὐθύνη διά τό πταῖσμα τῶν ὡς ἄνω προσώπων ὀνομάζεται εὐθύνη διά πράξεις βοηθητικῶν προσώπων ἢ "βοηθῶν ἐκπληρώσεως" ἢ, ὅπως ἐλέγετο εἰς τό ῥωμαϊκόν δίκαιον, εὐθύνη ἐκ πταίσματος "προσπηθέντος", εὐθύνη ἐκ σχέσεως προστήσεως. Σχέσις προστήσεως εἶναι πᾶσα σχέση, δυνάμει τῆς ὁποίας εἰς χρησιμοποιεῖ ἕτερον πρός ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς καί ἐν γένει πρός ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων του, π.χ. ἐντολή, μίσθωσις ἐργασίας, μίσθωσις ἔργου, σύμβασις μεταφορᾶς κλπ.

Προκειμένου περί τῆς εὐθύνης ἐκ πταίσματος προσπηθέντος, ὁ Ἄστικὸς Κώδιξ ἐπιτρέπει γενικόν ἐκ τῶν προτέρων περιορισμόν ἢ ἀποκλεισμόν αὐτῆς, ἐξαιρέσει δύο περιπτώσεων: πρῶτον, ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἔχῃ εἰς τήν ὑπηρεσίαν του τόν δανειστήν καί, δεύτερον, ἐάν ἡ εὐθύνη προέρχεται ἐκ τῆς ἀσχήσεως ἐπιχειρήσεως, δι' ἣν προηγήθη παραχώρησις τῆς

άρχης (άρθρ. 334 § 2).

Πάντως και είς τάς δύο περιπτώσεις ταύτας έπιτρέπεται ό έκ τών ύστέρων περιορισμός ή άποκλεισμός τής εύθύνης.

§ 7.- Περί συμβάσεων

I.- Διακρίσεις

Είς τάς Γενικάς 'Αρχάς (§ 5 II) ώρίσθησαν αί συμβάσεις ώς αί δικαιοπραξίαι έκείναι, αί όποϊαι καταρτίζονται διά συμπώσεως κατά περιεχόμενον τών δηλώσεων βουλήσεως πλειόνων κατέναντι άλλήλων ίσταμένων και ύπό διάφορα συμφέροντα παρισταμένων προσώπων, τά όποϊα έπιδιώκουν τό αύτό ένιαϊτον έννομον άποτέλεσμα, όπερ έπέρχεται, διότι ήθελήθη από συμφώνου ύπό τών μερών ή, άπλούστερον, σύμβασις εϊναι ή δηλωθεϊσα συμφωνία τής βουλήσεως δύο ή περισσοτέρων προσώπων περί τής έπελεύσεως έννόμου άποτελέσματος (ESSER).

Αί έκτεθεϊσαι είς τάς Γενικάς 'Αρχάς διακρίσεις τών δικαιοπραξιών είς δικαιοπραξίας έν ζωή και αίτίφ θανάτου, χαριστικάς και έπαχθεϊς, ύποσχετικάς και έκποιητικάς, αίτιώδεις και άφηρημένας ίσχύουν και επί συμβάσεων.

Εϊδικώς ώς πρός τάς συμβάσεις ύφίστανται και αί έξής διακρίσεις:

α) Συμβάσεις έτεροβαρεϊς και άμφοτεροβαρεϊς.

Έτεροβαρής είναι ή σύμβασις εκείνη, είς τήν όποίαν ό είς μόνον έκ τών συμβαλλομένων έχει έξ ύπαρχής ύποχρέωσιν πρός παροχήν. Συνεπώς ύφίσταται είς δανειστής και είς όφειλέτης. Τοϋτο σημαίνει ότι, εάν έκ τών ύστέρων δημιουργηθῆ και διά τόν έτερον ύποχρέωσις πρός παροχήν, ή έτεροβαρής σύμβασις δέν μετατρέπεται είς άμφοτεροβαρή. Οϋτω π.χ. έτεροβαρεΐς είναι αί συμβάσεις δανείου και δωρεᾶς.

Άμφοτεροβαρής είναι ή σύμβασις εκείνη, είς τήν όποίαν ύφίσταται έξ ύπαρχής ύποχρέωσις πρός παροχήν είς βάρος άμφοτέρων τών συμβαλλομένων, π.χ. πώλησις, μίσθωσις πράγματος, έργασίας κλπ. Συνεπώς έκαστος τών συμβαλλομένων είναι συγχρόνως δανειστής και όφειλέτης τοϋ έτέρου ("γενετική έξάρτησις τών δηλώσεων περί ύποχρέωσης" κατά τόν FIKENTSCHEK). Η παροχή τοϋ ενός παρίσταται ως τό άντάλλαγμα τῆς παροχής τοϋ άλλου (άντιπαροχής).

Οϋτως ή διάκρισις αύτη θεμελιούται επί τῆς κατά τήν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως έννόμου θέσεως έκάστου συμβαλλομένου έναντι τοϋ έτέρου, επί τοϋ κατά πόσον δηλ. έκαστος συμβαλλόμενος είναι μόνον δανειστής ή μόνον όφειλέτης ή εάν είναι ταυτοχρόνως δανειστής και όφειλέτης τοϋ έτέρου.

Η διάκρισις τών συμβάσεων είς έτεροβα-

ρεῖς καί ἀμφοτεροβαρεῖς ἐνέχει μεγάλην σημασίαν, διότι αἱ σπουδαιότεραι συμβάσεις εἶναι ἀμφοτεροβαρεῖς. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Κῶδιξ θέτει δι' αὐτάς εἰδικούς κανόνας (ἄρθρα 374 ἕως 388), οἱ ὅποιοι ὑπερισχύουν τῶν γενικῶν περί συμβάσεων διατάξεων. Πάντως καί οἱ εἰδικοί οὔτοι κανόνες περί τῶν ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων ὑποχωροῦν ἔναντι τῶν εἰδικῶν διατάξεων, αἱ ὅποια ρυθμίζουν τοὺς κατ' εἰδίαν τύπους συμβάσεων.

Ἡ διάκρισις τῶν συμβάσεων εἰς ἕτεροβαρεῖς καί ἀμφοτεροβαρεῖς διαφέρει τῆς διακρίσεως αὐτῶν εἰς χαριστικάς καί ἐπαχθεῖς.

Ὡς ἐλέχθη εἰς τὰς Γενικάς Ἀρχάς (ἡ 5 II), ἐπαχθής εἶναι ἡ σύμβασις, εἰς τὴν ὅποιαν ἡ ὑπό τοῦ ἐνός συμβαλλομένου ἐπίδοσις περιουσιακοῦ τοῦ στοιχείου πρὸς τὸν ἕτερον γίνεται ἐπὶ ἀντιστοιχῆ θυσίᾳ τοῦ λήπτου, καλουμένη ἀντιπαροχή. Χαριστική σύμβασις ὑφίσταται, ἐάν ἡ ἐπίδοσις γίνεται ἀνευ ἀνταλλάγματος. Συνεπῶς ἡ διάκρισις αὕτη θεμελιούται ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως ἀντιπαροχῆς καί τῆς σχέσεως πρὸς αὐτὴν τῆς παροχῆς.

Ἐπειδὴ ἡ διάκρισις τῶν δικαιοπραξιῶν εἰς ἐπαχθεῖς καί χαριστικάς εἶναι γενικωτέρα, ἐντάσσεται εἰς αὐτὴν καί ἡ διάκρισις τῶν συμβάσεων εἰς ἕτεροβαρεῖς καί ἀμφοτεροβαρεῖς. Οὕτως αἱ ἀμφοτεροβαρεῖς συμβάσεις εἶναι συγχρόνως καί ἐπαχθεῖς. Ἐπαχθής ὅμως δύναται νὰ εἶναι εἰς τὴν

συγκεκριμένην περίπτωσιν καί ἑτεροβαρήσ σύμβασις, ὡς π.χ. τό ἔντοκον δάνειον.

β) Συμβάσεις συναινετικάί καί παραδοτικάί Συναινετικάί εἶναι αἱ συμβάσεις, αἱ ὁποῖαι καταρτίζονται διά μόνης τῆς συμπτώσεως τῶν δηλώσεων βουλήσεων τῶν μερῶν. Ἄρκεῖ δηλ. προφορική συμφωνία, ἐφ' ὅσον ὁ νόμος δέν καθορίζει εἰδικόν τύπον δι' αὐτήν.

Παραδοτικάί ἀντιθέτως εἶναι αἱ συμβάσεις, εἰς τάς ὁποίας, ἐκτός τῆς ἑπιπτώσεως τῶν δηλώσεων βουλήσεως, ἀπαιτεῖται προσέτι καί μία ὑλική ἐνέργεια, π.χ. μεταβίβασις κυριότητος (ἄρθρ. 806), παραχώρησις τῆς χρήσεως πράγματος (ἄρθρ. 810) κλπ.

γ) Συμβάσεις ἐλευθέρας διαπραγματεύσεως καί συμβάσεις προσχωρήσεως.

Τό περιεχόμενον τῆς συμβάσεως προσχωρήσεως καθορίζεται ὑπό τοῦ ἑνός συμβαλλομένου καί ἐπιβάλλεται εἰς τόν ἕτερον. Δέν ὑφίσταται στάδιον διαπραγματεύσεως, εἰ μή μόνον μή ἀποδοχῆς τῆς συμβάσεως. Ἀντιθέτως εἰς τάς συμβάσεις ἐλευθέρας διαπραγματεύσεως ὑφίσταται ἐλευθερία ὄχι μόνον καταρτίσεως καί ἐπιλογῆς τοῦ προσώπου, μεθ' οὗ θά καταρτισθῇ ἡ σύμβασις, ἀλλά καί καθορισμοῦ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς.

δ) Συμβάσεις ἐλεύθεραι καί ἐξηναγασμένοι ἢ ὑπαγορευόμεναι (DIKTIERT).

Αἱ πρῶται καταρτίζονται ἐλευθέρως, ἐνῶ ἡ κατάρτισις τῶν δευτέρων ἐπιβάλλεται ὡς ὑποχρέω-

σις υπό τοῦ νόμου ἢ δι' ἐπιταγῆς τῆς ἀρχῆς, ἡ ὁποία διαμορφώνει ἐνοχικήν σχέσιν τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἢ καθορίζει τό περιεχόμενον αὐτῆς ἄνευ πράξεώς τινος τῶν μερῶν καί ἀνεξαρτήτως ἢ ἀκόμη καί ἐναντίον τῆς βουλήσεως αὐτῶν. Εἰς τάς ἐξαναγκασμένας συμβάσεις ὑπάγονται π.χ. ἡ ἀναγκαστικῆ πρόσληψις πολεμιστῶν, τό ἐνοικιοστάσιον, ἡ ἀναγκαστικῆ παράτασις ἐλευθέρων μισθώσεων, ἡ σύμβασις μέ ἐπιχειρήσεις λειτουργούσας δυνάμει προνομίου τῆς ἀρχῆς κλπ.

ε) Συμβάσεις ἢ συμφωνίαι φιλοφροσύνης.

Ἐξ αὐτῶν δέν δημιουργεῖται κατ' ἀρχήν νομική δέσμευσις τῶν συμφωνούντων ἢ τοῦ ὑποσχομένου παροχήν ἐξ ἐλευθεριότητος. Ὡς ἐκ τούτου δέν παρέχεται ἀγωγή πρός ἐξαναγκασμόν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς συμφωνίας ἢ τῆς ὑποσχέσεως. Κατά τήν διάρκειαν ὅμως τῆς ἐκτελουμένης συμφωνίας δημιουργεῖται κάποια εὐθύνη ὁμοιάζουσα πρός συμβατικήν διά τήν κανονικήν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ὡς π.χ. εὐθύνη πρός διαφύλαξιν τῶν πραγμάτων τοῦ ἑτέρου. Αὕτη ὅμως εἶναι ἀνεξάρτητος πρός τήν εὐθύνην ἡ ὁποία γεννᾶται κατά τάς περί ἀδικοπραξιῶν διατάξεις. Οὐχ ἥττον δύναται ἡ εὐθύνη νά ἀποκλεισθῆ ἢ περιορισθῆ κατά τάς ἀρχάς τῆς καλῆς πίστεως καί τῶν χρηστῶν ἠθῶν, ἐάν γίνῃ δεκτῆ ἡ ὑπαρξίς σιωπηρᾶς συναινέσεως τοῦ ζημιωθέντος εἰς τυχόν τραυματισμόν ἢ βλάβην του συνεπεῖα τῆς ἐκθέσεώς του εἰς τόν συναφῆ κίνδυνον (DANNEC-

CERUS-LEHMANN).

στ) Ένοχικαί σχέσεις "έν τοῖς πράγμασι"

Εἰς ὠρισμένας ἐνοχικάς σχέσεις δίδεται ὁ χαρακτηρισμός τῶν "πραγματικῶν (DE FAIT, FAKTISCH) συμβατικῶν ἢ ἐνοχικῶν σχέσεων" ἢ ἀπλῶς "πραγματικῶν σχέσεων". Πρόκειται περί ἐννόμων σχέσεων, αἱ ὁποῖαι θά ἦτο δυνατόν νά θεμελιωθοῦν ἐπί συμβάσεως, διὰ τὰς ὁποίας ὅμως εἴτε δέν ἔχει καταρτισθῆ σύμβασις, εἴτε δέν ὑφίσταται ἔγκυρος σύμβασις πρὸς παραγωγὴν ἐννόμων ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ἐπέρχονται λόγῳ τῆς ὑπαρχούσης πραγματικῆς καταστάσεως, ἦτοι ὠρισμένης συμπεριφορᾶς. Π.χ. ἐάν μία σύμβασις ἐργασίας ἢ ἐταιρίας εἶναι ἄκυρος, ἔχη παρασχεθῆ ὅμως ἤδη ἡ ἐργασία ἢ ἡ εἰσφορά εἰς τὴν ἄκυρον ἐταιρίαν, ὑφίσταται "έν τοῖς πράγμασι" μία σχέσις ἐργασίας ἢ ἐταιρίας.

Ἡ ὑπαρξίς καί ἀναγκαιότης τῶν συμβατικῶν ἢ ἐνοχικῶν σχέσεων "έν τοῖς πράγμασι" ἀμφισβητεῖται ὑπό τινων (NIPPERDEY, FLUME, FIKENTSCHER). Αὗται δύνανται νά ἀντιμετωπισθοῦν βάσει τῶν γενικῶν περί δικαιοπραξιῶν καί συμβάσεων ἀρχῶν (FLUME) καί νά ῥυθμισθοῦν διὰ τῶν διατάξεων περί ἀδικαιολογητοῦ πλουτισμοῦ (FIKENTSCHER), συνδυαζομένων εἴτε πρὸς μίαν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι ἰσχύουν διὰ τοὺς ἀντιστοιχοῦς συμβατικοὺς τύπους (βλ. Ζέπον), εἴτε πρὸς κατάλληλον διάπλασιν τῆς ἀρχῆς τῆς καλοπίστου ἐκπληρώσεως τῶν ἐνοχῶν κατ' ἄρθρ. 238, λαμβανομένων

ὑπ' ὄψιν τῶν κατ' ἰδίαν διατάξεων τῶν ἀντιστοιχῶν συμβατικῶν τύπων, εἴτε πρὸς τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς καταχρηστικῆς ἀσκήσεως δικαιώματος (ἄρθρ. 281). Οὕτως ἡ ἔνστασις περὶ ἀκυρότητος τῆς συμβάσεως ἢ ὁ ἰσχυρισμὸς περὶ δηλώσεως βουλήσεως ἀντιτιθεμένης πρὸς τὴν πραγματικὴν συμπεριφορὰν καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἐνιστάμενος ἢ ὁ προβάλλων τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ἔχει ἤδη ἀποδεχθῆ τὴν παροχὴν τοῦ ἑτέρου, ἀντίκειται προφανῶς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς καλῆς πίστεως καὶ τῶν χρηστῶν ἠθῶν. Ἀντὶ τῶν συνεπειῶν τῆς ἀκυρότητος, θὰ ἐφαρμοσθοῦν αἱ διατάξεις τοῦ συμβατικοῦ τύπου, ὁποῖος ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ὑφισταμένην πραγματικὴν κατάστασιν, ἐὰν αὕτη ἀπέρρεεν ἐκ τινος συμβάσεως.

ζ) Μικταὶ συμβάσεις

Μικταὶ ὀνομάζονται αἱ ἐνιαῖαι ἐκεῖναι συμβάσεις, τῶν ὁποίων ἡ ἀντικειμενικὴ ὑπόστασις ἀπαρτίζεται ἐκ συνδυασμοῦ στοιχείων τῶν ἀντικειμενικῶν ὑποστάσεων διαφόρων συμβατικῶν τύπων ἢ πραγματικῶν περιστατικῶν αὐτῶν, στενῶς καὶ ἀρρήκτως συνδεομένων μεταξὺ των.

Περὶ τῆς ῥυθμίσεως τῶν μικτῶν συμβάσεων ἔχουν διατυπωθῆ διάφοροι θεωρίαι, ὡς αἱ τῆς ἀπορροφήσεως, τοῦ συνδυασμοῦ, τῆς ἀναλόγου ἐφαρμογῆς τοῦ δικαίου κ. ἄ. Καθ' ἡμᾶς, πρὸς ῥύθμισιν μικτῆς συμβάσεως δεόν ὅπως ἀφ' ἑνός μὲν ἀναζητηθοῦν καὶ ἀνευρεθοῦν οἱ κανόνες δικαίου οἱ ῥυ-

θμίζοντες τούς συνδυαζομένους συμβατικούς τύπους ή τά ένυπάρχοντα είς τήν ύπό ρύθμισιν μικτήν σύμβασιν πραγματικά περιστατικά διαφόρων συμβατικῶν τύπων καί άφ'έτέρου έπιδιωχθῆ ή έφαρμογή τῶν έν λόγῳ κανόνων έπ'αύτης, άφοῦ έπιτευχθῆ ή προσαρμογή τούτων μεταξύ των καί είς τήν ὄλην συμβατικήν σχέσηιν (άρχή τῆς άνευρέσεως καί προσαρμογῆς τοῦ δικαίου).

II.- Γενικαί άρχαί καί διατάξεις επί συμβάσεων

1.- Άρχή τῆς έλευθερίας τῶν συμβάσεων

Ὁ Ἀστικός Κώδιξ θέτει τήν γενικήν άρχήν, καθ'ήν πρός σύστασιν ή άλλοίωσιν ένοχῆς διά δικαιοπραξίας άπαιτεῖται σύμβασις, ένόσῳ έν τῷ νόμῳ δέν ὀρίζεται άλλως (άρθρ. 361). Έκ τῆς διατάξεως ταύτης συνάγεται ή άρχή τῆς έλευθερίας τῶν συμβάσεων (ή τῶν συναλλαγῶν), έφ'ὅσον οἱ συμβαλλόμενοι δύνανται κατά τήν έν λόγῳ διάταξιν έλευθέρως διά συμβάσεως νά συνιστοῦν, νά τροποποιοῦν ή νά καταργοῦν ένοχικάς σχέσεις καί γενικῶς νά μεταβάλλουν κατά βούλησιν τήν νομικήν κατάστασιν τῶν παρ'αὐτῶν έξουσιαζομένων άγαθῶν, καταρτίζοντες ένοχικάς συμβάσεις.

Εἰδικώτερον τό περιεχόμενον τῆς έλευθερίας τῶν συμβάσεων συνίσταται είς τά έξῆς:

α) Ἐκαστος εἶναι έλεύθερος νά άποφασίση έάν καί μετά ποίου θά καταρτίση σύμβασιν (έλευθερία καταρτίσεως).

β) Οί συμβαλλόμενοι δύνανται νά προσδιορί-
ζουν έλευθέρως τό περιεχόμενον τῆς συμβάσεως (έ-
λευθερία περιεχομένου).

Ἐπί τῆς έλευθερίας ταύτης τοῦ περιεχομέ-
νου τῶν συμβάσεων έδράζεται ἡ κατάρτισις μικτῶν
συμβάσεων.

Ἡ έλευθερία τῶν συμβάσεων ὑπόκειται εἰς
τινας περιορισμούς. Οὕτως ἡ έλευθερία καταρτίσε-
ως περιορίζεται π.χ. διά τῆς ὑποχρέωσης καταρτί-
σεως συμβάσεως ὑπό τῶν μονοπωλίων καί τῶν φορέων
παροχῶν κοινῆς ὠφελείας, ὡς καί εἰς τήν περίπτω-
σιν καθ' ἣν ἡ μή σύναψις συμβάσεως θά ἡδύνατο νά
προκαλέσῃ βλάβην εἰς τόν ἕτερον κατά τρόπον προσ-
κρούοντα εἰς τά χρηστά ἦθη. Ἡ έλευθερία τοῦ πε-
ριεχομένου περιορίζεται ἐν πρώτοις ὑπό τῶν δια-
τάξεων ἀναγκαστικοῦ δικαίου, ὑπό τῶν χρηστῶν ἡ-
θῶν (βλ. ἄρθρα 3, 178, 179), εἰς ἃς περιπτώσεις
ὁ νόμος ἀπαγορεύει ὠρισμένην δικαιοπραξίαν (βλ.
ἄρθρ. 174), καθώς ἐπίσης καί ὅταν ὑφίστανται γε-
νικοί ὅροι τῶν συναλλαγῶν ἢ συλλογικαί συμβάσεις
καί διαιτητικαί ἀποφάσεις, οἱ ὁποῖοι περιορίζουν
τά μέγιστα τήν έλευθερίαν διαπραγματεύσεως ἐπί
διαφορετικῶν ὄρων κατά τήν κατάρτισιν τῶν κατ' ἰ-
δίαν συμβάσεων.

Ἡ έλευθερία τῶν συμβάσεων δύνανται νά θεω-
ρηθῇ ὡς περιεχομένη εἰς τό συνταγματικῶς προστα-
τευόμενον δικαίωμα τῆς έλευθέρας ἀναπτύξεως τῆς
προσωπικότητος (ἄρθρ. 9 § I τοῦ Συντ. 1968 (βλ.

FIKENTSCHER).

2.- Ὁρισμός τοῦ περιεχομένου τῆς συμβάσεως.

Ἐλέχθη εἰς τὰς Γενικάς Ἀρχάς (σελ. 101), ὅτι ἡ σύμβασις ἐν ἀμφιβολίᾳ δέν ἔχει καταρτισθῆ, εἰάν τὰ μέρη δέν συμφωνήσουν ἐφ' ὄλων τῶν σημείων αὐτῆς (ἄρθρ. 195) ἔστω καί σιωπηρῶς, δηλ. δι' ἀπλῆς ἀπραξίας, ἢ δι' ἐνεργειῶν, ἐξ ὧν συνάγεται βούλησις τις (LARENZ). Ἡ ἀοριστία δύναται νά ἀναφέρεται εἰς τό ἀντικείμενον μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται ἡ παροχή, εἰς τόν τόπον, τόν τρόπον ἢ τόν χρόνον ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς. Οὐδεὶς ὁμῶς λόγος περί ἀοριστίας γίνεται, ὅταν ἐρμηνευτικῶς ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς συμβάσεως δύναται νά πληρωθῆ τό κενόν. Ἐάν δέν ὑφίσταται νόμιμος τρόπος ἄρσεως τῆς ἀοριστίας ἰδίᾳ ὡς πρός τό ἀντικείμενον, εἰς τό ὅποῖον ἀφορᾷ ἡ παροχή, τότε δέν γεννᾶται ἀπαίτησις ἐξ ἐγκύρου συμφωνίας. Ἐπομένως ἡ ἐνοχή εἶναι ἔγκυρος, εἰάν ἡ παροχή δύναται νά ὀρισθῆ συμφώνως πρός τόν νόμον ἢ κατὰ τὰ ὑπό τῶν μερῶν προβλεπόμενα.

Εἶναι δυνατόν ὅμως ὁ προσδιορισμός τῆς παροχῆς νά ἀνατεθῆ διὰ τῆς συμβάσεως εἰς τόν ἓνα ἐκ τῶν συμβαλλομένων ἢ εἰς τρίτον ἐπί τῆ βάσει ὀρισμένου σημείου ἐκκινήσεως, π.χ. τῆς συμφωνηθείσης ἀντιπαροχῆς, τῶν συναλλακτικῶν ἡθῶν κλπ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἰσχύει ὁ ἐρμηνευτικός κανὼν ("ἐν ἀμφιβολίᾳ"), καθ' ὃν ὁ προσδιορισμός πρέ-

πει νά γίνη υπό τοῦ συμβαλλομένου ἢ τοῦ τρίτου "κατά δικαίαν κρίσιν", ἤτοι κατά κρίσιν σχηματιζομένην ἀντικειμενικῶς βάσει τῆς καλῆς πίστεως καί τῶν χρηστῶν ἠθῶν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τοῦ σκοποῦ τῆς συμβάσεως, ὡς καί τῶν συγκεκριμένων περιστάσεων, εἰς τρόπον ὥστε νά ἐξασφαλισθῆ ἡ "ἀναλογία" τῆς παροχῆς.

Ἐάν ὁ προσδιορισμός δέν γίνη κατά δικαίαν κρίσιν ἢ βραδύνη, τότε γίνεται οὗτος ὑπό τοῦ δικαστηρίου (ἄρθρ. 371).

Ἀντιθέτως εἶναι δυνατόν ὅπως ὁ προσδιορισμός ἀνατεθῆ εἰς τήν ἀπόλυτον, ἤτοι ἀνεξέλεγκτον κρίσιν τρίτου. Ἐάν ὁμοῦς ὁ τρίτος ἀδυνατῆ ἢ βραδύνη νά προσδιορίσῃ τήν παροχήν, τότε ἡ σύμβασις εἶναι ἄκυρος (ἄρθρ. 373). Ἡ κρίσις τοῦ τρίτου δέν δύναται νά προσκρούῃ εἰς τήν καλήν πίστιν καί τά χρηστά ἦθη (βλ. ἄρθρα 178, 281 καί 288). Ἐάν ἀντίκειται εἰς ταῦτα, εἶναι ἀνίσχυρος καί θεωρεῖται ὡς μή γενομένη (ENNECCERUS-LEHMANN).

Ἄκυρος ἐπίσης εἶναι ἡ σύμβασις, ἐάν ὁ προσδιορισμός τῆς παροχῆς ἀνατεθῆ εἰς τήν ἀπόλυτον κρίσιν ἑνός τῶν συμβαλλομένων (ἄρθρ. 372).

Ἐάν δέν καθορίζεται ὑπό τίνος θά γίνη ὁ προσδιορισμός τῆς παροχῆς, τότε ἡ σύμβασις εἶναι ἄκυρος. Εἰδικῶς ὁμοῦς ὡς πρός τάς ἀμφοτεροβαρεῖς συμβάσεις ἰσχύει ὁ ἐρμηνευτικός κανὼν

("έν άμφιβολία"), καθ'όν, εάν ή έκτασις τής άντιπαροχής δέν ώρίσθη, τό δικαίωμα τοῦ προσδιορισμοῦ αὐτῆς ἔχει ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δικαιούται νά άπαιτήσῃ τήν άντιπαροχήν, δηλ. ὁ δανειστής (άρθρ. 379). Φυσικά καί αὐτός ὁ προσδιορισμός θά γίνη κατά δικαίαν κρίσιν (άρθρ. 371). 'Εάν π.χ. παραδοθῆ πρός έπισκευήν ραδιόφωνον καί δέν συμφωνηθῆ ή άμοιβή, ταύτην θά καθορίσῃ ὁ έπισκευάσας κατά δικαίαν κρίσιν.

3.- Ένστασις μή έκπληρωθέντος συναλλάγματος.

Υπό τής συμβάσεως ή τοῦ νόμου δύναται νά καθορίζεται ποῖος έκ τῶν δύο συμβαλλομένων θά έκπληρώσῃ πρῶτος τήν παροχήν. 'Εάν δέν ύφίσταται τοιοῦτος καθορισμός, τότε άμφοτεροί ή άπαντες οἱ συμβαλλόμενοι (εάν εἶναι πλείονες) άμφοτεροβαροῦς συμβάσεως πρέπει νά έκπληρώσουν τήν βαρύνουσαν αὐτοῦς παροχήν ταυτοχρόνως ("χέρι μέ χέρι") (βλ. άρθρ. 323).

Τοῦτο προκύπτει καί έκ τοῦ άρθρου 374 Α.Κ., τό ὁποῖον ὀρίζει, ὅτι ὁ ὑπόχρεως εἰς παροχήν έξ άμφοτεροβαροῦς συμβάσεως δικαιούται νά άρνηθῆ τήν έκπλήρωσιν τής βαρυνούσης αὐτόν παροχής, ένόσω ὁ έτερος δέν έκπληροῖ ή δέν προσφέρει τήν βαρύνουσαν αὐτόν άντιπαροχήν.

Αὕτη εἶναι ή άναβλητική ένστασις τοῦ μή έκπληρωθέντος συναλλάγματος, τήν ὁποίαν άντιτάσ-

σει ὁ ὑπόχρεως πρὸς παροχήν ἐξ ἀμφοτεροβαροῦς συμβάσεως, ὅταν ἐγερθῇ κατ' αὐτοῦ ἀγωγή πρὸς ἐξαναγκασμόν του εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς. Συνεπῶς δέν δύναται νά ἀντιταχθῇ ἢ ἔνστασις, ὅταν ἐξεπληρώθη ἤδη ἡ παροχή.

Ἐάν ὁ εἷς συμβαλλόμενος ἐξεπλήρωσε τήν παροχήν ἢ προσφέρεται νά ἐκπληρώσῃ ταύτην, οὐχί ὅμως προσηκόντως ποσοτικῶς ἢ ποιοτικῶς (π.χ. προσφέρει μικροτέραν ποσότητα ἢ κατωτέραν ποιότητα), τότε πάλιν ὁ ἕτερος δικαιούται νά ἀρνηθῇ τήν ἐκπλήρωσιν τῆς βαρυνούσης αὐτόν παροχῆς μέχρις ὅτου ὁ ἕτερος ἐκπληρώσῃ προσηκόντως τήν βαρύνουσαν αὐτόν ἀντιπαροχήν. Αὕτη εἶναι ἡ ἐνστασις τοῦ μὴ προσηκόντως ἐκπληρωθέντος συναλλάγματος.

Ἐάν ἡ μὴ προσήκουσα ἐκπλήρωσις συνίσταται εἰς μερικὴν ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, τότε δέν δύναται νά ἀντιταχθῇ ἢ ἔνστασις, εἰς τὴν ἀρνήσις τῆς ἀντιπαροχῆς ὑπὸ τοῦ ἐτέρου ἀντίκειται εἰς τήν καλήν πίστιν, ἰδίᾳ διότι τό καθυστερούμενον μέρος εἶναι ἐπουσιῶδες (ἄρθρ. 376).

Συνέπεια τῆς ἐνστάσεως τοῦ μὴ ἐκπληρωθέντος συναλλάγματος εἶναι ὅτι γίνεται μὲν δεκτὴ ἡ ἀγωγή, ὁ ἐναγόμενος ὅμως καταδικάζεται εἰς παροχήν ὑπὸ τόν ὅρον ὅτι καί ὁ ἐνάγων θά ἐκπληρώσῃ ταυτοχρόνως ("χέρι μέ χέρι") τήν βαρύνουσαν αὐτόν ἀντιπαροχήν (ἄρθρ. 378). Ἡ "ταυτόχρονος"

ἐκπλήρωσις τῆς ἀντιπαροχῆς θά λάβῃ χώραν, ὡς νοεῖται αὕτη βάσει τῆς καλῆς πίστεως καί τῶν χρηστών ἡθῶν.

Ὁ ἐνάγων δανειστής δέν δύναται νά ἀποκρούσῃ τήν ἐνστάσιν τοῦ μή ἐκπληρωθέντος συναλλάγματος διὰ τῆς παροχῆς ἀσφαλείας (ἄρθρ. 375).

Ἐλέχθη, ὅτι δύναται νά καθορίζεται εἴτε ὑπό τοῦ νόμου εἴτε ὑπό τῆς συμβάσεως, ὅτι ὁ εἷς τῶν συμβαλλομένων ὑποχρεοῦται νά ἐκπληρώσῃ πρῶτος τήν παροχήν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει (συνιστώσῃ εἶδος παροχῆς πιστώσεως), στερεῖται μέν οὗτος τῆς ἐνστάσεως τοῦ μή ἐκπληρωθέντος συναλλάγματος, δικαιοῦται ὅμως νά ἀρνηθῇ τήν ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς μέχρις ὅτου ὁ ἕτερος παράσχη ἀσφάλειαν, ἐάν λόγῳ οὐσιώδους ἐλαττώσεως τῆς περιουσιακῆς καταστάσεως τοῦ ἑτέρου, τήν ὁποῖαν κατά τήν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως ἠγγόει οὐχί ἀδικαιολογήτως, ὑφίσταται κίνδυνος νά μή δυνηθῇ ὁ ἀντισυμβαλλόμενος νά ἐκπληρώσῃ τήν βαρύνουσαν αὐτόν ἀντιπαροχήν (ἄρθρ. 377) (ἐνστάσις παροχῆς ἀσφαλείας).

Ἡ ἐνστάσις παροχῆς ἀσφαλείας, ὡς ἄλλωστε καί ἡ ἐνστάσις τοῦ μή ἐκπληρωθέντος συναλλάγματος, δύνανται νά ἀντιταχθοῦν μόνον ἐπί ἀμφοτεροβαροῦς συμβάσεως. Ἐπί ἑτεροβαροῦς συμβάσεως ἀντιτάσσεται ἡ ἐνστάσις ἐπισχέσεως, εἶδος τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ, κατά τινας, καί ἡ ἐνστάσις τοῦ μή ἐκπληρωθέντος συναλλάγματος.

4.- Ἀπρόσπτος μεταβολή τῶν συνθηκῶν

Ἡ κατάρτισις πάσης συμβάσεως θεμελιούται ἐπὶ ὠρισμένων πραγματικῶν καὶ ἰδίᾳ οἰκονομικῶν δεδομένων. Παρὰ ταῦτα μεταβολή αὐτῶν δέν θίγει κατ'ἀρχήν τὰς ὑποχρεώσεις τῶν συμβαλλομένων, οἱ ὅποιοι ὑποχρεοῦνται νά ἐκπληρώσουν ταύτας ὅπως δῆποτε ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενικῆς ἀρχῆς τῆς τηρήσεως τῶν συμβάσεων (PACTA SUNT SERVANDA).

Οὐχ ἥττον ἀνώμαλοι περιστάσεις ἐπιφέρουν τοιαύτην διαταραχήν εἰς τὰ κατὰ τήν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως κρατοῦντα δεδομένα, ὥστε ἡ τήρησις τῶν συμπεφωνημένων ἀντίκειται εἰς τό κοινόν περὶ δικαίου αἴσθημα. Οἱ συμβαλλόμενοι ἔχουν τότε ὡς μέσον προστασίας τήν γενικὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 288 κατὰ βάσιν, χωρὶς νά ἀποκλείεται προσφυγή καὶ εἰς τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 200 καὶ 281 Α.Κ.

Εἰδικῶς ὅμως διὰ τὰς ἀμφοτεροβαρεῖς συμβάσεις ὁ Ἀστ.Κῶδιξ περιέλαβε διάταξιν ἐνδοτικοῦ δικαίου, τήν τοῦ ἄρθρου 388, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει εἰς τόν δικαστὴν ὅπως ἐπεμβαίη καὶ ἡ τροποποιῇ τὰ στοιχεῖα ἢ τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως ἢ διατάσῃ τήν λύσιν τῆς συμβάσεως ἐν ὅλῳ ἢ κατὰ τό μῆκος ἐκτελεσθέν μέρος αὐτῆς.

Διὰ νά ἀσκήσῃ ὅμως ὁ δικαστής τήν ρυθμιστικὴν του ταύτην ἐπέμβασιν, πρέπει νά συντρέχουν αἱ ἑξῆς προϋποθέσεις:

α) Τά ούσιώδη περιστατικά, επί τῶν ὁποίων ἅπαντα τά μέρη κατά τάς ἀρχάς τῆς καλῆς πίστεως καί βάσει τῶν συναλλακτικῶν ἡθῶν ἐστήριξαν τήν σύναψιν τῆς ἀμφοτεροβαροῦς συμβάσεως, πρέπει νά μετεβλήθησαν ούσιωδῶς μετά τήν κατάρτισιν αὐτῆς ἐκ λόγων ἐκτάκτων καί ἀπροβλέπτων τότε καί ἄνευ πταίσματός τινος ἐκ τῶν συμβαλλομένων. Ὡς ούσιώδη περιστατικά νοοῦνται ἐκεῖνα, ἄνευ τῶν ὁποίων δέν θά κατηρτίζετο ἡ σύμβασις.

β) Συνεπεία τῆς μεταβολῆς ταύτης ἡ παροχή τοῦ ὀφειλέτου, συγκρινομένη πρός τήν ἀντιπαροχήν, πρέπει νά κατέστη δι' αὐτόν ὑπερμέτρως ἐπαχθῆς.

Τά μέτρα, τά ὁποῖα δύναται νά διατάξῃ ὁ δικαστής, εἶναι ἀναγωγή τῆς παροχῆς, ἥτοι π.χ. αὔξεις τοῦ τιμήματος ἐπί ὑποτιμῆσεως τοῦ νομίματος, ἢ μείωσις τῆς εἰς εἶδος ἀντιπαροχῆς ἢ ἄρσις καταθλιπτικοῦ ὄρου τῆς συμβάσεως, ὡς καί μερική ἢ ὀλική λύσις τῆς συμβάσεως.

Τό ἄρθρον 388 δέν δύναται νά ἐφαρμοσθῇ, ἐάν ἡ σύμβασις ἔχῃ καθ' ὅλοκληρίαν ἢ κατά τό μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς ἐκτελεσθῇ.

III.- Εἰδικαί διατάξεις περί κατηγοριῶν τινῶν συμβάσεων

1.- Σύμβασις μεταβιβάσεως πάσης τῆς περιουσίας.

Ἡ παροχή συμβάσεώς τινος δύναται νά ἀφορᾷ εἴτε εἰς ὠρισμένα περιουσιακά στοιχεῖα, εἴτε

είς όλόκληρον τήν περιουσίαν ή ποσοστόν όλοκλήρου τής περιουσίας. Ὑποσχετική σύμβασις ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τήν μεταβίβασιν όλοκλήρου ή ποσοστοῦ τής περιουσίας, ή ὁποία θά περιέλθῃ εἰς τόν ἀναλαμβάνοντα τήν ὑποχρέωσιν τής μεταβιβάσεως αὐτῆς, ἐπιφέρει ὑπέμετρον δέσμευσιν εἰς τήν ἐλευθερίαν τοῦ προσώπου καί συνεπῶς δύναται νά θεωρηθῇ, ὅτι ἀντίκειται εἰς τά χρηστά ἤθη καί τήν δημοσίαν τάξιν.

Ὁ Ἀστικός Κώδιξ περιέχει καί εἰδικήν διάταξιν, καθ' ἣν ἡ ὑποσχετική σύμβασις περί μεταβιβάσεως πάσης τής μελλούσης περιουσίας ή ποσοστοῦ αὐτῆς ή περί συστάσεως ἐπικαρπίας ἐφ' ἀπάσης ή ποσοστοῦ τής μελλούσης περιουσίας εἶναι ἄκυρος (ἄρθρ. 366), π.χ. ὠρεά, ἐταιρία.

Ἀντιθέτως εἶναι ἔγκυρος ἡ ὑποσχετική σύμβασις περί ὠρισμένου μελλοντικοῦ περιουσιακοῦ στοιχείου καί αἰ κατ' ἰδίαν ἐκποιητικαί δικαιοπραξίαι, π.χ. μεταβίβασις ὠρισμένων ἀντικειμένων, ἐκχώρησις ὠρισμένων ἀξιώσεων. Ἐάν ἔλαβον χώραν τοιαῦται μεταβιβάσεις, αὐταί εἶναι μὲν ἔγκυροι, τό μεταβιβασθέν ὅμως δύναται νά ἀναζητηθῇ κατά τάς περί ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ διατάξεις ἐλλείψει αἰτίας, ἀφοῦ ἡ ὑποσχετική σύμβασις εἶναι ἄκυρος.

Ἐπίσης εἶναι ἔγκυρος κατ' ἀρχήν (ἐφ' ὅσον δέν προσκρούει εἰς τά ἄρθρα 178 καί 179) ἡ σύμ-

βασίς περί μεταβιβάσεως πάσης τῆς ἀνηκούσης εἰς τόν ὑποσχόμενον κατά τόν χρόνον καταρτίσεως τῆς συμβάσεως (ἐνεστῶσης) περιουσίας ἢ ποσοστοῦ αὐτῆς ἢ περί ουστάσεως ἐπικαρπίας ἐφ' ὀλοκλήρου ἢ ποσοστοῦ τῆς ἐνεστῶσης περιουσίας. Ἡ σύμβασις ὁμως αὕτη, διά νά εἶναι ἔγκυρος, πρέπει νά καταρτισθῆ ἐνώπιον συμβολαιογράφου (ἄρθρ. 367).

2.- Σύμβασις περί τῆς κληρονομίας ζῶντος

Σύμβασις, ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τήν μέλλουσαν κληρονομίαν ζῶντος ἀκόμη προσώπου, προσκρούει εἰς τό κοινόν περί δικαίου καί ἠθικῆς αἴσθημα, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνος λόγῳ τῆς ἐνυπαρχούσης ἀβεβαιότητος. Διά τοῦτο ὁ Ἄστικὸς Κῶδικε ἀπαγορεύει καί κηρύσσει ἄκυρον τήν ὑποσχετικὴν σύμβασιν, ἢ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τήν κληρονομίαν ζῶντος προσώπου, εἴτε μετὰ τούτου, εἴτε μετὰ τρίτου, εἴτε περί ὀλοκλήρου, εἴτε περί ποσοστοῦ αὐτῆς ἢ διά τῆς ὁποίας περιορίζεται ἢ ἐλευθερία τοῦ προσώπου νά διαθέτῃ κατά βούλησιν τήν περιουσίαν του διά τόν μετὰ τόν θάνατόν του χρόνον (ἄρθρ. 368).

Οὕτω π.χ. εἶναι ἄκυρος ἡ σύμβασις δι' ἧς ὑπόσχεταί τις νά διορίσῃ ἢ μὴ διορίσῃ κληρονόμον τινά ἢ νά δεχθῆ ἢ μὴ δεχθῆ τήν κληρονομίαν τοῦ ἄλλου ἢ τρίτου ἢ νά μεταβιβάσῃ τήν ἐπαχθησομένην κληρονομίαν ζῶντος εἰσέτι προσώπου ἢ ποσοστοῦ αὐτῆς ἢ νά συντάξῃ, νά μὴ συντάξῃ, νά ἀνακαλέσῃ ἢ νά μὴ μεταβάλῃ τήν διαθήκην του κλπ.

3.- Σύμβασις ἐμπράγματος περί ἀκινήτου

Ἔως ἐλέχθη εἰς τὰς Γενικὰς Ἀρχὰς, ἀποτελεῖ γενικὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου τῶν δικαιοπραξιῶν καὶ συμβάσεων τὸ ἄτυπον αὐτῶν (πρβλ. ἄρθρ. 158). Δύναται δηλ. αὐταὶ νὰ καταρτισθοῦν δι' ἀπλῆς προφορικῆς συμφωνίας ("μέ τὸ τηλέφωνον").

Κατ' ἐξαίρεσιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὁ Ἀστικός Κώδιξ ὀρίζει, ὅτι σύμβασις (ὑποσχετικὴ ἢ ἐκποιητικὴ), ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τὴν σύστασιν, μετὰθεσιν, ἀλλοίωσιν ἢ κατάργησιν ἐμπραγμάτου δικαιώματος ἐπὶ ἀκινήτου, ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου (ἄρθρ. 369), π.χ. σύμβασις πωλήσεως, εἰσφορᾶς εἰς ἐταιρίαν ἀκινήτου, συμβιβασμὸς περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν συμβιβαζομένων ἐπὶ ἀκινήτου κλπ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐάν ἡ σύμβασις ἀφορᾷ εἰς ἰδανικὸν μέρος ἀκινήτου. Μὴ τήρησις τοῦ τύπου τούτου ἐπιφέρει ἀκυρότητα τῆς συμβάσεως (βλ. ἄρθρ. 159).

Τὸν αὐτὸν τύπον θὰ πρέπει νὰ περιβληθῇ τὸ προσύμφωνον (βλ. ἄρθρ. 166), ἡ πληρεξουσιότης (βλ. ἄρθρ. 217) καὶ κατὰ τινὰς ἀποφάσεις τοῦ Ἀρείου Πάγου (ὡς ἡ 114/1960, ἄλλως ἡ 388/1969), παρὰ τὴν μερικὴν διαφωνίαν τῆς ἐπιστήμης, ἡ ἐντολὴ πρὸς κατάρτισιν μιᾶς τῶν ἐν ἄρθρῳ 369 ἀναφερομένων συμβάσεων. Ἀντιθέτως δὲν ἀπαιτεῖται συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφο, ὅταν ἀναλαμβάνῃ τις τὴν ὑποχρέωσιν, νὰ μὴ μεταβιβάσῃ ἀκίνητον εἰς τρίτον (LARENZ).

§ 8.- Άδυναμία παροχής

I.- Έννοια καί διακρίσεις

Άδυναμία πρὸς παροχὴν ὑφίσταται, ὅταν ὁ ὀφειλέτης δέν δύναται νά ἐκπληρώσῃ τήν παροχὴν. Συνεπῶς ἀδύνατος εἶναι ἡ παροχή ἢ ὁποῖα ἔχει ματαιωθῆ ὀριστικῶς, ἢ ὁποῖα δέν δύναται κἄν κατὰ τήν ἀντίληψιν τῶν συναλλαγῶν νά ἐκπληρωθῆ.

Ἡ ἀδυναμία δύναται νά ὀφείλεται εἰς λόγους πραγματικούς ἢ νομικούς. Ἡ πραγματική ἀδυναμία δύναται νά ἀπορρέῃ ἐκ τῶν φυσικῶν νόμων ἢ ἐκ τῶν κοινωνικῶν ἀντιλήψεων, τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων ἢ ἐκ τῆς ἠθικῆς. Π.χ. φυσική ἀδυναμία προκύπτει ἐκ τῆς πτώσεως ἀεροπλάνου τινός εἰς μέγα βάθος ἐντός τῆς θαλάσσης εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀναληφθεῖσα ἀνέλκυσις αὐτοῦ νά εἶναι τεχνικῶς ἀδύνατος. Ὡς ἠθική ἀδυναμία δύναται νά χαρακτηρισθῆ ἡ παροχή μαθήματος ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τήν ἡμέραν τῆς κηδείας τοῦ πατρὸς ἢ τῆς συζύγου του ἢ τοῦ τέκνου του.

Οἰκονομικήν ἀδυναμίαν προκαλεῖ οἰκονομική θυσία πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς δυσαναλόγως μεγαλύτερα τῆς καταβαλλομένης συνήθως πρὸς τοῦτο εἰς τὰς συναλλαγὰς. Ἐάν παρὰ πᾶσαν, ἀκόμη καί τήν μεγαλύτεραν, οἰκονομικήν θυσίαν εἶναι ἀνέφικτος ἡ παροχή, τότε ὑφίσταται πρακτική ἀδυναμία (ESSER). Νομική ἀδυναμία εἶναι ἡ πώλησις πράγματος ἐκτός συναλλαγῆς ἢ πράγματος, τοῦ ὁποίου ὁ νόμος ἀπαγορεύει τήν διάθεσιν ἢ πράγματος κατεσχημένου ἢ

έπιταχθέντος κλπ.

Ἡ ἀδυναμία διακρίνεται, ἐκτός ἄλλων, καί εἰς τὰς κάτωθι σπουδαιοτέρας κατηγορίας:

α) Ὀλική καί μερική ἀδυναμία

Ὀλική εἶναι ἡ ἀδυναμία, ὅταν ἡ ἐκπλήρωσις τῆς παροχῆς εἶναι καθ' ὅλοκληρίαν ἀνέφικτος, μερική δέ ὅταν ἡ παροχή δύναται νά ἐκπληρωθῇ μόνον ἐν μέρει ἢ, κατά τινας, εἰς χειροτέραν ποιότητα (ENNECCERUS-LEHMANN).

Ἡ μερική ἀδυναμία προϋποθέτει διαιρετήν παροχήν, τουτέστι τοιαύτην δυναμένην κατά τήν φύσιν καί τόν προορισμόν της νά ἐκπληρωθῇ τμηματικῶς, χωρίς νά μειωθῇ ἡ ἀξία, ὁ χαρακτήρ ἢ ὁ προορισμός της (ESSER).

β) Ἀντικειμενική καί ὑποκειμενική ἀδυναμία

Ἀντικειμενική εἶναι ἡ ἀδυναμία, ὅταν αὕτη ὀφείλεται εἰς γενικούς λόγους, οἱ ὅποιοι ἰσχύουν διά πάντα ὀφειλέτην, διότι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς παροχῆς εἶναι καθ' ἑαυτήν γενικῶς ἀδύνατος, π.χ. ὑπόσχεσις μηνός τοῦ μέλιτος εἰς τήν ἀφροδίτην.

Ἐποκειμενική ἀδυναμία ὑφίσταται, ὅταν εἰδικῶς ὁ ὀφειλέτης ἀδυνατῇ νά ἐκπληρώσῃ τήν παροχήν, ἡ ὁποία καθ' ἑαυτήν εἶναι δυνατή. Π.χ. ἀρχάριος ζωγράφος ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωσιν νά ἐκτελέσῃ πιστόν ἀντίγραφον τῆς MONA LISA.

γ) Ἀρχική καί ἐπιγενομένη ἀδυναμία

Ἀρχική εἶναι ἡ ἀδυναμία, ἡ ὁποία ὑφίστα-

ται κατά τήν γένεσιν τῆς ἐνοχῆς, ἐπιγενομένη δέ ἡ ἐμφανιζομένη μετά τήν σύστασιν τῆς ἐνοχῆς.

II.- Ἐννομα ἀποτελέσματα τῆς ἀδυναμίας
πρός παροχήν.

1.- Πενικῶς

Ἐπί ἀδυναμίας πρὸς παροχήν εἴτε ἀρχικῆς, εἴτε ἐπιγενομένης, ὁ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν διὰ τήν μὴ ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεώς του (ἄρθρα 335, 362), ἀδιαφόρως εἰάν ἡ ἀδυναμία εἶναι ὀλική ἢ μερική, ἀντικειμενική ἢ ὑποκειμενική. Π.χ. ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ὀφειλέτου καταστρέφεται τὸ πωληθέν καὶ μήπω παραδοθέν αὐτοκίνητον ἢ ὁ πωλητής πωλεῖ αὐτοκίνητον, τὸ ὁποῖον πρό τινος κατεστράφη ἐκ συγκρούσεως, ὀφειλομένης εἰς ὑπαιτιότητα ἐκείνου ὁ ὁποῖος τὸ ὠδήγει.

Ὁ ὀφειλέτης ἀπαλλάσσεται τῆς πρὸς παροχήν καὶ πρὸς ἀποζημίωσιν ὑποχρεώσεως, εἰάν ἡ μὲν ἐπιγενομένη ἀδυναμία ὀφείλεται εἰς γεγονός, διὰ τὸ ὁποῖον οὗτος δέν ὑπέχει εὐθύνην, π.χ. τυχαῖου γεγονός, ἡ δέ ἀρχικὴ ἀδυναμία ἦτο εἰς αὐτόν, ἄνευ ὑπαιτιότητός του, ἄγνωστος κατά τήν συνομολόγησιν τῆς συμβάσεως. Εἰς τὰς περιπτώσεις ὅμως ταύτας ὀφείλει οὗτος νά εἰδοποιήσῃ τὸν δανειστήν περί τῆς ἀδυναμίας πρὸς ἐκπλήρωσιν, εὐθύς ὡς λάβῃ γνῶσιν αὐτῆς (ἄρθρα 336, 363). Ἐάν δέν εἰδοποιήσῃ τὸν δανειστήν, ὑποχρεοῦται νά ἀποκαταστήσῃ εἰς αὐτόν τήν ζημίαν, τήν ὁποῖαν ὑπέστη οὗτος ἐκ τῆς μὴ εἰδοποιήσεώς του.

Ἐάν ὁ δανειστής κατά τήν σύναψιν τῆς συμβάσεως ἐγνώριζεν ἢ ὤφειλε νά γνωρίζῃ τήν ἀδυναμίαν παροχῆς, τό δικαστήριον δύναται κατά τήν κρίσιν του, νά μή ἐπιδικιάσῃ ἀποζημίωσιν ἢ νά μειώσῃ τό ποσόν αὐτῆς (ἄρθρ. 364) (περίπτωσης ζημίας ἐξ οἰκείου πταίσματος ἄρθρου 300 Α.Κ.).

Ἐάν ἡ ἀδυναμία εἶναι μερική, ὀφείλεται δέ αὕτη εἰς ὑπαιτιότητα τοῦ ὀφειλέτου, ὑποχρεοῦται οὗτος νά καταβάλλῃ τό δυνατόν μέρος τῆς παροχῆς καί ἀποζημίωσιν διά τό ἀδύνατον μέρος αὐτῆς. Ἐάν ὅμως ὁ δανειστής δέν ἔχῃ συμφέρον εἰς τήν μερικήν ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, δικαιοῦται ἐντός εὐλόγου προθεσμίας ἀπό τῆς προσφορᾶς ἢ ἀπό τῆς προσκλήσεως ὑπό τοῦ ὀφειλέτου, ὅπως παραλάβῃ τήν μερικῶς δυνατήν παροχήν, νά ἀποποιηθῇ τό προσφερόμενον μέρος τῆς ὅλης παροχῆς καί νά θεωρήσῃ τήν ἀδυναμίαν ὡς ὀλικήν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θά ἀπαιτήσῃ ἀποζημίωσιν ὡς ἐάν ἡ ὅλη παροχή ἦτο ἀδύνατος (ἄρθρα 337 καί 362). Π.χ. ἐάν καταστραφῶν τινα μόνον ἐκ τῶν γραμματοσήμων σπανίας σειρᾶς τοιούτων, δικαιοῦται ὁ δανειστής νά θεωρήσῃ τήν ἀδυναμίαν ὀλικήν, ἐάν δέν δύναται νά προμηθευθῇ μεμονωμένως τά ἐλλείποντα γραμματόσημα.

Ἐπί μερικῆς ἀνυπαιτίου ἀδυναμίας πρὸς παροχήν ἀπαλλάσσεται ὁ ὀφειλέτης τοῦ ἀδυνάτου μέρους, ὑποχρεοῦται ὅμως εἰς τήν καταβολήν τοῦ δυνατοῦ μέρους.

Ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἀπηλλάγη τῆς ὑποχρεώσεώς του, διότι ἡ ἀδυναμία ὀφείλεται εἰς γεγονός, διὰ τό ὅποϊον οὗτος δέν ὑπέχει εὐθύνην (ἀνυπαίτιος ἀδυναμία), ὑποχρεοῦται οὐχ ἤττον νά ἀποδώσῃ εἰς τόν δανειστήν πᾶν ὅ,τι περιῆλθεν εἰς αὐτόν συνεπείᾳ τοῦ γεγονότος, ἐκ τοῦ ὁποίου προέκυψεν ἡ ἀδυναμία (περιελθόν) (ἄρθρα 338, 363). Ὁ κανών οὗτος ἰσχύει τόσον ἐπί ἀρχικῆς, ὅσον καί ἐπί ἐπιγενομένης ἀδυναμίας. Π.χ. ἐάν καταστραφῇ ἀνυπαιτίως ὁ δανεισθεὶς πῖναξ, καταβληθῇ ὅμως ἀσφαλιστικῆ ἀποζημίωσις, θά ἀποδοθῇ αὕτη.

Αἱ ἐκτεθεῖσαι συνέπειαι τῆς ἀρχικῆς ἀδυναμίας παροχῆς ἐπέρχονται καί ὅταν καταρτίζεται σύμβασις, τῆς ὁποίας ἡ παροχὴ προσκρούει εἰς ἀπαγορευτικὴν διάταξιν νόμου (ἄρθρ. 365). Οὕτως ὁ Ἄστ.Κῶδιξ ἐξομοιοῖ τὴν νομικὴν πρὸς τὴν ἀρχικὴν πραγματικὴν ἀδυναμίαν ἐκ συμβάσεως.

"Πλασματικὴ ἀδυναμία παροχῆς". Μὴ χρηματικὴ παροχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν κατεδικάσθη ὁ ὀφειλέτης τελεσιδίκως, μετατρέπεται εἰς ὑποχρέωσιν πρὸς ἀποζημίωσιν διὰ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, ἐάν ἡ ὀφειλομένη παροχὴ δέν ἐκπληρωθῇ ἐντός εὐλόγου προθεσμίας τασσομένης ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ, ὁ ὅποϊος πρέπει ὅμως προσέτι νά δηλώσῃ ὅτι, μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ἀποκρούει τὴν παροχὴν (ἄρθρ. 339), π.χ. ἐάν δέν παραδοθῇ τό πωληθέν ἢ ἐκμισθωθέν πρᾶγμα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην λογίζεται ἐπελθοῦσα ἀδυναμία παροχῆς (Τριανταφυλ-

λόπουλος), ὁ δὲ δανειστής δέν δύναται νά ἀπαιτή-
ση τήν παροχήν, ἀλλά μόνον ἀποζημίωσιν.

2.- Συνέπειαι τῆς ἀδυναμίας παροχῆς εἰδι-
κῶς ἐπί ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων.

Τά ἐκτεθέντα ἔννομα ἀποτελέσματα τῆς ἀδυ-
ναμίας πρὸς παροχήν ὑφίστανται παραλλαγὴν τινὰ ἐ-
πί τῶν ἀμφοτεροβαρῶν συμβάσεων ὡς ἐκ τῆς ἰδιομορ-
φίας τούτων καί τῆς ὑπαρχούσης εἰς ταύτας ἀλληλο-
ξαρτήσεως παροχῆς καί ἀντιπαροχῆς ("λειτουργικὴ
ἐξάρτησις τῶν δηλώσεων περί ὑποχρεώσεως ἐπί ἀμφο-
τεροβαροῦς συμβάσεως" κατὰ τὸν FIKENTSCHER). Διὰ
τοῦτο αἱ ἐκτεθεῖσαι διατάξεις συμπληροῦνται ὑπὸ
εἰδικῶν τοιούτων.

Οὕτως ἐπί ἀνυπαιτίου ἀδυναμίας τοῦ ἑνός
συμβαλλομένου πρὸς παροχήν, ἀπαλλάσσεται μὲν οὖ-
τος τῆς παροχῆς, ἀπαλλάσσεται ὁμως αὐτοδικαίως
καί ὁ ἕτερος τῆς ἀντιπαροχῆς, ἐφ' ὅσον καί οὗτος
δέν εἶναι ὑπαίτιος τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀντισυμ-
βαλλομένου του. Ἐάν ὁ δανειστής τῆς ἀδυνάτου πα-
ροχῆς ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὸν ἀπαλλασσόμενον ὀφειλέτην
τό συνεπεῖα τοῦ γεγονότος τῆς ἀδυναμίας περιελ-
θόν εἰς αὐτόν (ὀφειλέτην), τότε ὑποχρεοῦται οὖ-
τος (ὁ δανειστής) νά καταβάλῃ τήν βαρύνουσαν αὐ-
τόν ἀντιπαροχήν ἢ, κατ' ἐπιεικεστέραν ἄποψιν, μέ-
ρος αὐτῆς ἀνάλογον πρὸς τήν σχέσιν τοῦ περιελ-
θόντος πρὸς τήν ἀξίαν τῆς ἀδυνάτου παροχῆς (Μι-
χαηλίδης-Νουάρος). Ἐάν ὁ δανειστής δέν ἀσκήσῃ
τό δικαίωμά του ὅπως ἀπαιτήσῃ τό περιελθόν, εἶχε

καταβάλει δέ τήν ἀντιπαροχήν του ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, ἀναζητεῖ τό καταβληθέν κατά τάς διατάξεις περί ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ (ἄρθρ. 380).

Οὕτω π.χ. εἰάν καταστραφῇ τυχαίως ὁ παραγγελθεῖς ζωγραφικός πίναξ, δέν ὑποχρεοῦται ὁ ἔτερος εἰς τήν καταβολήν τῆς ἀμοιβῆς.

Ὁ ὡς ἄνω κανὼν σημαίνει, ὅτι ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων φέρει τόν κίνδυνον τῆς ἰδίας του παροχῆς.

Τά ἐκτεθέντα ἰσχύουν καί ὅταν ὁ ὀφειλέτης εἶναι ὑπαίτιος τῆς ἀδυναμίας πρὸς παροχήν. Συνεπῶς ὁ ἀντισυμβαλλόμενος ἀπαλλάσσεται τῆς ἀντιπαροχῆς, τήν ὅποιαν ἀναζητεῖ τυχόν καταβληθεῖσαν, εἰάν δέν ἀπαιτήσῃ τό περιελθόν.

Ὁ ἀντισυμβαλλόμενος ὅμως ἀντί τῶν δικαιωμάτων τούτων δύναται ἐπὶ ὑπαίτιου ἀδυναμίας παροχῆς:

α) Νά ἀπαιτήσῃ ἀποζημίωσιν διά τήν μή ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως, ὅποτε διατηρεῖται κατ' ἄρχήν ἡ ὑποχρέωσίς του πρὸς καταβολήν τῆς βαρυνούσης αὐτόν ἀντιπαροχῆς (ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιδράσεως ἐπ' αὐτῆς τοῦ τρόπου καθορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως κατά τήν θεωρίαν τῆς διαφορᾶς ἢ τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ τῆς ἐνδιαμέσου ἐπιεικοῦς) ἢ

β) Νά ὑπαναχωρήσῃ τῆς συμβάσεως. Ἐν τούτῳ περιπτώσει οὐδεὶς τῶν συμβαλλομένων ὑπο-

χρεοῦται εἰς παροχὴν, ἐάν δέ ὁ ὑπαναχωρῶν εἶχε καταβάλει τὴν παροχὴν του, δύναται νά τὴν ἀναζητήσῃ κατὰ τὰς διατάξεις περὶ ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τῆς ὑπαναχωρήσεως δύναται τὸ δικαστήριον νά ἐπιδικάσῃ εἰς τὸν ὑπαναχωροῦντα εὐλογον ἀποζημίωσιν διὰ τὴν προξενηθεῖσαν εἰς αὐτὸν ζημίαν ἐκ τῆς μὴ ἐκτελέσεως τῆς συμβάσεως (ἄρθρ. 387).

Ὁ νόμος παρέχει κατὰ ταῦτα εἰς τὸν δανειστήν πλείονα δικαιώματα, κατόπιν ὅμως τῆς ἐπιλογῆς ἐνός ἐξ αὐτῶν ἀποκλείεται κατ' ἀρχὴν ἡ ἄσκησις ἐτέρου (βλ. Μιχαηλίδην-Νουάρων Ἑρμ. Α.Κ. ἄρθρ. 382 ἄρ. 11 ἐπ.)

Ἐάν ἡ παροχὴ κατέστη ἀδύνατος ἄνευ πταίσματος τοῦ ὀφειλέτου ἄλλ' ἐκ πταίσματος τοῦ ἀντισυμβαλλομένου ἢ τῶν νομίμων ἀντιπροσώπων του ἢ τῶν βοηθῶν ἐκπληρώσεως ἢ καθ' ὄν χρόνον ὁ ἀντισυμβαλλόμενος ἦτο ὑπερήμερος περὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς προσφερομένης εἰς αὐτὸν παροχῆς (ὑπερημερία δανειστοῦ), ὁ μὲν ὀφειλέτης ἀπαλλάσσεται αὐτοδικαίως τῆς παροχῆς, ὁ δὲ ὑπαίτιος ἢ ὑπερήμερος ἀντισυμβαλλόμενος ὀφείλει νά καταβάλλῃ τὴν βαρύνουσαν αὐτὸν ἀντιπαροχὴν. Τὸ "πταῖσμα" τοῦ δανειστοῦ ἔχει ἐνταῦθα τὴν ἔννοιαν ὅχι μόνον τῆς παρανόμου καὶ ὑπαιτίου, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τῆς ἀντισυμβατικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ δανειστοῦ ἐναντι τοῦ ὀφειλέτου.

Ἐάν ἡ ἀντιπαροχή εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τῆς ὑπαιτιότητος ἢ ὑπερημερίας τοῦ ἀντισυμβαλλομένου (δανειστοῦ τῆς ἀδυνατοῦ παροχῆς) εἶναι χρηματικῆ, μειοῦται τὸ ποσὸν αὐτῆς αὐτοδικαίως κατὰ πᾶν ὅ,τι ὠφελήθη ὁ ἀπαλλασσόμενος ὀφειλέτης ἐκ τῆς ἀπαλλαγῆς ἢ δολίως παρέλειψε νὰ ὠφελῆθῃ (ἄρθρ. 381).

Ἐάν ἀντιθέτως ἡ ἀντιπαροχὴ δέν εἶναι χρηματικῆ, ὁ ἀπαλλασσόμενος ὀφειλέτης δέον ὅπως καταβάλλῃ εἰς τὸν ἀντισυμβαλλόμενον τὸ ποσὸν τῆς ὠφελείας, τὴν ὁποῖαν ἀπεκόμισεν οὗτος ἢ δολίως παρέλειψε νὰ ἐπιτύχῃ. Ἡ παράλειψις θεωρεῖται δολία ὄχι μόνον ὅταν γίνεται ἐκ προθέσεως (δόλου), ἀλλὰ καί ὅταν δι' αὐτῆς προσβάλλονται τὰ συμφέροντα τοῦ ἀντισυμβαλλομένου κατὰ τρόπον προσκρούοντα εἰς τὴν καλὴν πίστιν.

Ἐάν ὑπαίτιοι τῆς ἀδυναμίας εἶναι ἀμφότεροι οἱ συμβαλλόμενοι, τότε ὁ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ ἑτέρου (ἄρθρα 335, 362), κατὰ τὸν καθορισμὸν ὅπως ταύτης λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ συνυπαιτιότης τοῦ ἀντισυμβαλλομένου (ἄρθρ. 300, βλ. ἄρθρ. 364). Οὗτος ἐτέρωθεν ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ τὴν βαρύνουσαν αὐτόν ἀντιπαροχὴν (Μπαλῆς, βλ. Ζέπον καὶ Μιχαηλίδην-Νουάρων, ἄλλως Τριανταφυλλόπουλος θεωρῶν ἄκυρον τὴν σύμβασιν).

§ 9.- Υπερμερία

I.- Υπερμερία όφειλέτου

1) Έννοια και προϋποθέσεις

Υπερμερία του όφειλέτου είναι ή ύπ'αυτοϋ ύπαίτιος και μή έγκαιρος έκπλήρωσις ληξιπροθέ-
σμου όφειλής.

Έκ του όρισμοϋ τούτου προκύπτουν τά στοι-
χεια και αι προϋποθέσεις τής υπερμερίας του όφει-
λέτου, ήτοι: ύπαίτιος καθυστέρησις ληξιπροθέσμου
όφειλής. Έπ'αύτων σημειοϋνται τά έξής:

α) Καθυστέρησις έκπληρώσεως ληξιπροθέσμου ό-
φειλής.

Η όφειλή πρέπει νά άπορρέη έξ έγκύρου σχέ-
σεως, ή δέ παροχή νά είναι δυνατή και ήδη ληξιπρό-
θεσμος. Η αξίωσις πρέπει προσέτι νά είναι άγώγι-
μος.

Η καθυστέρησις τής έκπληρώσεως δύναται νά
προκύπτη, έν πρώτοις, έκ μόνης τής παρελεύσεως ώρι-
σμένης ("όήλης") ήμέρας πρός έκπλήρωσιν τής παρο-
χής, καθοριζομένης υπό τής δικαιοπραξίας ή του νό-
μου. Δεύτερον, ή καθυστέρησις δύναται νά προέλθη έκ
τής παρελεύσεως τής ταχθείσης προθεσμίας από τής
γενομένης καταγγελίας, εάν πρός έκπλήρωσιν τής πα-
ροχής έτάχθη ώρισμένη προθεσμία από τής καταγγε-
λίας, ήτοι από τής είδοποιήσεως του όφειλέτου έκ
μέρους του δανειστοϋ. Τέλος, τρίτον, ή καθυστέρησις
δύναται νά προκύπτη έκ δικαστικής ή έξωδίκου όχλή-
σεως του όφειλέτου έκ μέρους του δανειστοϋ (άρθρα
340, 341).

Όχλησις εἶναι ἡ πρόσκλησις τοῦ ὀφειλέτου ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς.

Ἡ ὄχλησις εἶναι πρᾶξις δικαίου ἐν στενῇ ἐννοίᾳ, τελουμένη διὰ μονομεροῦς ἀπευθυντέας δηλώσεως, μὴ ὑποκειμένης εἰς τύπον. Ἡ ὄχλησις δεῖον νὰ γίνῃ εἰς κατάλληλον τόπον καὶ χρόνον καὶ καλοπίστως. Π.χ. εἶναι ἀπαράδεκτος ἡ ὄχλησις κατὰ τὴν διάρκειαν γάμου ἢ κηδείας ἢ θείας λειτουργίας. Ἡ καθυστέρησις ἄρχεται μετὰ τὴν λήξιν αὐτῶν.

β) Ἡ καθυστέρησις πρέπει νὰ εἶναι ὑπαίτιος, ἥτοι νὰ ὀφείλεται εἰς γεγονός, διὰ τὸ ὅποῖον ὑπέχει εὐθύνην ὁ ὀφειλέτης. Ἐάν οὗτος ἐπικαλεῖται καὶ ἀποδεικνύῃ εἴτε γεγονός, διὰ τὸ ὅποῖον δέν ὑπέχει εὐθύνην (ἄρθρ. 342), π.χ. τυχαῖον γεγονός, εἴτε πλάνην περὶ τὴν ὑποχρέωσιν του ("Ἀρ. Πάγ. 93/69), εἴτε δικαίωμα ἀρνήσεως τῆς παροχῆς, δέν καθίσταται ὑπερήμερος.

Ἡ ὑπαιτιότης κρίνεται κατὰ τὰς ἐκτεθείσας γενικὰς διατάξεις περὶ εὐθύνης τοῦ ὀφειλέτου (ἄρθρα 330-334).

2) Ἐννομοὶ συνέπειαι ὑπερημερίας ὀφειλέτου.

Αἱ συνέπειαι τῆς ὑπερημερίας τοῦ ὀφειλέτου εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) Ἐποχρέωσις πρὸς ἀποζημιώσεις

Ὁ ὑπερήμερος ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται νὰ κα-

ταβάλη εις τόν δανειστήν, έκτός τῆς παροχῆς καί ἀποζημίωσιν διά τήν ἐκ τῆς καθυστερήσεως ζημίαν τοῦ δανειστοῦ (π.χ. διά δαπάνας, διαφυγόν κέρδος κλπ.) ἢ μόνον ἀποζημίωσιν διά τήν μὴ ἐκπλήρωσιν τῆς συμβάσεως, ἐάν ὁ δανειστής, ἐντός εὐλόγου προθεσμίας ἀπό τῆς προσφορᾶς ἢ τῆς προσκλήσεως τοῦ ὀφειλέτου, ἀποκρούσῃ τήν παροχήν ὡς μὴ ἔχων πλεόν συμφέρον εἰς τήν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς συνεπεῖα τῆς ὑπερημερίας (ἄρθρ. 343). Π.χ. ἐάν προσφερθῇ ἢ παραγγελθεῖσα ποσότης πετρελαίου διά κεντρικὴν θέρμανσιν μετὰ τὸ πέρασ τοῦ χειμῶνος, δύναται νὰ ἀποκρουσθῇ ἢ προσφορὰ τούτου καί νὰ ζητηθῇ ἀποζημίωσις διά τήν μὴ ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως, εἰς τρόπον ὥστε ὁ δανειστής νὰ ἔλθῃ εἰς τήν θέσιν, εἰς τήν ὁποίαν θά εὐρίσκετο, ἐάν ἡ παροχὴ ἐξεπληροῦτο ἐμπροθέσμως.

β) Ἐπίτασις εὐθύνης

Ὁ ὑπερήμερος ὀφειλέτης εὐθύνεται διαρκούσης τῆς ὑπερημερίας του διὰ πᾶσαν ἀμέλειαν (π.χ. ὁ δωρητής) καί διὰ τὰ τυχηρά (οὐχί ὅμως καί δι' ἀνωτέραν βίαν). Ἀπαλλάσσεται ὅμως τῆς εὐθύνης διὰ τυχηρά, ἐάν ἐπικαλεσθῇ γεγονότα καί ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ζημία θά ἐπήρχετο καί ἐάν ἡ παροχὴ ἐξεπληροῦτο ἐγκαίρως (ἄρθρ. 344). Π.χ. δεδομένου ὅτι ὁ σεισμός τοῦ Ἀγαθίρ κατέστρεψε πρό τινων ἐτῶν τὰ πάντα, συνεπῶς καί τοὺς χώρους τοῦ δανειστοῦ, ἔστω καί ἐάν ὁ ὀφειλέτης εἶχεν ἐκπληρώσει ἐμπροθέσμως τήν παροχήν, αὕτη θά

είχε καταστραφή, εάν αποδεικνύεται, ότι ο δανειστής δεν θα είχε διαθέσει ή χρησιμοποιήσει τό οφειλόμενον αντικείμενον. Ώς εκ τούτου ο οφειλέτης δεν εϋθύνεται διά τήν εκ τύχης μή εκπλήρωσιν τής παροχής του.

γ) Ύποχρέωσις καταβολής τόκων

Ο δανειστής χρηματικής οφειλής δικαιούται εν περιπτώσει υπερημερίας του οφειλέτου νά απαιτήσῃ τόκον υπερημερίας, χωρίς νά υποχρεούται νά αποδείξῃ ζημίαν προκληθεῖσαν εἰς αὐτόν συνεπεία τής υπερημερίας, π.χ. λόγῳ φυλάξεως τῶν χρημάτων εἰς τό χρηματοκιβώτιον. Ἀποδεικνύων ὅμως περαιτέρω θετικὴν ζημίαν, δικαιούται νά απαιτήσῃ τήν ἀποκατάστασιν καί ταύτης, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ νόμῳ δέν ὀρίζεται ἄλλως (ἄρθρ. 345), ὡς π.χ. ἐπὶ χρηματικοῦ δανείου (ἄρθρ. 808).

Ο οφειλέτης ἀντικειμένου, π.χ. πράγματος, αὐτοῦ ἀγαθοῦ, δικαιώματος κλπ., ὁ ὁποῖος υποχρεούται νά καταβάλλῃ ἀποζημίωσιν ἴσην πρὸς τήν ἀξίαν τούτου ἔνεκα γεγονότος ἐπελθόντος κατὰ τήν διάρκειαν τής υπερημερίας του, ἦτοι λόγῳ καταστροφῆς, ἀπωλείας ἢ χειροτερεύσεως τοῦ ἀντικειμένου, υποχρεούται νά καταβάλλῃ νομίμους τόκους ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τής ἀξίας ἀπὸ τοῦ χρόνου, ὁ ὁποῖος λαμβάνεται ὡς βάσις πρὸς καθορισμόν τής ἀποζημιώσεως (ἄρθρ. 347).

Ο δανειστής δύναται νά ἀσκήσῃ τὰ ὡς ἄνω δικαιώματα, ἐφ' ὅσον εκπληροῖ τὰς ὑπὸ τής συμβά-

σεως επιβαλλομένας αὐτῷ ὑποχρεώσεις.

II. - Ἵπερημερία δανειστοῦ

1. - Ἔννοια καὶ προϋποθέσεις

Ἵπερημερία δανειστοῦ εἶναι ἡ μὴ ἀποδοχὴ ὑπὸ τούτου τῆς ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου προσφερομένης προσηκόντως παροχῆς, ὡς καὶ ἡ παρεμπόδισις τῆς ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου ἐκπληρώσεως αὐτῆς.

Ὁ δανειστής καθίσταται ὑπερήμερος εἰς δύο βασικάς περιπτώσεις, συντρεχουσῶν ὀρισμένων ἐκάστοτε προϋποθέσεων:

α) Ἐάν χωρήσῃ πρῶτον ἀνεπιφύλακτος, πραγματικὴ καὶ προσήκουσα προσφορὰ τῆς παροχῆς ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου πρὸς τὸν δανειστήν καὶ δεύτερον μὴ ἀποδοχὴ ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ τῆς προσφορᾶς ταύτης τοῦ ὀφειλέτου (ἄρθρ. 349). Ἵπαιτιότης τοῦ δανειστοῦ δὲν ἀπαιτεῖται. Ἡ ὑπερημερία του ἀποτελεῖ ζήτημα κατανομῆς τοῦ κινδύνου τῆς παροχῆς (ESSER).

Ἡ προσφορὰ δύναται νὰ εἶναι καὶ μὴ πραγματικὴ, ἥτοι ῥηματικὴ, ἐάν ὁ δανειστής ἐδήλωσεν ἐκ τῶν προτέρων ῥητῶς ἢ ἐμμέσως, ὅτι δὲν δέχεται τὴν παροχὴν (ἄρθρ. 350). Ἴνα καταστῆ ὁμως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ δανειστής ὑπερήμερος, πρέπει ὁ ὀφειλέτης νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν παροχὴν προσηκόντως κατὰ τὸν χρόνον τῆς μὴ πραγματικῆς προσφορᾶς (ἄρθρ. 352).

Ἡ προσφορὰ εἶναι πραγματικὴ, ὅταν ὁ ὀφειλέτης, καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, πράττῃ πᾶν

ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, εἰς τρόπον ὥστε νά μή ὑπολείπεται διὰ τὸν δανειστήν ἄλλο τι εἰμὴ νά ἀποδεχθῆ τὴν παροχὴν ἢ νά προβῆ εἰς τὴν ἀπαιτουμένην σύμπραξιν του πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς. Π.χ. ὁ ζωγράφος πρέπει νά προσέλθῃ μέ χρώματα ἢ κάρβουνον, ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν παραγγελθεῖσαν προσωπογραφίαν.

Δέν εἶναι πραγματικὴ ὅμως ἡ προσφορά, εἴαν ὁ ὀφειλέτης δέν εἶναι εἰς θέσιν νά ἐκπληρώσῃ τὴν παροχὴν. Π.χ. εἴαν προσέλθῃ τις πρὸς ἐργασίαν εἰς κατὰστασιν μέθης, δέν θά καταστήσῃ τὸν ἐργοδότην του ὑπερήμερον, εἴαν οὗτος ἀρνηθῆ νά ἀποδεχθῆ τὴν προσφορὰν τῆς ἐργασίας (παράδειγμα HEDEMANN).

Ὡς προσήκουσα χαρακτηρίζεται ἡ προσφορά, ὅταν αὕτη εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη ποσοτικῶς, ποιοτικῶς, τοπικῶς καί χρονικῶς.

β) Ὁ δανειστής καθίσταται ὑπερήμερος, εἴαν δέν προβαίῃ εἰς τὴν ἀπαιτουμένην πρᾶξιν ἢ σύμπραξιν, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ ὀφειλέτης δέν δύναται νά ἐκπληρώσῃ τὴν παροχὴν, καίτοι προσεκλήθῃ ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου ἢ δέν προσεκλήθῃ μὲν, παρῆλθεν ὅμως συμπεφωνημένη ὠρισμένη ἡμέρα ἢ ὠρισμένη προθεσμία ἀπὸ τῆς προειδοποιήσεως (ἄρθρ. 351). Π.χ. εἴαν συνεφωνήθῃ νά παραλάβῃ ὁ ἀγοραστής τὸ πρᾶγμα τὴν 1ην Σεπτεμβρίου καί δέν προσέλθῃ οὗτος κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, καθίσταται ἄνευ ἐτέρου ὑπερήμερος.

Ἴνα καταστῆ ὅμως ὁ δανειστής ὑπερήμερος εἰς

τὴν παροῦσαν δευτέραν περίπτωσιν πρέπει προσέτι ὁ ὀφειλέτης νά εἶναι πράγματι εἰς θέσιν ὅπως ἐκ-
πληρώσῃ τὴν παροχὴν προσηκόντως κατὰ τόν χρόνον
τῆς ἀπαιτουμένης πράξεως ἢ συμπράξεως τοῦ δανει-
στοῦ (ἄρθρ. 352). Π.χ. ὁ εἰδοποιήσας λατρόν πρός
ἐπίσκεψιν ἀσθενοῦς δέν καθίσταται ὑπερήμερος, ἐάν
ὁ ἀσθενής ἀπεβίωσε πρό τῆς ἀφίξεως τοῦ λατροῦ.

Ἐνταῦθα ἀνακύπτει καί τό λίαν ἀμφισβητού-
μενον ζήτημα τῶν ὀρίων ἀδυναμίας παροχῆς καί ὑπε-
ρημερίας δανειστοῦ.

Ἐάν ὁ χρόνος τῆς παροχῆς δέν εἶναι ὠρισμέ-
νος ἐκ τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως ἢ ἐάν ὁ ὀφειλέτης δι-
καιοῦται νά ἐκπληρώσῃ τὴν παροχὴν καί πρό τοῦ ὠ-
ρισμένου χρόνου, ὁ δανειστής δέν καθίσταται ὑπε-
ρήμερος ἐκ τοῦ ὅτι κωλύεται προσωρινῶς νά δεχθῇ
τὴν προσφερομένην παροχὴν, ἐκτός ἐάν ὁ ὀφειλέτης
εἰδοποιήσῃ τοῦτον ἐγκαίρως περί τῆς ἐπικειμένης
ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς (ἄρθρ. 354). Π.χ. ἐπί προ-
σωρινῆς ἐλλείψεως χώρου τοποθετήσεως τῆς παροχῆς
δέν καθίσταται ὁ δανειστής ὑπερήμερος.

2) Ἐννομοὶ συνέπειαι ὑπερημερίας δανειστοῦ

Αἱ συνέπειαι τῆς ὑπερημερίας τοῦ δανειστοῦ
εἶναι αἱ ἑξῆς:

Α) Ἐλάφρυνσις τῆς εὐθύνης τοῦ ὀφειλέτου

α) Διαρκούσης τῆς ὑπερημερίας τοῦ δανειστοῦ,
διατηρεῖται μέν ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ὀφειλέτου πρός
παροχὴν, περιορίζεται ὅμως ἡ εὐθύνη του. Ὁ ὀφει-
λέτης εὐθύνεται ἐφεξῆς μόνον διὰ ὄδλον καί βαρεῖ-

αν άμέλειαν (άρθρ. 355) έν σχέσει πρός τό άντι-
κείμενον είς τό όποϊον άφορᾷ ή παροχή, ὅχι ὅμως
καί διά τάς δευτερευούσας ύποχρεώσεις του έκ τῆς
ένοχικῆς σχέσεως, διά τάς όποίας διατηρεῖται ή
κατά νόμον εϋθύνη.

β) Ὁ όφειλέτης χρηματικῆς όφειλῆς δέν ό-
φείλει τόκους διαρκούσης τῆς ύπερμερίας τοῦ δα-
νειστοῦ (άρθρ. 356), οὔτε νομίμους, οὔτε δικαιο-
πρακτικούς, οὔτε, φυσικά, ύπερμερίας.

γ) Ἐάν ὁ όφειλέτης ύποχρεοῦται νά άποδώ-
ση ώφελήματα (π.χ. καρπούς τοῦ όφειλομένου πρά-
γματος), ύποχρεοῦται διαρκούσης τῆς ύπερμερίας
τοῦ δανειστοῦ νά άποδώση μόνον τά έξαχθέντα, οὔ-
χι συνεπῶς έκεῖνα τά όποῖα ήδύνατο νά έξαγάγη,
άλλά παρέλειψε νά τό πράξη (άρθρ. 357).

Β) Ἀποκατάστασις δαπανῶν όφειλέτου

Ὁ όφειλέτης δέν δικαιούται μέν νά άπαιτή-
ση άποζημίωσιν άπό τόν ύπερήμερον δανειστήν συ-
νεπείᾳ τῆς ύπερμερίας του, δύναται ὅμως νά άπαι-
τήση άπό αὐτόν τήν άποκατάστασιν πάσης δαπάνης,
είς τήν όποίαν ήναγκάσθη νά προβῆ εἴτε διά τήν ά-
τελεσφόρητον προσφοράν τῆς παροχῆς, εἴτε διά τήν
φύλαξιν καί συντήρησιν τοῦ πράγματος διαρκούσης
τῆς ύπερμερίας τοῦ δανειστοῦ (άρθρ. 358), π.χ.
έξοδα άποθηκεύσεως, άσφαλίσεως κλπ.

Γ) Διευκδλυνσις έκπληρώσεως ύποχρεώσεως ό-
φειλέτου πρός παροχήν.

Ὁ ὑπόχρεως εἰς ἀπόδοσιν ἀκινήτου δικαιού-
ται ὑπὸ τούς ὅρους τοῦ νόμου νά προκαλέσῃ, κατό-
πιν τῆς ὑπερμερίας τοῦ δανειστοῦ, τόν διορισμόν
ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου μεσεγγυούχου. Ἀρμόδιον δικα-
στήριον εἶναι τό Εἰρηνοδικεῖον τῆς περιφερείας,
ἐνθα κεῖται τό ἀκίνητον, δικάζον κατά τήν διαδι-
κασίαν τῆς ἐκουσίας δικαιοδοσίας (ἄρθρ. 354 Κ.
Πολ.Δικ.). Ἀπό τῆς παραδόσεως τοῦ ἀκινήτου εἰς
τόν μεσεγγυούχον ἀποσβέννυται ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ὀ-
φειλέτου (ἄρθρα 359, 360).

Προκειμένου περί κινητοῦ, ἡ ὑποχρέωσις τοῦ
ὀφειλέτου ἀποσβέννυται διὰ δημοσίας καταθέσεως
(ἄρθρα 427, 431).

III.- Ἵπερμερία ἐπί ἀμφοτεροβαρῶν συμβά- σεων.

Αἱ ἐκτεθεῖσαι προϋποθέσεις τῆς ὑπερμερίας
ὀφειλέτου καί δανειστοῦ ἰσχύουν καί ἐπί ἀμφοτερο-
βαρῶν συμβάσεων. Εἰδικῶς ὅμως εἰς ταύτας ὁ δανει-
στής καθίσταται ὑπερήμερος καί ἐάν εἶναι μὲν πρό-
θυμος νά δεχθῇ τήν προσφερομένην ὑπὸ τοῦ ὀφειλέ-
του πραγματικὴν παροχὴν, δέν προσφέρῃ ὅμως οὗτος
τήν αἰτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου ἀντιπαροχὴν, ἐφ'
ὅσον ὁ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται εἰς παροχὴν μόνον ἐ-
πί ἀντιπαροχῇ (ἄρθρ. 353).

Αἱ συνέπειαι τῆς ὑπερμερίας τοῦ ὀφειλέτου
εἶναι κατ'ἀρχὴν αἱ ἐκτεθεῖσαι γενικαί τοιαῦται, ἧ-
τοι ἐκπλήρωσις τῆς παροχῆς καί ἐπί πλεόν ἀποζημι-
ωσις διὰ τήν ἐκ τῆς καθυστερήσεως ζημίαν, ἐπίτα-

σις τῆς εὐθύνης, ὑποχρέωσις πρὸς καταβολὴν τόκων κλπ.

Ὁ ἀντισυμβαλλόμενος ὅμως, ὁ ὁποῖος εἶναι συνεπῆς εἰς τὰς συμβατικὰς του ὑποχρεώσεις, δύναται νὰ μὴ ἀπαιτήσῃ τὴν παροχὴν καὶ ἀποζημιώσιν, ἀλλὰ νὰ τάξῃ εἰς τὸν ὑπερήμερον ὀφειλέτην εὐλογον προθεσμίαν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, δηλῶν συνάμα ἀνεπιφυλάκτως καὶ κατὰ τρόπον ἀναμφίβολου, ὅτι μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ταύτης ἀποκρούει τὴν παροχὴν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς ταχθείσης προθεσμίας, δικαιούται ὁ ἀντισυμβαλλόμενος ἢ νὰ ὑπαναχωρήσῃ τῆς συμβάσεως ἢ νὰ ἀπαιτήσῃ ἀποζημιώσιν ἔνεκα μὴ ἐκτελέσεως αὐτῆς. Δέν δικαιούται ὅμως νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν παροχὴν (ἄρθρ. 383), ἐκτός ἐὰν συμφωνήσουν ἄλλως οἱ συμβαλλόμενοι, δεδομένου ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 383 εἶναι ἐνδοτικοῦ δικαίου.

Ἀπαιτῶν ὁ δανειστής ἀποζημιώσιν, ὑποχρεούται κατ'ἀρχὴν νὰ καταβάλῃ τὴν βαρύνουσαν αὐτόν παροχὴν (ἀντιπαροχὴν), ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιδράσεως ἐπ'αὐτῆς τοῦ τρόπου ὑπολογισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς διαφορᾶς ἢ τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ τῆς ἐνδιαμέσου ἐπιεικοῦς (βλ. καὶ ἀνωτέρω προκειμένου περὶ ἀδυναμίας παροχῆς). Ἐὰν ἀντιθέτως ὁ δανειστής ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμα ὑπαναχωρήσεως, ὄχι μόνον ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τῆς καταβολῆς τῆς ἰδικῆς του παροχῆς, ἀλλὰ δικαιούται νὰ ἀναζητήσῃ ταύτην, τυχόν καταβληθεῖσαν, κατὰ τὰς διατάξεις

περί άδικοιολογήτου πλουτισμοϋ (βλ. άρθρ. 389).

Τό εϋλογον τής προθεσμίας κρίνεται υπό τοϋ δικαστοϋ, έκτιμώντος τάς συντρεχοϋσας περιστάσεις, βάσει τής καλής πίστεως καί τών χρηστών ήθών. Έάν ή προθεσμία δέν είναι εϋλογος, θά ληφθῆ ύπ' όψιν εϋλογος τοιαύτη, παρατεινομένης άναλόγως τής ταχθείσης.

Δέν άπαιτεΐται νά ταχθῆ είς τόν ύπερήμερον όφειλέτην νέα προθεσμία πρός έκπλήρωσιν τής παροχής:

α) εάν έκ τής στάσεως τοϋ όφειλέτου προκύπτη, ότι ό καθορισμός νέας προθεσμίας είναι άσκοπος, π.χ. ό όφειλέτης έδήλωσε κατηγορηματικώς καί όριστικώς, ότι δέν θά έκπληρώση τήν ύποχρέωσίν του,

β) εάν συνεπεία τής ύπερημερίας ό δανειστής δέν έχη πλέον συμφέρον είς τήν έκτέλεσιν τής συμβάσεως (άρθρ. 385), π.χ. προσφέρεται τό πετρέλαιον διά τήν κεντρικήν θέρμανσιν αντί τοϋ χειμῶνος τό καλοκαίρι,

γ) εάν είχε συμφωνηθῆ, ότι εκάτερος τών συμβαλλομένων δικαιουΐται νά ύπαναχωρήση τής συμβάσεως έν περιπτώσει μή έκτελέσεως υπό τοϋ έτέρου τῶν συμβατικῶν του ύποχρεώσεων ή

δ) εάν ό όφειλέτης παρητήθη τοϋ καθορισμοϋ προθεσμίας.

Άποζημίωσις δύναται νά άπαιτηθῆ υπό τάς

προϋποθέσεις τῶν ἄρθρων 383 καί 385 καί ἐπί ἑτεροβαρῶν συμβάσεων.

Ἐάν ὁ δανειστής ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμα ὑπαναχωρήσεως, δύναται τὸ δικαστήριον νά ἐπιδικάσῃ εἰς αὐτόν εὐλογον ἀποζημίωσιν διὰ τήν τυχόν ἐκ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῆς συμβάσεως ζημίαν του (ἄρθρ. 387).

Ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἐξεπλήρωσε διαρκούσης τῆς ταχθείσης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ προθεσμίας μόνον ἐν μέρει τήν παροχήν, τότε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπερημερίας θά ἰσχύσουν μόνον διὰ τὸ μὴ ἐκτελεσθέν μέρος τῆς συμβάσεως. Ἐάν ὅμως ὁ δανειστής δέν ἔχῃ συμφέρον εἰς τήν μερικὴν ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, δικαιούται νά ἀποκρούσῃ ταύτην καί νά ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμα ἀποζημιώσεως δι' ὅλοκληρον τήν παροχήν ἢ τὸ δικαίωμα τῆς ὑπαναχωρήσεως ἐκ τῆς ὅλης συμβάσεως (ἄρθρ. 384).

IV. - Σύμβασις κατὰ διαδοχικὰς τμηματικὰς παροχὰς

Μία σύμβασις εἶναι ἐκτελεστέα κατὰ διαδοχικὰς τμηματικὰς παροχὰς, ὅταν ὁ εἷς συμβαλλόμενος ἀναλαμβάνῃ τήν ὑποχρέωσιν νά παράσῃ τμηματικῶς κατὰ διαστήματα, ἐφ' ὠρισμένον χρόνον ὠρισμένην ποσότητα πραγμάτων. Π.χ. ἐστιάτωρ παραγγέλλει εἰς οἶνοποιῶν ὠρισμένην ποσότητα φιαλῶν οἴνου παραδοτέαν τμηματικῶς ἐβδομαδιαίως ἐπὶ ὠρισμένον διάστημα.

Ἐάν, προκειμένης τοιαύτης συμβάσεως, καταστῇ ἀδύνατος ὑπαιτιότητι τοῦ ὀφειλέτου μία ἐκ τῶν παροχῶν τούτων ἢ ὁ ὀφειλέτης περιέλθῃ εἰς ὑπερη-

μερίαν ως προς μίαν τοιαύτην παροχήν, τότε ο δανειστής δύναται νά απαιτήσει αποζημίωσιν ή νά υπαναχωρήσῃ ἐκ τῆς συμβάσεως ως προς μόνην τὴν παροχὴν ταύτην. Ἐάν ὅμως ἡ ἀδυναμία ἢ ἡ καθυστέρησις ως προς μίαν τμηματικὴν παροχὴν εἶναι τόσον οὐσιώδης, ὥστε ὁ δανειστής δέν ἔχει πλέον συμφέρον διὰ τὸ ὑπολειπόμενον μέρος τῆς συμβάσεως ἢ ἐάν ὑπάρχῃ βάσιμος φόβος, ὅτι ὁ ὀφειλέτης δέν θά ἐκπληρώσῃ τὰς ὑπολειπομένας παροχάς, τότε δικαιούται ὁ δανειστής νά ἀσκήσῃ τὰ δικαιώματα ἀποζημιώσεως ἢ ὑπαναχωρήσεως δι' ὅλας τὰς ὑπολοίπους παροχάς ἢ ἀκόμη καί διὰ τὸ ἐκτελεσθέν μέρος τῆς συμβάσεως (ἄρθρ. 386), ἐάν ὅλαι αἱ παροχαί ἀποτελοῦν ἀδιαίρετον σύνολον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ καταβληθεῖσαι παροχαί ἐπιστρέφονται κατὰ τὰς περί ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ διατάξεις ἢ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸν ὑπολογισμόν τῆς ζημίας, ἐάν ἀπαιτηθῇ ἀποζημίωσις.

§ 10.- Ὑπαναχώρησις

I.- Ἐννοια, ὁσκησις καὶ ἔννομοι συνέπειαι τῆς ὑπαναχωρήσεως.

Ὑπαναχώρησις εἶναι ἡ ἀναδρομικὴ λύσις ἐγκύρου συμβάσεως διὰ μεταγενεστέρας μονομεροῦς δηλώσεως τοῦ ἑνός συμβαλλομένου. Διὰ τῆς δηλώσεως δηλ. περί ὑπαναχωρήσεως δηλοῦ ὁ ὑπαναχωρῶν συμβαλλόμενος, ὅτι θεωρεῖ τὴν σύμβασιν ὡς ἐάν εἶχε λυθῆ αὕτη εὐθύς ἅμα τῇ καταρτίσει τῆς (EX TUNC). (Κατὰ τινὰς-FIKENTSCHER, WOLF, LARENZ- ἢ μετατροπὴ τῆς συμβάσεως εἰς σχέσιν ἀποδόσεως τῶν ληφθεισῶν παροχῶν συνεπεῖα τῆς περί ὑπαναχωρήσεως δηλώσεως ἐνερ-

γεῖ διὰ τὸ μέλλον, EX NUNC). Ὑπαναχώρησις ὀνομά-
 ζεται ὑπὸ τινων καὶ αὐτὴ αὕτη ἢ περὶ ὑπαναχωρήσε-
 ως δήλωσις.

Τὸ πρὸς ὑπαναχώρησιν δικαίωμα δύναται νὰ
 παρέχεται εἴτε ὑπὸ τοῦ νόμου (νόμιμος ὑπαναχώρη-
 σις, π.χ. ἄρθρα 382, 383 ἐδ. 2, 384, 386 κλπ.), εἴτε
 ἐκ συμβάσεως (συμβατικὴ ὑπαναχώρησις).

Ἀποτέλεσμα τῆς ἀσκηθείσης ὑπαναχωρήσεως
 εἶναι ἡ αὐτοδικαία, ἀναδρομικὴ, δηλ. ἅμα τῇ καταρ-
 τίσει τῆς συμβάσεως, λύσις αὐτῆς. Συνεπῶς ἀποσβέν-
 νονται αἱ ἐκ τῆς συμβάσεως ὑποχρεώσεις πρὸς παρο-
 χήν, γεννᾶται δέ ἐνοχικὴ ἀμοιβαία ὑποχρέωσις τῶν
 συμβαλλομένων, ὅπως ἀποδώσουν τὰς ληφθείσας παρο-
 χὰς κατὰ τὰς περὶ ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ διατά-
 ξεις (ἄρθρ. 389 § 2). Ἐπὶ τῆς ὑποχρεώσεως ἀποδό-
 σεως τῶν ληφθεισῶν παροχῶν δύναται νὰ ἐφαρμοσθοῦν
 ἀναλόγως αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 374 ἕως 378. (Κατ'
 ἄλλην ἄποψιν (Γαζῆς) γεννᾶται δικαίωμα ἐπισχέσεως).
 Ἡ ἀπόδοσις κατὰ ταῦτα τῶν παροχῶν πρέπει νὰ χωρή-
 σῃ ταυτοχρόνως ("χέρι μὲ χέρι"). Διὰ παροχὰς μὴ δυ-
 ναμένας νὰ ἀποδοθοῦν αὐτουσίως, π.χ. ληφθεῖσα ἐργα-
 σία, γενομένη χρῆσις πράγματος, καταβάλλεται εἴτε
 ἢ συμπεφωνημένη ἀντιπαροχὴ, εἴτε ἢ συνήθης ἀξία αὐ-
 τῶν.

Τὸ ἀνατρεπτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ὑπαναχωρήσεως
 ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐνοχικὴν σύμβασιν καὶ δὲν ἀφορᾷ
 εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν αὐτῆς διάθεσιν, π.χ. μεταβί-

βασιν τῆς κυριότητος. Ὡς ἐκ τούτου δέν θίγονται δικαιώματα κτηθέντα ὑπό τρίτων, οἱ ὅποιοι δέν ὑποχρεοῦνται ὅπως ἀποδώσουν τό ληφθέν πρᾶγμα, ἐκτός ἐάν ἡ ὑπαναχώρησις διατυποῦται σαφῶς ὡς διαλυτική αἴρεσις, καταλαμβάνουσα καί τήν διάθεσιν.

Τό δικαίωμα τῆς ὑπαναχωρήσεως ἀποσβέννυται, ἐάν ὁ δικαιούχος δέν ἀσκήσῃ τοῦτο ἐντός εὐλόγου προθεσμίας τασσομένης εἰς αὐτόν ὑπό τοῦ ἐτέρου (ἄρθρ. 395) ἢ ἐντός τῆς ὑπό τῆς συμβάσεως τυχόν καθορισθείσης.

Τό δικαίωμα τῆς ὑπαναχωρήσεως δέν δύναται νά ἀσκηθῇ εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις. Οὕτως ἀποκλείεται ἡ ὑπαναχώρησις, ἐάν πρό τῆς ὑπαναχωρήσεως τό ληφθέν ὑπό τοῦ δικαιουμένου εἰς ταύτην ἀντικείμενον ἐκ τύχης ἢ ἐκ πταίσματος του ἔν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀθετήσεως "ἐπιταγῆς τοῦ ἰδίου ἐνδιαφέροντος", δηλ. τῆς ἐπιδείξεως συμπεριφορᾶς, ἡ ὁποία εἶναι ἐσφαλμένη, ἦτοι οἰκονομικῶς παράλογος, ἀπό τῆς ἀπόψεως τοῦ καλῶς νοουμένου ἰδίου του ἐνδιαφέροντος (ENNECCERUS-NIPPERDEY). Κατεστράφη ἐν ὄλῳ ἢ κατά μέγα μέρος ἢ οὐσιωδῶς ἐχειροτέρευσε ἢ ἀπώλεσθη ἢ ἐάν τοῦτο μετεποιήθη ἢ ἐξεποιήθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν ὄλῳ ἢ κατά μέγα μέρος ἢ ἐάν τοῦτο ἐπεβαρύνθη ὑπ' αὐτοῦ διά δικαιώματος ὑπέρ τρίτου (ἄρθρα 391, 392, 393). Ἐάν ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἀντικειμένου κατέστη ἀδύνατος μετά τήν ἀσκησιν τοῦ δικαιώματος ὑπαναχωρήσεως, ἐφαρμόζονται αἱ ἐκτεθεῖσαι ἀνωτέρω γενικαί διατάξεις περί ἀδυναμίας παροχῆς.

Τό δικαίωμα ὑπαναχωρήσεως εἶναι διαπλαστικόν δικαίωμα καί ἀσκεῖται διά μονομεροῦς, ἀτύπου, ἀμετακλήτου, ἀνεπιδέκτου αἰρέσεως δηλώσεως τοῦ ἔχοντος αὐτό, ἀπευθυντέας πρὸς τόν ἕτερον (ἄρθρ. 390). Ἡ περί ὑπαναχωρήσεως δήλωσις εἶναι κατὰ ταῦτα μονομερῆς διαπλαστική δικαιοπραξία.

Ἐπί πλειόνων συμβαλλομένων τό δικαίωμα ὑπαναχωρήσεως ἀσκεῖται παρά πάντων καί κατὰ πάντων (ἄρθρ. 396), οὐχί ὅμως ἀπαραιτήτως διά κοινῆς δηλώσεως ἢ συγχρόνως παρ' ὅλων ἢ πρὸς ὅλους. Ἐάν ἀποβρασθῆ τοῦτο ὡς πρὸς ἓνα ἐξ αὐτῶν, ἀποσβέννυται καί ὡς πρὸς τοὺς λοιπούς (ἄρθρ. 396).

Ἡ ἀσκηθεῖσα ὑπαναχώρησις καθίσταται ἀνίσχυρος καί ματαιοῦται, ἐάν ὁ ὑπαναχωρῶν, καταστάς ὑπερήμερος ὡς πρὸς τήν ἀπόδοσιν τῆς παρ' αὐτοῦ ληφθείσης παροχῆς, δέν προβαίνει εἰς ἀπόδοσιν αὐτῆς ἐντός τῆς ταχθείσης εἰς αὐτόν παρά τοῦ ἑτέρου εὐλόγου προθεσμίας (ἄρθρ. 394). Κατά συνέπειαν ἡ σύμβασις ἀνακτᾷ τήν πλήρη ἰσχύν της ἄνευ βεβαίως δυνατότητος νέας ὑπαναχωρήσεως.

II.- Εἰδικαί περιπτώσεις ὑπαναχωρήσεως

1.- Ρήτρα μὴ ἐκπληρώσεως

Ἐάν συμφωνηθῆ, ὅτι ὁ συμβαλλόμενος ἔχει τό δικαίωμα νά ὑπαναχωρήσῃ ἐκ τῆς συμβάσεως, ἐφ' ὅσον ὁ ἕτερος δέν ἐκπληρώσῃ τήν βαρύνουσαν αὐτόν ὑποχρέωσιν, ὁ ἐπιφυλάξας ἑαυτῷ τό δικαίωμα ὑπαναχωρήσεως δύναται ἐν ἀμφιβολίᾳ νά τό ἀσκήσῃ, ἐάν ἢ μὴ

έκπλήρωσις τῆς ὑποχρέωσews τοῦ ἑτέρου ὀφείλεται εἰς ὑπαιτιότητα αὐτοῦ (τοῦ ἑτέρου) (ἄρθρ. 397).

2.- Ρήτρα καταβολῆς ποινῆς (ἐπιτιμίου μεταμελείας).

Ἐάν συμφωνήθῃ ἡ ὑπαναχώρησις ἐκ τῆς συμβάσεως ἐπὶ τῇ καταβολῇ ποινῆς, συνισταμένης εἰς οἰανδήποτε περιουσιακὴν παροχὴν, καθίσταται ἡ ἀσκηθεῖσα ὑπαναχώρησις ἀνίσχυρος, ἐάν ἐγένετο ἄνευ συγχρόνου καταβολῆς τῆς ποινῆς καὶ ἀπεκρούσθη ὡς ἐκ τούτου ἀμελλητί, ἥτοι ἄνευ ἀδικαιολογήτου καθυστερήσεως, ὑπὸ τοῦ ἑτέρου (ἄρθρ. 398). Ἐάν ἡ δήλωσις ὑπαναχωρήσεως δὲν ἀπεκρούσθη ἀμελλητί, ἡ ὑπαναχώρησις εἶναι ἰσχυρά. Ὁ πρὸς ὃν δὲ ἐγένετο αὕτη δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ποινὴν κατὰ πάντα χρόνον μέχρι παραγραφῆς τῆς ἀπαιτήσεως.

3.- Ρήτρα ἐκπτώσεως

Ὁ δανειστής θεωρεῖται, ὅτι ἐπιφυλάσσει ἑαυτῷ δικαίωμα ὑπαναχωρήσεως ἐκ τῆς συμβάσεως, ἐάν συμφωνηθῇ, ὅτι ὁ ὀφειλέτης ἐκπίπτει ἀπάντων τῶν ἐκ τῆς συμβάσεως δικαιωμάτων του, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκπληρώσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του (ἄρθρ. 399) ἢ δὲν ἐκπληρώσῃ ταύτην προσηκόντως ὑπαιτιῶς (βλ. ἄρθρ. 397). Ἡ ὑπαναχώρησις ἀποκλείεται, ἐάν ἡ μὴ ἐκπλήρωσις τῆς παροχῆς προεκλήθῃ ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ δανειστοῦ. Ἀνεπιφύλακτος λῆψις τῆς καθυστερουμένης παροχῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σιωπηρὰ παραίτησις ἀπὸ τοῦ δικαιώματος ὑπαναχωρήσεως (ENNECCERUS-LEHMANN).

4.- Υπαναχώρησις επί συμβάσεως ἀκριβοχρόνου ἐκτελέσεως.

Σύμβασις ἀκριβοχρόνου ἐκτελέσεως εἶναι ἐκείνη εἰς τήν ὅποιαν συμφωνεῖται ἢ ἐκπλήρωσις τῆς παροχῆς εἰς ὠρισμένον ἀποκλειστικῶς χρόνον ἢ ἐντός ὠρισμένης ἀποκλειστικῶς προθεσμίας, καίτοι ἢ ἐκπλήρωσις τῆς παροχῆς μετά τόν χρόνον τοῦτον ἢ μετά τήν προθεσμίαν ταύτην εἶναι κατ' ἀρχήν δυνατή, ἀλλά κατὰ τήν συμφωνίαν τῶν μερῶν δέν θεωρεῖται ὡς ἐκπλήρωσις τῆς παροχῆς.

Ἐάν δέν προκύπτῃ ἄλλο τι ἐκ μιᾶς τοιαύτης συμβάσεως, δικαιούται ὁ δανειστής ἐν ἀμβιβολίᾳ νά ὑπαναχωρήσῃ τῆς συμβάσεως, ἀνεξαρτήτως ἐάν ἢ μή ἐκπλήρωσις τῆς κυρίας παροχῆς τοῦ ὀφειλέτου θεμελιούται ἐπί ὑπαιτιότητος αὐτοῦ ἢ ὄχι. Δικαιούται βεβαίως ὁ δανειστής νά ἀπαιτήσῃ τήν ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, ὀφείλει ὅμως ἀμέσως νά ἀνακοινώσῃ τοῦτο σαφῶς εἰς τόν ὀφειλέτην, ἄλλως στερεῖται τοῦ δικαιώματος νά ἀπαιτήσῃ τήν παροχήν (ἄρθρ. 401).

§ 11.- Ἀρραβῶν καί ποινική ῥήτρα

I.- Ἀρραβῶν

Ἀρραβῶν εἶναι τό διδόμενον κατὰ τήν κατάρτισιν τῆς συμβάσεως εἴτε πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς καταρτίσεώς της, δηλ. ὡς σύμβολον, ὡς ἀπόδειξις τῆς καταρτίσεως αὐτῆς (βεβαιωτικός ἢ ἐπιβεβαιωτικός ἀρραβῶν), εἴτε πρὸς κάλυψιν τῆς ζημίας ἐκ τῆς μή ἐκτελέσεως τῆς συμβάσεως (ἐνι-

σχυτικός άρραβών), εΐτε ως ποινή, εάν ό συμβαλλόμενος ύπαναχωρήση τής συμβάσεως (έπιτίμιον μεταμελείας) ή δέν έκτελέση παντελώς ή δέν έκτελέση προσηκόντως τήν σύμβασιν.

Άρραβών καλεΐται καί ή σύμβασις περί τοϋ σκοποϋ τοϋ διδομένου (άρραβωνική σύμβασις). Δύνεται δέ δυνάμει αύτής τό διδόμενον νά συνίσταται είς χρήματα ή άλλα πράγματα κινητά ή άκίνητα (όπερ άσύνηθεσ) ή καί είς άπαίτησιν κατά τρίτου. Έάν ως άρραβών δίδεται πράγμα, τοϋτο μεταβιβάζεται κατά κυριότητα καί νομήν είς τόν λαμβάνοντα (Μπαλής.άλλως Σόντης), εάν δέ "δίδεται" άπαίτησις, αύτη έκχωρεΐται είς τοϋτον.

Ό Άστικ.Κώδιξ περιέχει τόν έρμηνευτικόν κανόνα ("ένόσφ δέν ώρίσθη άλλως"), καθ'όν ό άρραβών θεωρεΐται δοθείς πρός κάλυψιν τής ζημίας έκ τής μή έκτελέσεως τής συμβάσεως (άρθρ. 402) (ένισχυτικός ή ποινικός (κατά Σόντην) άρραβών).

Έν τοιαύτη περιπτώσει, ό ύπαίτιος τής μή έκπληρώσεως ή μή προσηκούσης καί ίδίφ τής μή έγκαιρου έκπληρώσεως τής συμβάσεως έκπίπτει τοϋ δοθέντος άρραβώνος ή αποδίδει διπλάσιον τόν ληφθέντα, χωρίς νά ύποχρεοϋται ό δανειστής νά άποδείξη ζημίαν τινά. Έάν ό άρραβών εΐναι πράγμα μή άντικαταστατόν, έκτός τής αποδόσεως τούτου, καταβάλλεται καί ή αξία του κατά τόν χρόνον τής καταπτώσεως (Σόντης). Χρόνος καταπτώσεως τοϋ άρραβώνος εΐναι ό τής έκπληρώσεως τής έξασφαλιζομένης διά

τοῦ ἀρραβῶνος παροχῆς ἢ τῆς ὑπερημερίας τοῦ ὀφει-
λέτου ἢ τὸ χρονικόν σημεῖον καθ' ὃ κατέστη μεταγε-
νεστέρας ὑπαιτιῶς ἀδύνατος ἢ ἐκπλήρωσις τῆς κυρί-
ας ἐνοχῆς (Σόντης).

Ἐάν ὁ δανειστής ὑπέστη ζημίαν ἐκ τῆς μὴ
ἐκτελέσεως τῆς συμβάσεως, δικαιούται, ἀποδεικνύων
ταύτην, νά ἀπαιτήσῃ ἀποζημίωσιν, ἢ ὅποια ὅμως μει-
οῦται κατὰ τὸ ποσόν τοῦ ἀρραβῶνος, ἐφ' ὅσον δέν
προκύπτει ἄλλο τι ἐκ τῆς συμβάσεως (ἄρθρ. 403).

II.- Ποινικὴ ῥήτρα

Ποινικὴ ῥήτρα εἶναι ἡ ὑπόσχεσις παροχῆς χρη-
ματικοῦ ποσοῦ ἢ ἄλλου τινός, π.χ. πράγματος, ἀπαι-
τήσεως, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ὑποσχόμενος δέν
θά ἐκπληρώσῃ ἢ δέν θά ἐκπληρώσῃ προσηκόντως ἢ ἐγ-
καίρως τὴν βαρύνουσαν αὐτόν ὑποχρέωσιν (ἄρθρ. 404).
Ἡ διὰ τῆς ποινικῆς ῥήτρας ἐξασφαλιζομένη ὑποχρέ-
ωσις δύναται νά ἀφορᾷ εἴτε εἰς τὴν κυρίαν ὑποχρέ-
ωσιν πρὸς παροχὴν, εἴτε εἰς δευτερευούσας ὑποχρε-
ώσεις συμβάσεώς τινος.

Ἡ ὑπόσχεσις τῆς ποινῆς δύναται νά γίνῃ διὰ
παρεπομένης συμβάσεως ἢ καὶ διὰ μονομεροῦς δικαιο-
πραξίας, π.χ. διὰ προκηρύξεως, ἀνωνύμου τίτλου.
Ἡ ποινικὴ ῥήτρα εἶναι ἄκυρος, ἐάν εἶναι ἄκυρος ἢ
ἀκυρωθῇ καὶ ἡ κυρία ἐνοχὴ (ἄρθρ. 408) (παρεπόμε-
νος χαρακτήρ τῆς ποινικῆς ῥήτρας). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει
καὶ διὰ τὸν ἀρραβῶνα.

Ὁ ὑποσχεθεὶς ποινὴν ὑποχρεοῦται νά παράσχη

ταύτην, εάν ή κατέστησεν ύπαιτίως αδύνατον τήν έκπλήρωσιν τής κυρίας παροχής ή περιήλθεν εις ύπερημερίαν περί τήν έκπλήρωσιν αύτής. 'Ο δανειστής τής ποινής δικαιούται νά άπαιτήση ταύτην ως άνεξελέγκτως τεχμαιρομένην έλαχίστην ζημίαν ("σταθερόν (FIX) MINIMUM" κατά τόν ESSER), έστω και εάν ούδεμίαν ζημίαν ύπέστη έκ τής μή έκπληρώσεως ή μή προσηκούσης ή μή έγκαίρου έκπληρώσεως τής έξασφαλιζομένης διά τής ποινικής ρήτρας ύποχρεώσεως (άρθρ. 405).

'Εάν ή ύπόσχεσις τής ποινής έγένετο διά τήν περίπτωσιν τής μή έκπληρώσεως τής κυρίας ένοχής, ό δανειστής δέν δικαιούται νά άπαιτήση τήν έκπλήρωσιν αύτής, έφ'όσον, συντρεχουσών τών ως άνω προϋποθέσεων, άπήτησε τήν ποινήν (άρθρ. 406) ("άρχή διαζευκτικής ένεργείας" κατά Σόντην). 'Επί άμφοτεροβαροϋς συμβάσεως διατηρεΐται ή ύποχρεώσις του διά τήν βαρύνουσαν αυτόν άντιπαροχήν, στερεΐται δέ τοϋ δικαιώματος ύπαναχωρήσεως.

'Αντιθέτως ό δανειστής τής ποινής δικαιούται νά άπαιτήση και τήν κυρίαν παροχήν και τήν ποινήν, εάν ή ύπόσχεσις αύτής έγένετο διά τήν περίπτωση τής μή προσηκούσης και ιδίως τής μερικής ή τής μή έγκαίρου έκπληρώσεως τής κυρίας παροχής, έστω και εάν ούδεμίαν ζημίαν ύπέστη έκ τής μή προσηκούσης ταύτης έκπληρώσεως τής παροχής. 'Εάν μάλιστα ύπέστη ζημίαν τινά συνεπειά τής μή προσηκούσης έκπληρώσεως τής κυρίας παροχής, δικαιούται

έκτός τῆς παροχῆς καί τῆς ποινῆς, νά ἀπαιτήσῃ καί πᾶσαν ζημίαν ὑπερβαίνουσαν τήν τελευταίαν ταύτην (ἄρθρ. 407).

Ὅμοίως ὁ δανειστής δικαιούται νά ἀπαιτήσῃ, ἐκτός τῆς ποινῆς, καί τήν διαφοράν μεταξύ τῆς ζημίας καί τῆς ποινῆς καί εἰς τήν πρώτην ὡς ἄνω περίπτωσιν τῆς μή ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς (ἄρθρ. 406), ἐάν συνεπέφῃ ταύτης δικαιούται νά ἀπαιτήσῃ ἀποζημιώσιν καί οὐχί ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς, π.χ. εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἄρθρων 343, 382, 383, 543, 544, 577, 690, 335.

Ἐάν ἡ ποινή εἶναι ὑπέρμετρος ("δυσαναλόγως μεγάλη"), ὁ ὑποσχεθεῖς αὐτήν δύναται νά ἀπαιτήσῃ δι' ἀγωγῆς ἢ κατ' ἐνστάσιν ὅπως τό δικαστήριον μειώσῃ ταύτην εἰς τό προσῆκον μέτρον κατ' ἀρχήν πρό πάσης ἐκουσίας καταβολῆς της (βλ. Μπαλῆν), μή ἀποκλειομένου ὅμως κατ' ἀρχήν τοῦ σχετικοῦ αἰτήματος καί μετά τήν καταβολήν (βλ. Σόντην, Ζέπον). Ἀντίθετος συμφωνία εἶναι ἄκυρος (ἄρθρ. 409) λόγφ τοῦ χαρακτήρος τῆς διατάξεως ὡς "κοινωνικοῦ ἐξασφαλιστικοῦ μέτρου" (ESSER).

Κατά τήν ἐκτίμησιν τῆς "ἀναλογίας" τῆς ποινῆς τό δικαστήριον λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον τό περιουσιακόν ὄφελος τοῦ δανειστοῦ ἀλλά καί τῶν πᾶν δεδικαιολογημένων ἐνδιαφέρων αὐτοῦ. Ἐάν ἡ ποινή ὑπερβαίνῃ τοῦτο, ἐξετάζεται καί ἡ βαρύτης τοῦ τυχόν ὑπάρχοντος πταίσματος τοῦ ὀφειλέτου, τό ὄφελος αὐτοῦ ἐκ τῆς μή ἐκπληρώσεως ἢ μή προ-

σηκούσης έκπληρώσεως τῆς παροχῆς καί ἡ ἐν γένει περιουσιακῇ του κατάστασις (ENNECCERUS-LEHMANN).

Αἱ περί ποινικῆς ρήτηρας διατάξεις, ὡς π.χ. τὰ ἄρθρα 405, 408 καί 409, ἐφαρμόζονται καί ὅταν συμφωνηθῇ, ὅτι ὁ δανειστής, ἐν περιπτώσει ὑπαναχωρήσεως, ἀποκερδαίνει τό παρ' αὐτοῦ ληφθέν μέρος τῆς παροχῆς (ῥήτρα κρατήσεως τῆς ληφθείσης παροχῆς) (ἄρθρ. 400).

§ 12.- Σύμβασις ὑπέρ καί εἰς βάρος τρίτου

'Απόρροια τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς προσωπικότητος, ἐφ' ἧς θεμελιούται τό δίκαιον, εἶναι ὅπως μή δημιουργοῦνται εἰς τό ἄτομον βάρη, δεσμεύσεις καί ὑποχρεώσεις ὑπό τῶν ἴσων αὐτῷ συνανθρώπων του, ἄνευ ἰδικῆς του συναινέσεως. Οὕτως ἀντίκειται εἰς τήν ἀρχήν ταύτην ἡ κατάρτισις συμβάσεως, δι' ἧς δημιουργοῦνται ὑποχρεώσεις εἰς βάρος τρίτου, μή μετέχοντος αὐτῆς (βλ. Λιτζερόπουλον, Στοιχεῖα Ἐνοχ. Δικ.).

'Ἐπί τῇ βάσει ὅμως τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῶν συμβάσεων δέν δύναται νά ἀποκλεισθῇ ἡ κατάρτισις καί μιᾶς τοιαύτης συμβάσεως εἰς βάρος τρίτου, ἡ ὁποία νά δημιουργῇ μέν ὑποχρεώσεις μεταξύ τῶν συμβαλλομένων, εἰς βάρος τοῦ τρίτου ὅμως μόνον ἐφ' ὅσον οὗτος τάς ἐγκρίνει.

'Ἐκ τῶν ὡς ἄνω δύο ἀρχῶν τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἐξ ἐνός καί τῆς ἐλευθερίας τῶν συμβάσεων ἐξ ἐτέρου προκύπτει, ὅτι δύνα-

ται διά συμβάσεως νά παρασχεθῆ δικαίωμα εἰς τρίτον, μὴ μετέχοντα αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ὁμως θά δύναται ἐλευθέρως νά τό ἀποποιηθῆ. Ἐπί τῆ βάσει τῶν ἐκτεθέντων ῥυθμίζονται ὑπό τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ἡ σύμβασις ὑπέρ τρίτου (ἄρθρα 410-414) καί ἡ σύμβασις εἰς βᾶρος τρίτου (ἄρθρ. 415).

Ι.- Σύμβασις ὑπέρ τρίτου

Σύμβασις ὑπέρ τρίτου ὑφίσταται ὅταν ὁ εἰς τῶν συμβαλλομένων (ὑποσχεθεῖς) ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωσιν ἔναντι τοῦ ἑτέρου (δέκτου ἢ λήπτου τῆς ὑποσχέσεως) ὅπως προβῆ εἰς παροχὴν πρὸς τρίτον (τρίτος), μὴ μετέχοντα τῆς συμβάσεως. Ὁ τρίτος οὗτος δέν πρέπει νά εἶναι ἢ νά ἐμφανίζεται ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ δεχομένου τήν ὑπόσχεσιν, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ παροχὴ ἐνεργεῖται πρὸς αὐτόν τοῦτον τόν λήπτην τῆς ὑποσχέσεως, ὁ ὁποῖος εἶναι καί ὁ δανειστής τῆς παροχῆς. Π.χ. σύμβασις ὑπέρ τρίτου καταρτίζεται, ὅταν συναφθῆ ἀσφάλισις ἐπί τῆς ζωῆς τοῦ ἀσφαλιζομένου ὑπέρ τρίτου, ὁ ὁποῖος θά λάβῃ τό ἀσφάλισμα ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ ἠσφαλισμένου ἢ ὅταν τις ἀγοράσῃ ἄνηθ, τὰ ὅποια ὁ πωλητῆς θά παραδώσῃ εἰς ἐσρατάζοντα φίλον τοῦ ἀγοραστοῦ.

Ἐάν προκύπτῃ ἐκ τῆς συμβάσεως ἢ συνάγεται ἐρμηνευτικῶς ἐκ τοῦ συνόλου τῶν περιστάσεων, ἰδίᾳ ἐκ τῆς φύσεως καί τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καί τῆς ἀντιλήψεως τῶν συναλλαγῶν, ὅτι ὁ τρίτος, ἐκ παραλλήλου πρὸς τόν δεχθέντα τήν ὑπό-

σχεσιν, δικαιούται ἐξ ἰδίου δικαίου νά ἀπαιτήσῃ ἀπ'εὐθείας ἀπὸ τὸν ὑποσχεθέντα τήν πρὸς αὐτόν ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς (ἄρθρ. 411), ὑφίσταται γνησία σύμβασις ὑπὲρ τρίτου. Ὁ τρίτος ἀποκτᾷ διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης αὐτομάτως τήν ἀπαίτησιν, διότι τό ἠθέλησαν οἱ συμβαλλόμενοι, ἔστω καί ἐάν τήν ἀγνοῆ ἢ ἐάν δέν ἐξεδήλωσε τήν βούλησίν του ἢ εἶναι ἀνίκανος πρὸς δικαιοπραξίαν. Δικαιούται βεβαίως νά ἀποποιηθῆ τήν ἀπαίτησιν.

Ἐάν δέν προκύπτῃ γνησία σύμβασις ὑπὲρ τρίτου, τότε μόνον ὁ δεχθεὶς τήν ὑπόσχεσιν δικαιούται νά ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὸν ὑποσχεθέντα ὅπως ἐκπληρώσῃ τήν παροχήν πρὸς τὸν τρίτον (μὴ γνησία ἢ καταχρηστικὴ σύμβασις ὑπὲρ τρίτου). Ἡ παροχὴ πρὸς τὸν τρίτον ἀποτελεῖ τό περιεχόμενον τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως μεταξὺ ὑποσχεθέντος καὶ δεχθέντος τήν ὑπόσχεσιν.

Ὁ τρίτος δύναται κατὰ πάντα χρόνον, ἐπὶ γνησίας συμβάσεως ὑπὲρ τρίτου, νά δηλώσῃ διὰ μονομεροῦς, ἀτύπου καὶ ἀμετακλήτου δηλώσεως πρὸς τὸν ὑποσχεθέντα, ὅτι ἀποποιεῖται τό δικαίωμά του. Κατόπιν τῆς δηλώσεως ταύτης, θεωρεῖται τοῦτο ὡς οὐδέποτε ἀποκτηθέν (ἄρθρ. 413), ἤτοι ἀναιρεῖται ἀναδρομικῶς.

Ἐάν ἀντιθέτως ὁ τρίτος (ἐπὶ γνησίας συμβάσεως ὑπὲρ τρίτου) δηλώσῃ πρὸς τὸν ὑποσχεθέντα, ὅτι θά ἀσκήσῃ τό δικαίωμά του, δέν δύναται ὁ δεχθεὶς τήν ὑπόσχεσιν νά ἀπαλλάξῃ τὸν ὑποσχεθέντα

τῆς ὑποχρεώσεώς του πρὸς παροχὴν εἰς τὸν τρίτον (ἄρθρ. 412), οὔτε νὰ ὑπαναχωρήσῃ τῆς συμβάσεως ἢ νὰ ἀσκήσῃ ἀναστροφὴν αὐτῆς ἢ νὰ καταγγείλῃ αὐτὴν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ τρίτου. Ἐντεῦθεν προκύπτει κατ'ἀντιδιαστολὴν, ὅτι μέχρις ὅτου ὁ τρίτος δηλώσῃ πρὸς τὸν ὑποσχεθέντα, ὅτι θὰ ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμά του, δύναται ὁ δεχθεὶς τὴν ὑπόσχεσιν, ὁ ὁποῖος εἶναι δανειστής ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν τρίτον, οὐχὶ ὅμως εἰς ὀλόκληρον μετ'αὐτοῦ, νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ὑποσχεθέντα τῆς ὑποχρεώσεώς του, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἐκ τῆς συμβάσεως δὲν προκύπτει ἄλλο ἢ ὅτι, ἦτοι ὅτι ἔχει συμφωνηθῆ τὸ δικαίωμα τοῦ τρίτου ἀμετάκλητον. Κατὰ τινὰς ἀπαιτεῖται νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν ἀνάκλησιν καὶ ὁ ὑποσχεθεὶς.

Ὁ ὑποσχεθεὶς δικαιούται νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τοῦ τρίτου ἀπάσας τὰς ἐνστάσεις ἐκ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ συμβάσεως (ἄρθρ. 414), δεδομένου ὅτι τὸ δικαίωμά του θεμελιούται ἐπὶ ταύτης, οὐχὶ ὅμως ἐκ τῆς σχέσεως τρίτου καὶ λήπτου τῆς ὑποσχέσεως.

Ἡ σύμβασις ὑπὲρ τρίτου δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ὄρον ἐτέρας συμβάσεως οἰουδήποτε συμβατικοῦ τύπου, π.χ. πωλήσεως, παραγγελίας κλπ. (ζέπος). Οὕτως ἐπὶ τῆς συμβάσεως ὑπὲρ τρίτου δημιουργοῦνται τρεῖς ἔννομοι σχέσεις:

α) Μεταξύ ὑποσχεθέντος καὶ δέκτου τῆς ὑποσχέσεως ("βασικὴ" ἢ ἐξωτερικὴ σχέσις ἢ σχέσις καλύψεως). Αὕτη δύναται νὰ εἶναι οἰαδήποτε ἐνοχικὴ

σχέσις, π.χ. πώλησις, μίσθωσις, δωρεά, ασφάλισις κλπ. καί διέπεται ἀπό τᾶς ῥυθμιζούσας τόν ἀντί - στοιχόν συμβατικόν τύπον διατάξεις.

β) Μεταξύ ὑποσχεθέντος καί τρίτου (σχέσις παροχῆς). Ἡ σχέσις αὕτη διέπεται ἐκ τῶν ἀναληφθεισῶν ὑπό τοῦ ὑποσχεθέντος ἔναντι τοῦ λήπτου τῆς ὑποσχέσεως ὑποχρεώσεων.

γ) Μεταξύ λήπτου τῆς ὑποσχέσεως καί τρίτου ("ἐσωτερική" σχέσις ἢ "σχέσις ἀξίας"), π.χ. δωρεά, ἐξόφλησις χρέους, δάνειον κλπ. Ἡ σχέσις αὕτη ἀποτελεῖ τήν αἰτίαν, δι' ἣν κατηρτίσθη ἡ σύμβασις ὑπέρ τρίτου, δέν ἐπιδρᾷ ὅμως ἐπί τοῦ κύρους αὐτῆς. Οὕτε ὁ διά τήν ἐσωτερικήν σχέσιν ἐπιβαλλόμενος τυχόν συστατικός τύπος ἀπαιτεῖται καί διά τήν βασικήν σχέσιν. Ὁ τύπος ταύτης καθορίζεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδίᾳς.

II. - Σύμβασις εἰς βάρος τρίτου

Σύμβασις εἰς βάρος τρίτου ὑφίσταται, ὅταν ὁ εἷς συμβαλλόμενος ὑπόσχεται πρὸς τόν ἕτερον, ὅτι τρίτος θά καταβάλῃ παροχὴν τινα πρὸς τοῦτον (τόν δέκτην τῆς ὑποσχέσεως). Ἐκ τῆς συμβάσεως ταύτης οὐδεμία δέσμευσις δημιουργεῖται διά τόν τρίτον ἀλλὰ μόνον διά τόν ὑποσχεθέντα, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νά καταβάλῃ ἀποζημίωσιν ἐν περιπτώσει μή ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς ὑπό τοῦ τρίτου ("ἐγγυοδοτική" σύμβασις), ἐφ' ὅσον δέν προκύπτει ἄλλο τι ἐκ τῆς συμβάσεως (ἄρθρ. 415), ἥτοι ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς ὑπό τοῦ ὑποσχεθέντος ἢ ἀπαλλαγὴ τούτου ἀπό πάσης

εϋθύνης, ἀρκουμένου εἰς προσπάθειαν διὰ τὴν ἐκ-
μέρους τοῦ τρίτου ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς ("σύμβα-
σις ὑποσχέσεως προσπάθειῶν"). Τοιαύτη σύμβασις (ὑ-
ποσχέσεως προσπάθειῶν) καταρτίζεται π.χ. ὅταν τις
ὑποσχεθῆι πρὸς ἕτερον ὅτι διάσημος ζωγράφος θά ἐκ-
τελέσῃ τὴν προσωπογραφίαν τοῦ λήπτου τῆς ὑποσχέ-
σεως. Ἐάν ὁ ζωγράφος ἀρνηθῆι, δέν θά εϋθύνεται
κατ'ἀρχὴν ὁ ὑποσχεθεὶς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς προσωπο-
γραφίας.-

§ 13.- Ἀπόσβεσις τῶν ἐνοχῶν

Ἀπόσβεσις τῶν ἐνοχῶν ἐπέρχεται, ὅταν συν-
τρέχουν πραγματικά ἢ νομικά γεγονότα ἐπιφέροντα
κατάλυσιν τῆς ἐνοχῆς.

Τοιαῦτα γεγονότα, ἅτινα θά ἐξετασθοῦν κατω-
τέρω εἶναι τὰ ἑξῆς: ἡ καταβολή, ἡ δόσις καὶ ὑπό-
σχεσις ἀντί καταβολῆς, ἡ δημοσία κατάθεσις, ἡ ἀ-
νανέωσις, ὁ συμψηφισμὸς, ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ἀφεισις
χρέους (ἄρθρα 416-454). Ἐκτός αὐτῶν ὁμως ὑπάρ-
χουν καὶ ἄλλοι τινές λόγοι ἀποσβέσεως τῶν ἐνοχῶν,
ῥυθμιζόμενοι μεθ' ἑτέρων θεμάτων, ὡς ἡ ὑπαναχώρη-
σις, ἡ καταγγελία συμβάσεως, ἡ παρέλευσις ὠρισμέ-
νης προθεσμίας, ἐνίστε ὁ θάνατος τοῦ δανειστοῦ ἢ
τοῦ ὀφειλέτου, ἡ ἀντισυμφωνία (ἀντίθετος σύμβασις)
κλπ.

I.- Καταβολή

Καταβολή εἶναι ἡ ἐπιφέρουσα ἀπόσβεσις τῆς
ἐνοχῆς ἐκπλήρωσις τῆς ὀφειλομένης παροχῆς.

“Ινα ἡ καταβολή ἐπιφέρει ἀπόσβεσιν τῆς ἐνοχῆς, πρέπει νά συντρέχουν βασικῶς δύο προϋποθέσεις:

α) Ἡ καταβολή νά γίνῃ πρὸς τόν δανειστήν ἢ πρὸς πρόσωπον ἐντεταλμένον ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ δανειστοῦ (π.χ. πληρεξούσιον, ἐξουσιοδοτηθέντα) ἢ τοῦ δικαστηρίου (π.χ. ἐπίτροπον) ἢ τοῦ νόμου (π.χ. πατέρα) (ἄρθρ. 417 § I). Τό πρόσωπον τοῦτο καθίσταται οὕτως “ἀρμόδιον” νά δεχθῆ τήν καταβολήν (“ἀρμοδιότης λήψεως” κατὰ LARENZ).

Θεωρεῖται ὡς ἐξουσιοδοτηθεῖς ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ ὁ κομιστής γνησίας καί οὐχί πλαστῆς ἐγγράφου ἐξοφλητικῆς ἀποδείξεως τοῦ δανειστοῦ πρὸς εἴσπραξιν τῆς ἀπαιτήσεως, ἐκτός ἐάν ὁ ὀφειλέτης γνωρίζῃ, ὅτι ὁ κομιστής τῆς ἀποδείξεως δέν ἔχει ἐξουσιοδότησιν πρὸς εἴσπραξιν τῆς ἀπαιτήσεως (ἄρθρ. 426). Ἡ ἐξουσιοδότησις (“νομιμοποίησις λήψεως”) ἰσχύει ἔστω καί ἐάν ἔχη κλαπῆ ἀπὸ τόν δανειστήν ἢ ἐξοφλητικῆ ἀποδείξις ἢ οὗτος ἀπώλεσε ταύτην τυχαίως.

Ἐάν ἡ καταβολή δέν γίνῃ πρὸς τίνα τῶν προαναφερθέντων προσώπων, ἐπιφέρει αὕτη ἀπόσβεσιν τῆς ἐνοχῆς, ἐάν ὁ δανειστής τήν ἐγκρίνη ἢ ἐάν ὠφελῆται ἐκ τῆς καταβολῆς (ἄρθρ. 417 § 2). Π.χ. ἔμβασμα ἢ μεταφορά εἰς τήν Τράπεζαν τοῦ δανειστοῦ ἐπιφέρει ἀπόσβεσιν τῆς ἐνοχῆς διὰ τῆς ἀντιστοιχοῦ πιστώσεως τοῦ λογαριασμοῦ του. Ἐπίσης ἀποσβέννυται ἡ ἐνοχή, ἐάν ὁ “ἀναρμόδιος” λήπτης τῆς παροχῆς ἀποκτήσῃ βραδύτερον τήν ἀπαιτή-

σιν ή εάν ο δανειστής κληρονομήση τόν λήπτην τοῦτον.

β) Ἡ καταβολή πρέπει νά εἶναι ή προσήκουσα, ήτοι νά ανταποκρίνεται ποσοτικῶς καί ποιτικῶς καί κατ'ἀρχήν τοπικῶς καί χρονικῶς πρός τό περιεχόμενον τῆς ἐνοχῆς, λαμβανομένης ὑπ'ὄψιν τῆς καλῆς πίστεως καί τῶν συναλλακτικῶν ήθῶν. Τό ὅτι ή καταβολή δέν εἶναι ή προσήκουσα, πρέπει νά ἀποδείξη ὁ δανειστής (ἀρθρ. 418). Ὁ ὀφειλέτης ἐπικαλεῖται καί ἀποδεικνύει τήν καταβολήν.

Δύνανται τόσον ὁ ὀφειλέτης νά καταβάλῃ κατ'ἀρχήν "ὑπό ἐπιφύλαξιν", ὅσον καί ὁ δανειστής νά λάβῃ "ὑπό ἐπιφύλαξιν". Ἡ ἐπιφύλαξις αὕτη δέν ἐμποδίζει τήν ἀπόδοσιν τῆς ἐνοχῆς.

Ἐν σχέσει πρός τό ζήτημα κατά πόσον ἀπαιτεῖται καί δικαιοπρακτική ἰκανότης παρά τῷ ὀφειλέτῃ καί τῷ δανειστῇ διά τήν ἔγκυρον ἀπόδοσιν τῆς ἐνοχῆς διά καταβολῆς, ὑποστηρίζεται, ὅτι ἀπαιτεῖται πλήρης δικαιοπρακτική ἰκανότης τοῦ ὀφειλέτου καί κατ'ἀρχήν καί τοῦ δανειστοῦ, εάν ή καταβολή τῆς παροχῆς τελῆται διά δικαιοπραξίας, π.χ. ἐπί πωλήσεως διά μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τοῦ πράγματος. Ἀντιθέτως δέν ἀπαιτεῖται δικαιοπρακτική ἰκανότης, εάν ή παροχή συνίσταται ἀποκλειστικῶς εἰς ὑλικήν τινα ἐνέργειαν, π.χ. παροχήν ὠρισμένου εἴδους ἐργασίας, παράλειψιν ὠρισμένης συμπεριφορᾶς.

Ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἔχῃ πλείονα ὁμοειδῆ χρέη

πρός τόν αὐτόν δανειστήν καί δέν καταβάλῃ ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς ἀπόσβεσιν ὅλων τῶν χρεῶν, δικαι- οῦται νά προσδιορίσῃ κατὰ τήν καταβολήν διά μο- νομεροῦς δηλώσεως τό χρέος ὅπερ θά ἀποσβεσθῇ διά τοῦ καταβαλλομένου, ἐφ' ὅσον δέν ἔχει συμφωνηθῆ προηγουμένως ἡ σειρά ἐξοφλήσεως τῶν πλειόνων χρεῶν. Ἐάν οὐδέν ὀρίσῃ ὁ ὀφειλέτης, ὁ καταλογι- σμός τοῦ καταβαλλομένου θά χωρήσῃ ὡς ὀρίζει ὁ νό- μος (ἄρθρ. 422).

Ἐάν τό χρέος περιλαμβάνῃ κεφάλαιον, τόκους καί ἔξοδα καί ὁ ὀφειλέτης δέν καταβάλῃ πρὸς ὀλο- σχερῇ ἐξοφλήσιν αὐτοῦ, τότε τό καταβαλλόμενον κα- ταλογίζεται ὑποχρεωτικῶς πρῶτον εἰς τά ἔξοδα, κα- τόπιν εἰς τοὺς τόκους καί τελευταῖον εἰς τό κεφά- λαιον. Ὁ ὀφειλέτης δέν δικαιούται νά ὀρίσῃ μονο- μερῶς ἄλλον τρόπον καταλογισμοῦ (ἄρθρ. 423), ἐκτός ἐάν συμφωνῇ ὁ δανειστής.

Ὁ καταβάλλον δικαιούται ἐπί ὀλοσχεροῦς ἐ- ξοφλήσεως τοῦ χρέους νά ἀπαιτήσῃ ταυτοχρόνως μέ- τήν καταβολήν ἢ καί βραδύτερον ἔγγραφον ἐξοφλη- τικήν ἀπόδειξιν, ὑπογεγραμμένην ὑπό τοῦ δανει- στοῦ, ὡς καί ἀπόδοσιν τοῦ τυχόν ὑπάρχοντος ἰδιω- τικοῦ χρεωστικοῦ ἐγγράφου, ἢ τοῦ ἐγγράφου, ὅ- περ συνετάγη εἴτε πρὸς ἀπόδειξιν, εἴτε ὡς παρα- στατικόν καί φορεῦς τοῦ χρέους, π.χ. συναλλαγμα- τική. Εἰς τήν ἀπόδειξιν πρέπει νά ἀναγράφεται, ἐκτός ἄλλων, καί τό χρέος, διά τό ὅποῖον γίνεται ἡ καταβολή. Ἐκ τῆς ἀποδόσεως τοῦ πρωτοτύπου ἰ -

διωτικοῦ χρεωστικοῦ ἐγγράφου προκύπτει μαχητόν τε-
κμήριον περί ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους (ἄρθρ. 424).

Ἐπί μερικῆς καταβολῆς δικαιούται ὁ καταβάλλων νά ἀπαιτήσῃ ἀπόδειξιν ἐξοφλήσεως ἀντιστοίχου μέρους τοῦ χρέους.

Τά ἔξοδα τῆς ἐξοφλητικῆς ἀποδείξεως (π.χ. χαρτόσημον, συμβολαιογραφικά κλπ.), τά ὅποια καταβάλλονται κατά τήν παράδοσιν αὐτῆς ("χέρι μέ χέρι"), φέρει ὁ ὀφειλέτης, ἐφ' ὅσον δέν προκύπτει ἄλλο τι ἐκ τῆς σχέσεως (ἄρθρ. 425). Π.χ. τά ἔξοδα χαρτοσήμου τῆς ἐξοφλήσεως μισθῶν καί ἡμερομισθίων ἐξ 1% βαρύνουν, ἐπί συμβάσεως ἐξηρητημένης ἐργασίας, ἐξ ἡμισείας τόν ἐργοδότην καί τόν ἐργαζόμενον (ἄρθρ. 13 ν. 2053/52).

II.- Δόσις ἀντί καταβολῆς

Δόσις ἀντί καταβολῆς εἶναι ἡ, συναινοῦντος τοῦ δανειστοῦ, πρὸς ἀπόσβεσιν τῆς ἐνοχῆς, παροχή ὑπό τοῦ ὀφειλέτου ἢ τρίτου χάριν αὐτοῦ ἄλλου τινός διαφόρου τοῦ ἀποτελοῦντος περιεχόμενον τῆς ὀφειλομένης παροχῆς (ἄρθρ. 419) ("ὑποκατάστατον τῆς παροχῆς"). Π.χ. ἀντί χρηματικοῦ ποσοῦ δίδεται ἕν κόσμημα, ἕν ἔργον τέχνης κλπ. Ἡ συμφωνία περί τῆς δόσεως ἀντί καταβολῆς ἀποτελεῖ ἐπαχθῆ σύμβασιν διαθέσεως, ἐφ' ᾗ καί ἀπαιτεῖται πλήρης δικαιοπρακτικὴ ἰκανότης ἀμφοτέρωθεν.

Ἐάν τὸ δοθέν ἀντί καταβολῆς ἔχη πραγματικὰ ἢ νομικὰ ἐλαττώματα, ὁ δούς εὐθύνεται ὡς ὁ πωλητής, ἤτοι κατά τὰς περί πωλήσεως διατάξεις (ἄρθρ. 420),

αί όποϊαι έφαρμόζονται αναλόγως, προσαρμοζόμεναι είς τήν ίδιομορφίαν τής δόσεως άντί καταβολής.

III.- Ύπόσχεσις άντί καταβολής

Ύπόσχεσις άντί καταβολής εΐναι ή, συναινοϋντος του δανειστοϋ, πρός άπόσβεσιν τής ένοχής, άνάληψις ύπό του όφειλέτου ή τρίτου χάριν αύτου ύποχρεώσεως πρός έτέραν παροχήν διάφορον τής ό - φειλομένης (άρθρ.42I), π.χ. άποδοχή συναλλαγμα - τικής, παράδοσις έπιταγής, ύπόσχεσις πωλήσεως πράγματος άντί όφειλομένων χρημάτων κλπ.

Έάν δέν προκύπτη σαφώς, ότι ή άνάληψις τής ύποχρεώσεως έγένετο "άντί καταβολής" (IN SOLUTUM), θεωρείται αύτη κατά τόν έρμηνευτικόν κανόνα του άρθρου 42I, ότι έγένετο "χάριν καταβολής" (PRO SOLVENDO). Τουτο σημαίνει ότι ή παλαιά ένοχή διατηρείται έκ παραλλήλου πρός τήν νέαν και άποσβέννυται διά τής έκπληρώσεως τής νέας ύποχρεώσεως, π.χ. τής γενομένης άποδεκτής συναλλαγματικής. Ό δανειστής όμως πρέπει νά έπιδιώξη πρώτον τήν είσπραξιν τής νέας άπαιτήσεως και μόνον έν άποτυχία αύτης νά στραφή πρός είσπραξιν τής παλαιάς. Ταϋτα δέν ίσχύουν εάν ή συναλλαγματική δοθῆ ως πρόσθετος άσφάλεια: "χάριν άσφαλείας".

IV.- Δημοσία κατάθεσις

Δημοσία κατάθεσις εΐναι ή έπιφέρουσα άπόσβεσιν τής ένοχής παρακαταθήκη ύπό του όφειλέτου ύ - πέρ του δανειστοϋ είς τήν άρμοδίαν άρχήν του όφειλομένου άντικειμένου ή του προϊόντος τής πωλήσεως

ἢ τοῦ πλειστηριασμοῦ αὐτοῦ.

Ἄρμοδία ἀρχή εἶναι τὸ Ταμεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανειῶν ἢ τὰ κατὰ τόπους ὑποκαταστήματα αὐτοῦ ἢ, ἐν ἐλλείψει τοιούτων, τὰ εἰς τὰ Δημόσια Ταμεῖα ὑπάρχοντα "Γραφεῖα Παρακαταθηκῶν" τοῦ τόπου ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς (ἄρθρ. 430 § I).

Δεκτικά καταθέσεως εἶναι χρήματα, ἔγγραφα, τίτλοι καὶ τιμαλφῆ. Ὡς τιμαλφῆ νοοῦνται πράγματα μεγάλης ἀξίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μικρόν των μέγεθος, π.χ. κοσμήματα, πολύτιμα μέταλλα κλπ. Ἐάν τὸ ὀφειλόμενον δέν εἶναι δεκτικόν καταθέσεως, ὁ ὀφειλέτης δικαιούται νάπροβῆ εἰς πώλησιν αὐτοῦ διὰ πλειστηριασμοῦ ἢ καὶ ἄνευ τοιούτου κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου (ἄρθρα 428, 429, 434 § 2) καὶ νά καταθέσῃ δημοσίως τὸ προϊόν τῆς πωλήσεως.

Ὁ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται κατ'ἀρχὴν ἄνευ καθυστερήσεως, προερχομένης ἐξ ὑπαιτιότητός του, νά γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν δανειστήν τὴν κατάθεσιν. Ἐν περιπτώσει ὑπαιτίου καθυστερήσεως ἢ παραλείψεως τῆς γνωστοποιήσεως ἀποσβέννυται μὲν ἡ ἐνοχλή, ὁ ὀφειλέτης ὅμως δύναται νά ὑποχρεωθῆ εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ δανειστοῦ (ἄρθρ. 430 ἐδ. 2) διὰ τὴν ἐκ τῆς καθυστερήσεως ἢ παραλείψεως ζημίαν του.

Ἡ δημοσία κατάθεσις ἐξομοιοῦται πρὸς καταβολὴν εἰς τὸν δανειστήν καὶ ἐπιφέρει ἄμεσον ἀπόσβεσιν τῆς ἐνοχῆς (ἄρθρ. 431).

Ὁ ὀφειλέτης δικαιούται νά προβῆ εἰς δημοσίαν κατάθεσιν, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται νόμιμος "αἰτία καταθέσεως", ἥτοι κώλυμα ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς ὀφειλόμενον εἰς τόν δανειστήν. Τοιοῦτον ὑπάρχει, ἐάν ὁ δανειστής κατέστη ὑπερήμερος ἢ ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἀδυνατῇ ἀνυπαιτίως νά ἐκπληρώσῃ ἢ νά ἐκπληρώσῃ ἐν ἀσφαλείᾳ τήν ὑποχρέωσίν του λόγῳ εὐλόγου ἀβεβαιότητος περί τό πρόσωπον τοῦ δανειστοῦ ἢ ἐνεκεν οἰουδήποτε ἑτέρου δεδικοιολογημένου λόγου ἀφορῶντος εἰς τό πρόσωπον τοῦ δανειστοῦ, π.χ. ἀφάνεια ἢ ἔλλειψις ἀντιπροσώπου τοῦ ἀνικάνου δανειστοῦ κλπ. (ἄρθρα 427, 434 ἠ I).

Ἡ κατάθεσις γίνεται ὑπέρ τοῦ δανειστοῦ ἢ τοῦ νομιμοποιηθησομένου ὡς δανειστοῦ.

Ὁ δανειστής δικαιούται κατά πάντα χρόνον νά λάβῃ παρά τῆς ἀρχῆς τό κατατεθέν, ἐκτός ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἐξήρτησε κατά τήν κατάθεσιν τήν ἀπόδοσιν εἰς τόν δανειστήν ἐκ τῆς ἀναβλητικῆς αἰρέσεως τῆς ἐκ μέρους τοῦ δανειστοῦ ἐκπληρώσεως τῆς βαρυνούσης αὐτόν ἀντιπαροχῆς. Ἡ αἴρεσις αὕτη δύναται νά τεθῇ, ἐάν ὁ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς παροχῆς ἐπί ἀντιπαροχῆ τοῦ δανειστοῦ (ἄρθρ. 432).

Ὁ ὀφειλέτης ἔχει τό ἀνεχώρητον, ἀκατάσχετον καί μή ὑποκείμενον εἰς παραγραφὴν διαπλαστικόν δικαίωμα, ὅπως κατά πάντα χρόνον ἀναλάβῃ τό κατατεθέν, ἐφ' ὅσον ὁ δανειστής δέν ἐδήλωσε προηγουμένως πρὸς τήν ἀρχήν, ὅτι ἀποδέχεται τήν κατὸ

θεσιν ἢ ἐφ' ὅσον ὁ ὀφειλέτης δέν παρητήθη τοῦ δικαιώματος ἀναλήψεως. Κατόπιν τῆς ἀναλήψεως, ἡ κατάθεσις καί συνεπῶς ἡ ἀπόσβεσις τῆς ἐνοχῆς θεωρεῖται ὡς μὴ γενομένη (ἄρθρ. 433).

Τὰ ἔξοδα τῆς καταθέσεως καί τῆς πωλήσεως τοῦ μὴ δεκτικοῦ καταθέσεως βαρύνουν τὸν δανειστήν, ἐκτός ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἀναλάβῃ τὸ κατατεθέν, ὅτε τὰ ἔξοδα βαρύνουν αὐτόν (ἄρθρ. 435).

Ἐάν παρέλθῃ τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζόμενον χρονικόν διάστημα, ἡ μὲν ἀπαίτησις ἀναζητήσεως τοῦ κατατεθέντος χρηματικοῦ ποσοῦ παραγράφεται, ἔτεραι δέ καταθέσεις κηρύσσονται ἀζήτητοι.

V.- Ἀνανέωσις

Ἀνανέωσις εἶναι κατάργησις τῆς παλαιᾶς ἐνοχῆς καί ἀντικατάστασις αὐτῆς διὰ νέας συνεπεῖα συμβάσεως καταρτιζομένης μεταξύ δανειστοῦ καί ὀφειλέτου ἢ τοῦ ἐνός ἐξ αὐτῶν καί τρίτου (ἄρθρ. 436). Ἡ νέα ἐνοχὴ δύναται νὰ ὑφίσταται μεταξύ νέου ὀφειλέτου καί νέου δανειστοῦ ("διπλῆ ἀνανέωσις"), π.χ. σύμβασις τραπεζιτικῆς μεταφορᾶς ἀπὸ λογαριασμοῦ εἰς λογαριασμόν ἢ "πρᾶξις γύρου".

Ἀνανέωσις ὀνομάζεται καί ἡ σύμβασις, δι' ἧς ἐπέρχεται ἡ κατάργησις τῆς παλαιᾶς ἐνοχῆς, καίτοι ὑποστηρίζεται, ὅτι ἡ ἀνανέωσις δέν εἶναι ἰδίᾳ δικαιοπραξία, ἀλλὰ τὸ ἔννομον ἀποτέλεσμα ὀρισμένων δικαιοπραξιῶν κατευθυνομένων πρὸς ἀνανεωτικὸν σκοπὸν.

Ὁ ἀποσβεστικός σκοπός τῆς ἀνανεώσεως πρέπει νά προκύπτῃ σαφῶς, ἔστω καί σιωπηρῶς, ἐκ τῆς συμβάσεως ἀνανεώσεως (ἄρθρ. 438), ἄλλως διατηρεῖται τροποποιημένη ἢ παλαιά ἐνοχή ἢ ἡ νέα ἐνοχή ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν παλαιάν ἐν εἶδει ὑποσχέσεως χάριν καταβολῆς. Οὕτως ἐκ τῆς ἀποδοχῆς ἢ ἐκδόσεως συναλλαγματικῆς ἢ ἐπιταγῆς δύναται νά συνάγεται εἴτε ὑπόσχεσις χάριν καταβολῆς, ὅπερ πιθανότερον, εἴτε ἀνανέωσις, ἰδίᾳ ἐάν ἡ συναλλαγματικὴ ἢ ἐπιταγὴ δίδεται ὑπὸ τρίτου ἢ εἰς ἀντικατάστασιν ἐπιστροφομένης ληξάσης συναλλαγματικῆς. Ὡς ἀνανέωσις δύναται κατὰ τινα ἄποψιν νά θεωρηθῇ καί ἡ ἀναγνώρισις τοῦ καταλοίπου κλεισθέντος ἀλληλοχρέου λογαριασμοῦ. Περίπτωσιν τῆς ἀνανεώσεως ἀποτελεῖ καί ἡ ὑπόσχεσις ἀντί καταβολῆς.

Ἐάν ἡ παλαιά ἐνοχὴ εἶναι ἄκυρος, εἶναι ἄκυρος καί ἡ σύμβασις ἀνανεώσεως (ἀρχὴ ἀλληλεξαρτήσεως τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνανεώσεως), ἐκτός ἐάν συνάγεται ἐξ αὐτῆς πρόθεσις ἐπικυρώσεως τῆς ἀκύρου παλαιᾶς ἐνοχῆς. Ἐάν ἡ παλαιά ἐνοχὴ εἶναι ἀκυρώσιμος, εἶναι ἰσχυρά ἡ σύμβασις ἀνανεώσεως, ἐκτός ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἡγνόει ἄνευ ὑπαιτιότητος τὴν ἀκυρότητα, ὅταν κατηρτίσθῃ ἡ σύμβασις ἀνανεώσεως (ἄρθρ. 437), ὅποτε αὕτη δέν ἰσχύει.

Ἐάν ἡ παλαιά ἐνοχὴ ᾗτο ἠσφαλισμένη δι' ἐγγυήσεως, ἐνεχύρου ἢ ὑποθήκης, αἱ ἀσφάλειαι αὗται, ὡς παρεπόμεναι συμφωνίαι, ἀποσβέννυνται κατόπιν τῆς ἀνανεώσεως. Τότε μόνον διατηροῦνται, ὅταν συναινέσουν εἰς τὴν ἀνανέωσιν ὁ ἐγγυητῆς ἢ ὁ κύ-

ριος του ένεχύρου ή τής ύποθήκης, όφειλέτης ή τρίτος (άρθρ. 439), ρητώς ή σιωπηρως.

Άποσβέννυνται επίσης αί παρεπόμεναι τής παλαιās ένοχής ύποχρεώσεις, ως π.χ. τόκοι, ποινική ρήτρα κλπ., ως και ένστάσεις έξ αύτής. Ή νέα, τέλος, ένοχή ύπόκειται είς τήν ίδίαν της παραγραφήν, άνεξάρτητον τής παραγραφής τής παλαιās.

VI.- Συμψηφισμός

Συμψηφισμός είναι ή άπόσβεσις τών μεταξύ δύο προσώπων άμοιβαίων, όμοειδών και ληξιπροθέσμων άπαιτήσεων διά μονομερούς δηλώσεως ένός έξ αύτών ή δι'είδικής συμβάσεως. Σκοπός του συμψηφισμού είναι ή άπόσβεσις τών άπαιτήσεων και ή ικανοποίησις τών δανειστών (άποσβεστική και ικανοποιητική λειτουργία του συμψηφισμού κατά Φραγκίσταν).

Ύφίστανται δύο είδη συμψηφισμού. Ο άκούσιος ή μονομερής συμψηφισμός, ό όποϊος προϋποθέτει άμοιβαιότητα, όμοειδές κατ'άντικείμενον και ληξιπρόθεσμον τών άπαιτήσεων και ό συμβατικός ή έκούσιος συμψηφισμός. Ούτος καταρτίζεται δι'είδικής συμφωνίας, τής συμβάσεως συμψηφισμού, μεταξύ δύο ή περισσοτέρων προσώπων (πολυμερής συμψηφισμός) περί άποσβέσεως τών άπαιτήσεών των, έστω και εάν δέν συντρέχουν αί προϋποθέσεις του μονομερούς συμψηφισμού.

Ἐπί τῶν προϋποθέσεων τοῦ μονομεροῦς συμψηφισμοῦ (ἀμοιβαιότης, ὁμοειδέες καί ληξιπρόθεσμον τῶν ἀπαιτήσεων) σημειοῦνται τά ἑξῆς:

α) Ἡ ἀμοιβαιότης τῶν ἀπαιτήσεων ὑφίσταται, ὅταν δύο πρόσωπα εἶναι ἀμοιβαίως δανειστοί καί ὀφειλέται, ἤτοι ὁ ὀφειλέτης τῆς μιᾶς ἀπαιτήσεως εἶναι δανειστής τῆς ἑτέρας. Ἐντεῦθεν προκύπτει, ὅτι κατ' ἀρχήν ὁ ὀφειλέτης δέν δύναται νά προτείνῃ εἰς συμψηφισμόν κατά τοῦ δανειστοῦ του ἀνταπαίτησιν τρίτου κατ' αὐτοῦ, ἐξαιρέσει ὠρισμένων περιπτώσεων, ὡς π.χ. τοῦ ἐγγυητοῦ, ὁ ὁποῖος δύναται νά ἀντιτάξῃ εἰς συμψηφισμόν κατά τοῦ δανειστοῦ ἀνταπαίτησιν τοῦ πρωτοφειλέτου (ἄρθρ. 447), ἔστω καί ἐάν οὗτος ἀντιλέγῃ εἰς τόν συμψηφισμόν. Δέν ἀπαιτεῖται ὅμως νά ἀπορρέουν αἱ ἀπαιτήσεις ἐξ ἀμοτεροβαροῦς συμβάσεως ἢ ἐκ συναφῶν ἐνοχῶν.

β) Ἄμοιβεοές τῶν ἀπαιτήσεων ὑπάρχει, ὅταν αἱ δύο ἀπαιτήσεις ἔχουν ὡς περιεχόμενον ὁμοειδῆ παροχήν, ἀφορῶσαν εἰς τό αὐτό ἀντικείμενον, π.χ. καταβολή χρηματικοῦ ποσοῦ.

γ) Τό ληξιπρόθεσμον τῶν ἀπαιτήσεων δέν αἴρεται, ἐάν ὁ δανειστής χορηγήσῃ εἰς τόν ὀφειλέτην κατά χάριν προθεσμίαν ἐξοφλήσεως τῆς ἀπαιτήσεως, ὅπερ σημαίνει, ὅτι θά ἀπόσχη τῆς δικαστικῆς διώξεως τοῦ ὀφειλέτου του. Διά τοῦτο ἐπιτρέπεται καί εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην τῆς ὑπάρξεως προθεσμίας κατά χάριν ὁ συμψηφισμός τῶν ἀπαιτήσεων (ἄρθρ. 445)

Δέν ἀρκεῖ ὅμως ἡ ἀπαίτησις καί ἡ ἀνταπαίτησις νά εἶναι ἀπλῶς ληξιπρόθεσμοι, διὰ νά δύναται νά προταθῇ ὁ συμψηφισμός. Ἀπαιτεῖται προσέτι ἀφ' ἑνός μὲν νά ὑφίσταται ἡ ἀπαίτησις καθ' ἧς ἀντιτάσσεται συμψηφισμός (κυρία ἢ "παθητική" ἀπαίτησις), ἀφ' ἑτέρου δέ νά εἶναι ἰσχυρά καί κατ' ἀρχήν ἀπηλλαγμένη ἐνστάσεων κατὰ τόν χρόνον τῆς δηλώσεως τοῦ συμψηφισμοῦ ἢ προτεινομένη πρὸς συμψηφισμὸν ἀνταπαίτησις ("ἐνεργητική ἀπαίτησις" κατὰ LARENZ).

Δέν ἀπαιτεῖται ἐτέρωθεν νά εἶναι αἱ ἀπαιτήσεις ἐκκαθαρισμένοι, δηλ. ἀναμφισβήτητοι ἢ ἀποδεδειγμένοι. Ἐάν ὅμως ἡ ἀνταπαίτησις ἀποδεικνύεται παραχρῆμα, δηλ. δι' ἐγγράφων ἢ ὁμολογίας, ὁ συμψηφισμός δύναται νά προταθῇ κατὰ πᾶσαν στάσιν τῆς δίκης, ἀκόμη καί κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν (ἄρθρ. 442).

Κατ' ἐξαίρεσιν δύναται νά προταθῇ πρὸς συμψηφισμὸν παραγεγραμμένη ἀνταπαίτησις, ἐάν δέν εἶχε συμπληρωθῇ ὁ χρόνος τῆς παραγραφῆς, ὅτε αἱ δύο ἀπαιτήσεις συνυπῆραν (ἄρθρ. 443). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καί ἐάν ἡ ἀνταπαίτησις ἀπεσβέσθη διὰ τῆς παρόδου ἀποσβεστικῆς προθεσμίας (Φραγκίστας).

Ὁ συμψηφισμός δέν ἐπέρχεται ἀφ' ἑαυτοῦ (αὐτοδικαίως), ὅταν αἱ ἀπαιτήσεις συνυπάρξουν. Ἀπαιτεῖται νά προταθῇ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἑνός τῶν ὀφειλετῶν κατὰ τοῦ ἑτέρου. Διὰ τῆς μονομεροῦς, διαπλαστικῆς δηλώσεως συμψηφισμοῦ ἐπέρχεται αὐτοδικαίως ἡ ἀπόσβεσις τῶν ἀμοιβαίων ἀπαιτήσεων, ἀφ' οὗ χρόνου

αὐται συνυπῆρξαν (ἄρθρ. 441), δηλ. ἀναδρομικῶς ἀφ' ὅτου ὑπῆρξαν ἀμφοτέρωθεν αἱ προϋποθέσεις τοῦ συμψηφισμοῦ, καί καθ' ὅ μέρος αἱ συμψηφιζόμεναι ἀπαιτήσεις καλύπτονται.

Συνεπείρ τῆς ἀναδρομικότητος ἡ ἀναγγελία τῆς ἐκχωρήσεως ἀπαιτήσεως δέν ἐμποδίζει συμψηφισμόν προτεινόμενον ὑπό τοῦ ὀφειλέτου ἔναντι τοῦ ἐκδοχέως, ὅταν ἀντιτάσῃ κατ' αὐτοῦ ὁ ὀφειλέτης ἀνταπαίτησίν του κατά τοῦ ἐκχωρητοῦ προγενεστέραν τῆς ἀναγγελίας τῆς ἐκχωρήσεως (βλ. ἄρθρ. 448). Ὅτε ἡ κατάσχεσις ἀπαιτήσεως παρεμποδίζει συμψηφισμόν προτεινόμενον ὑπό τοῦ ὀφειλέτου (τρίτου) ἔναντι τοῦ κατασχόντος δανειστοῦ, ὅταν ἀντιτάσῃ κατ' αὐτοῦ ὁ ὀφειλέτης ἀνταπαίτησίν του κατά τοῦ δανειστοῦ του ἀποκτηθεῖσαν πρό τῆς κατασκέσεως (βλ. ἄρθρ. 449), δηλ. πρό τῆς κοινοποιήσεως εἰς αὐτόν τοῦ κατασχετηρίου (βλ. ἄρθρ. 1048 § 2 Κ. Πολ. Δικ.).

Ἐάν ὁ ὀφειλέτης ἔχῃ πλείονα χρέη πρός τόν δανειστήν, δύναται ὁ ὀφειλέτης νά καθορίσῃ ποῖον ἐξ αὐτῶν θά ἀποσβεσθῇ διά τοῦ συμψηφισμοῦ. Ὁ δανειστής ἐτέρωθεν δύναται ἀμελλητί νά ἐναντιωθῇ κατὰ τοῦ τοιούτου καθορισμοῦ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, καθὼς καί ἐάν ὁ προτείνων τόν συμψηφισμόν δέν καθορίσῃ τό ἀποσβεννύμενον χρέος, θά ἰσχύσῃ κατ' ἀναλογίαν ὅ, τι καί προκειμένου περί καταβολῆς ἐπί πλειόνων χρεῶν (ἄρθρα 452, 452).

Ἡ περί συμψηφισμοῦ δήλωσις δέν δύναται νά τελεῖ ὑπό αἴρεσιν ἢ προθεσίαν, ἄλλως εἶναι ἀνίσχυ-

ρος, εξαιρέσει τῆς ἐπί δικαστηρίου προτάσεως συμψηφισμοῦ, ἢ ὁποῖα δύναται νά γίνῃ ὑπό τήν αἵρεσιν τῆς μή ἀπορρίψεως τῆς ἀγωγῆς ἐξ ἄλλου λόγου (ἄρθρ. 444) ("ἐνδεχόμενος συμψηφισμός").

Δύναται νά ἀντιταχθῇ εἰς συμψηφισμόν καί ἀνταπαίτησις ἐκπληρωτέα εἰς τόπον διάφορον τοῦ τόπου ἐκπληρώσεως τῆς ὀφειλῆς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ προτείνων τόν συμψηφισμόν ὑποχρεοῦται νά ἀποκαταστήσῃ εἰς τόν ἕτερον πᾶσαν ζημίαν, τήν ὁποῖαν ὑπέστη οὗτος συνεπείφ τῆς ἐπερχομένης κατόπιν τοῦ συμψηφισμοῦ ἀδυναμίας νά ἐκπληρώσῃ ἢ νά λάβῃ τήν παροχήν εἰς τόν ἄλλον τόπον, π.χ. ἔξοδα μεταφορᾶς καί ἀποθηκεύσεως τοῦ ἀντικειμένου τῆς παροχῆς εἰς τόν ἄλλον τόπον κλπ.

Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἀποκλείεται ὁ συμψηφισμός, καί δὴ κατόπιν συμφωνίας ἢ παραιτήσεως τοῦ ὀφειλέτου ῥητῆς ἢ συναγομένης ἐκ τῆς ἐννοίας ἢ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐννόμου σχέσεως (π.χ. τῆς ἐντολῆς). Οὕτως ὁ ἐντολοδόχος δέν δύναται νά ἀντιτάξῃ ἀπαίτησιν του κατὰ τοῦ ἐντολέως πρὸς συμψηφισμόν τῆς ἀπαιτήσεως τούτου πρὸς ἀπόδοσιν τῶν ληφθέντων διὰ τήν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς ἢ ἐκ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς (βλ. ἄρθρ. 719). Ἐπίσης ἀποκλείεται ὁ συμψηφισμός κατ' ἀπαιτήσεως προερχομένης ἐξ ἀδικήματος πραχθέντος ἐκ δόλου (ἄρθρ. 450), κατ' ἀπαιτήσεως ἐξ ἀδικοπραξίας, κατ' ἀπαιτήσεως ἀκατασχέτου (ἄρθρ. 451), κατ' ἀπαιτήσεως τοῦ δημοσίου ἢ νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου, καθὼς ἐπίσης καί ὅταν ὁ συμψηφισμός συνιστᾶ εἰς

τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν κατάχρησιν δικαιώματος.

VII.- Σύγχυσις

Σύγχυσις εἶναι ἡ ἐπιφέρουσα ἀποσβεσιν τῆς ἐνοχῆς σύμπτωσις εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον τῆς ιδιότητος τοῦ δανειστοῦ καὶ τοῦ ὀφειλέτου (ἄρθρ. 453). Σύγχυσις ἐπέρχεται συνεπείᾳ καθολικῆς ἢ εἰδικῆς διαδοχῆς, π.χ. ὅταν ὁ δανειστής ἢ ὁ ὀφειλέτης κληρονομηθῇ ὑπὸ τοῦ ἑτέρου, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ εἶναι δανειστής τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ του.

Μετά τῆς ἐνοχῆς ἀποσβέννυνται καὶ αἱ ἀσφάλειαι αὐτῆς, ὡς π.χ. ἐνέχυρα, ὑποθήκαι, ἐγγυήσεις. Δὲν θίγονται ὅμως δικαιώματα τρίτων ἐπὶ τῆς ἀπαιτήσεως (BLUMEYER).

Ἐάν ἡ σύμπτωσις αὕτη ἐκλείψῃ ἐκ τῶν ὑστέρων, δηλ. ἐπέλθῃ διαχωρισμὸς τῆς ιδιότητος τοῦ δανειστοῦ καὶ τοῦ ὀφειλέτου, ἀναβιοῖ ἡ ἐνοχή.

VIII.- Ἄφεςις χρέους καὶ ἀρνητικὴ ἀναγνωριστικὴ σύμβασις

Ἄφεςις χρέους εἶναι ἡ παραίτησις τοῦ δανειστοῦ ἀπὸ τῆς ἀπαιτήσεώς του διὰ συμβάσεως συναπτομένης μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ὀφειλέτου. Ἄφεςις χρέους καλεῖται καὶ ἡ σύμβασις, δι' ἧς ὁ δανειστής παραιτεῖται τῆς ἀπαιτήσεώς του ἐναντι τοῦ ὀφειλέτου. Αὕτη ἐνέχει διάθεσιν τῆς ἀπαιτήσεως καὶ προκαλεῖ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ὀφειλέτου.

Ἀρνητικὴ ἀναγνωριστικὴ σύμβασις εἶναι ἡ με-

ταξύ όφειλέτου και δανειστού συναπτομένη σύμβασις, δι' ής ούτος αναγνωρίζει ότι δέν ύφίσταται χρέος. Αύτη επιφέρει άποβεσιν τής ένοχής (άρθρ. 454) και, έφ' όσον τό χρέος ύφίσταται πράγματι, ένέχει τά στοιχεΐα τής άφέσεως χρέους.

Τόσον ή σύμβασις περί άφέσεως χρέους όσον και ή άρνητική αναγνωριστική σύμβασις είναι συμβάσεις άφηρημένοι, άνεξάρτητοι δηλ. τής αίτίας τής παραιτήσεως του δανειστού ή τής αναγνωρίσεως τής μή ύπάρξεως του χρέους. Είναι επίσης άτυποι και δύνανται νά καταρτισθούν και σιωπηρώς, π.χ. δι' έπιστροφής του χρεωστικού όμολόγου. Πρέπει όμως νά συνάγεται σαφώς και άναμφισβητήτως ή πρόθεσις άποσβέσεως τής ένοχής.-

§ 14.- Έκχώρησις

1.- Έκχώρησις είναι ή μεταβίβασις τής άπαιτήσεως διά συμβάσεως μεταξύ δανειστού και τρίτου άνευ συναινέσεως του όφειλέτου. Έκχώρησις όνομάζεται και ή σύμβασις, ή έχουσα ως περιεχόμενον τήν μεταβίβασιν τής άπαιτήσεως. Αύτη επιφέρει άλλαγήν τής "άρμοδιότητος του δικαιώματος" άνευ τροποποιήσεως του περιεχομένου τής άπαιτήσεως (IATRENZ) και άνευ μεταβολής τής ταυτότητος τής ένοχής. Τά στοιχεΐα τής έκχωρήσεως ύπάρχουν π.χ. και εις τήν όπισθογράφειν, παράδοσιν και παραλαβήν τής μεταβιβαζομένης έπιταγής ("Αρ. Πάγ. 595/68).

Ό μεταβιβάζων τήν άπαίτησίν του κατά τρίτου όνομάζεται έκχωρητής, ό δέ άποκτών τήν άπαί-

τησιν ονομάζεται έκδοχεύς.

Κατ'άρχην πάσα άπαιτήσις δύναται νά έκχωρηθῆ, έξαιρέσει άπαιτήσεων (α) άκατασχέςτων (άρθρ. 404), (β) άνεκχωρήτων λόγω τῆς φύσεως τῆς παροχής ώς συνδεομένων στενωῶς πρός τό πρόσωπον τοῦ δανειστοῦ (άρθρ. 465) (π.χ. έκ τῆς παροχής έργασίας ἢ έργου), (γ) άνεκχωρήτων έκ τοῦ νόμου (π.χ. άρθρα 91, 433 § 2, 616, 617 Α.Κ. καί πλείστων εϊδικῶν νόμων), έκ δικαστικῆς άποφάσεως ἢ κατόπιν συμφωνίας δανειστοῦ καί όφειλέτου (άρθρ. 466), τέλος (δ) άπαιτήσεων, τῶν όποίων ἡ έκχώρησις προσκρούει εϊς τά χρηστά ἤθη ἢ αντίκειται εϊς τήν καλήν πίστιν, π.χ. μερικῆ έκχώρησις άπαιτήσεως έπιφέρουσα ύπέρμετρον καί άνεπιεικῆ έπιβάρυνσιν τοῦ όφειλέτου. Ἡ συμφωνία όμως περί άνεκχωρήτου τῆς άπαιτήσεως δέν δύναται νά άντιταχθῆ κατὰ έκδοχέως ό όποϊος άπέκτησε τήν άπαιτήσιν στηριχθείς εϊς έγγραφον, όπερ δέν περιεῖχε τόν όρον τοῦ άνεκχωρήτου (άρθρ. 466).

Ἡ παρά τήν άπαγόρευσιν γενομένη έκχώρησις εϊναι εϊτε άκυρος έναντι πάντων, έάν αντίκειται εϊς άπαγορευτικῆν διάταξιν νόμου, ώς π.χ. έπί έκχωρήσεως άπαιτήσεως άκατασχέςτου ἢ έάν ἡ άπαγόρευσις τῆς έκχωρήσεως έπιβάλλεται έκ λόγων δημοσίου συμφέροντος, εϊτε άνενεργός ύπέρ καί έναντι τοῦ όφειλέτου (σχετικῆ άπαγόρευσις διαθέσεως), ώς έπί άπαιτήσεως άνεκχωρήτου έκ συμφωνίας. Ἄκυρος όμως έκχώρησις δύναται νά θεωρηθῆ ώς έγκυρος πληρεξουσιότης πρός εϊσπραξιν τῆς άπαιτήσεως έπ'όνόματι

τοῦ ἐκχωρητοῦ.

Δύναται νά ἐκχωρηθῇ ἀπαιτήσεις μήπω λήξασα, ὑπὸ αἵρεσιν ἢ προθεσμίαν ἀναβλητικὴν ἢ διαλυτικὴν, μέλλουσα, ἀτελής (ἐκ φυσικῆς ἐνοχῆς) ἢ παραγεγραμμένη. Εἶναι ἐπίσης δυνατὴ μερικὴ ἐκχώρησις διαιρητῆς ἀπαιτήσεως.

Κατὰ τινὰ ἄποψιν δέν δύναται νά ἐκχωρηθῇ ἔννομος σχέσις ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, π.χ. μία πώλησις, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἀποκτῶν νά ὑπείσέλθῃ εἰς τὴν ἔννομον θέσιν τοῦ μεταβιβάζοντος, ἐκτός ἐάν ὁ νόμος ὀρίζῃ ἄλλως, π.χ. ἄρθρ. 614 Α.Κ. Ἐλλείψει εἰδικῆς διατάξεως, κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, πρὸς μεταβίβασιν ὀλοκλήρου ἐννόμου σχέσεως ἀπαιτεῖται ἐκχώρησις ἀπασῶν τῶν ἐκ τῆς ἐννόμου σχέσεως ἀπορρεουσῶν ἀπαιτήσεων καὶ ἀναδοχὴ τῶν ἐξ αὐτῆς χρεῶν (ἀρχὴ τῆς ἐξειδικεύσεως). Εἶναι δυνατὴ ὁμως πάντως ἐκχώρησις συνόλου ἀπαιτήσεων. Κατ' ἄλλην ἄποψιν εἶναι ἐπιτρεπτὴ δικαιοπρακτικὴ μεταβίβασις ὀλοκλήρου τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως διὰ συμφωνίας ἀπάντων τῶν μερῶν.

Δύναται νά λάβῃ χώραν ἐκχώρησις τῆς ἀπαιτήσεως μέ περιωρισμένην ἐνέργειαν (καταπιστευτικὴ ἐκχώρησις), ὡς π.χ. ἐκχώρησις πρὸς ἀσφάλειαν ἀπαιτήσεως τοῦ ἐκδοχέως κατὰ τοῦ ἐκχωρητοῦ ἢ τρίτου ἢ ἐκχώρησις ἀπαιτήσεως πρὸς εἴσπραξιν αὐτῆς ἐκ' ὀνόματι τοῦ ἐκδοχέως διὰ λογαριασμόν τοῦ ἐκχωρητοῦ.

Ἡ περί ἐκχωρήσεως σύμβασις εἶναι ἀφηρημένη (ἀναιτιώδης), ἐκποιητική (ἐπιφέρουσα δηλ. διὰ θεσιν τῆς ἀπαιτήσεως) καὶ ἄτυπος. Δύναται συνεπῶς νά καταρτισθῆ καὶ προφορικῶς, ἀκόμη καὶ διὰ σιωπηρᾶς ἀποδοχῆς τῆς δηλώσεως ἐκχωρήσεως, ἐφ' ὅσον δέν ἐπιβάλλεται ἡ τήρησις τύπου ὑπὸ διατάξεως νόμου. Ἐάν συνταγῆ ἔγγραφον περί τῆς ἐκχωρήσεως (ἐκχωρητήριον), εἶναι δυνατὴ καὶ "ἐκχώρησις ἐν λευκῷ", δηλ. ἄνευ ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐκδοχέως ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου τῆς ἐκχωρήσεως.

II. - Ἀναγγελία

Ἡ περί ἐκχωρήσεως σύμβασις τελειοῦται ἔναντι τοῦ ὀφειλέτου καὶ τῶν τρίτων ἀπὸ καὶ διὰ τῆς ἀναγγελίας αὐτῆς, ἥτοι γνωστοποιήσεως τῆς ἐκχωρήσεως ἐκ μέρους τοῦ ἐκχωρητοῦ ἢ τοῦ ἐκδοχέως πρὸς τὸν ὀφειλέτην (ἄρθρ. 460) ἢ τὸν νόμιμον ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἀναγγελία ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν τελειώσεως τῆς ἐκχωρήσεως ἔναντι τοῦ ὀφειλέτου καὶ τῶν τρίτων οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ σχέσει μεταξύ ἐκχωρητοῦ καὶ ἐκδοχέως. Οὕτω πρὸ τῆς ἀναγγελίας παραμένει ἔναντι τοῦ ὀφειλέτου καὶ τρίτων δανειστής ὁ ἐκχωρητής, πρὸς ὃν ἐγκύρως, κατ' ἀρχὴν, καταβάλλει, συμψηφίζει κλπ. ὁ ὀφειλέτης ἢ μεθ' οὗ συμφωνεῖ οὗτος ἄφεςιν χρέους, ἐκτός ἐάν ἡ καταβολή, ὁ συμψηφισμὸς κλπ. λόγῳ βασιμίου καὶ ἀσφαλοῦς ἄλλοθεν γνώσεως τῆς ἐκχωρήσεως δύνανται νά θεωρηθοῦν ὡς ἀντικείμενοι εἰς τὴν καλὴν πίστιν καὶ τὰ χρηστά ἦθη (ἄρθρ. 288) ἢ ὡς

συνιστώντες κατάχρησιν δικαιώματος (άρθρ. 281).

Ἐγχύτως ἐπίσης ἐκχωρεῖ πρό τῆς ἀναγγελίας τὴν αὐτὴν ἀπαίτησιν ὁ δανειστής πρὸς τρίτον, ὅστις, ἀναγγέλλων τὴν ἐκχώρησιν πρό τοῦ προηγουμένου του ἐκδοχέως, ἀποκτᾷ τὴν ἀπαίτησιν. Ἄλλο τό ζήτημα βεβαίως τῆς εὐθύνης τοῦ ἐκχωρητοῦ ἔναντι τοῦ ἐκδοχέως λόγῳ παραβάσεως ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν ἐκ τῆς συμβάσεως ἐκχωρήσεως ἀπορρουσῶν ὑποχρεώσεών του ἔναντι τοῦ ἐκδοχέως συνεπεῖα τῆς μεταβιβάσεως ταύτης τῆς ἀπαιτήσεως καί πρὸς ἕτερον (περίπτωσις θετικῆς προσβολῆς τῆς ἀξιώσεως).

Ἡ ἀναγγελία τῆς ἐκχωρήσεως εἶναι ἄτυπος, μονομερῆς, ἀπευθυντέα πρᾶξις δικαίου ἐν στενῇ ἐννοίᾳ (ἄλλως Ἄρ. Πάγ. 42/69, χαρακτηρίζων τὴν ἀναγγελίαν ὡς μονομερῆ δικαιοπραξίαν), ἐπιφέρουσα ἐκ τοῦ νόμου τὴν μεταβίβασιν τῆς ἀπαιτήσεως.

III.- Συνέπεια τῆς ἐκχωρήσεως ἐπὶ παρεπομένων δικαιωμάτων κλπ.

Μετά τῆς ἀπαιτήσεως ἐκχωροῦνται ἐκ τοῦ νόμου, ἄνευ ἰδιαιτέρας πράξεως, καί τὰ μετ' αὐτῆς συνδεόμενα παρεπόμενα δικαιώματα, ὡς ὑποθήκαι, προσημειώσεις, ἐνέχυρα, ἐγγυήσεις, ποινικὴ ρήτρα κλπ., καθὼς ἐπίσης καί ὠρισμένα προνόμια, πλὴν προνομίων συνδεομένων πρὸς τό πρόσωπον τοῦ δανειστοῦ (άρθρ. 458).

Μεταβιβάζονται ἐπίσης οἱ καθυστερούμενοι τόκοι, ὡς καί ἀπαιτήσεις καρπῶν καί ὠφελημάτων, ἐφ' ὅσον δέν συνεφωνήθη ἄλλως (άρθρ. 459).

IV. - Υποχρεώσεις καί εὐθύνη ἐκχωρητοῦ

Κατόπιν τῆς καταρτίσεως τῆς συμβάσεως ἐκχωρήσεως, ἀκόμη καί πρό τῆς ἀναγγελίας, ὁ ἐκχωρητής ὑποχρεοῦται νά παράσχη εἰς τόν ἐκδοχέα τὰς ἀπαραιτήτους πληροφορίας διὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἐκχωρουμένης ἀπαιτήσεως κατὰ τοῦ ὀφειλέτου, νά παραδώσῃ τὰ εἰς χεῖρας του ἀποδεικτικά αὐτῆς ἔγγραφα ἢ, ἐπὶ ἐκχωρήσεως μέρους τῆς ἀπαιτήσεως, κεκυρωμένον ἀντίγραφον αὐτῶν (ἄρθρ. 456). Ὑποχρεοῦται ἐπίσης νά προβῆ εἰς τὴν σύνταξιν δημοσίου ἐγγράφου βεβαιωτικοῦ περὶ τῆς ἐκχωρήσεως, ἐάν τὸ ἀπαιτήσῃ ὁ ἐκδοχεύς, ὅστις φέρει καί τὰ σχετικὰ ἐξόδα (ἄρθρ. 457). Ὑποχρεοῦται ὡσαύτως ὁ ἐκχωρητής νά παραλείψῃ πᾶν ὄ,τι καθιστᾷ ἀνέφικτον τὴν εἴσπραξιν τῆς ἀπαιτήσεως.

Ἐάν ἡ ἐκχώρησις ἐγένετο ἐξ ἐπαχθοῦς αἰτίας, π.χ. πωλήσεως ἢ ἐκχωρήσεως ἀντὶ καταβολῆς κλπ., ὁ ἐκχωρητής εὐθύνεται διὰ τὴν ὑπαρξιν τῆς ἀπαιτήσεως (VERITAS) (ἄρθρ. 467), π.χ. ὅτι αὕτη δέν εἶναι ἄκυρος ἢ ἀκυρώσιμος, ἐκτός ἐάν ὁ ἐκδοχεύς ἐγνώριζε τὴν ἀνυπαρξίαν ἢ τὰ ἐλαττώματα τῆς ἀπαιτήσεως. Ἐπὶ ἀνυπαρξίας τῆς ἀπαιτήσεως θά ὑποχρεωθῇ ὁ ἐκχωρητής εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ ἐκδοχέως. Δέν εὐθύνεται ὅμως ὁ ἐκχωρητής διὰ τὴν φερεγγυότητα τοῦ ὀφειλέτου, ἐκτός ἐάν ἀνέλαβε τὴν εὐθύνην δι' αὐτήν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, κατὰ τόν ἐρμηνευτικόν κανόνα τοῦ ἄρθρ. 468, λαμβάνεται ὑπὸ ψιν ἡ φερεγγυότης τοῦ ὀφειλέτου κατὰ τόν χρόνον

έκχωρήσεως τῆς ἀπαιτήσεως.

Ἐάν ἡ ἐκχώρησις ἐγένετο ἐκ χαριστικῆς αἰτίας, π.χ. δωρεᾶς, ὁ ἐκχωρητὴς δὲν εὐθύνεται οὐτε διὰ τὴν ὑπαρξιν τῆς ἀπαιτήσεως (ἄρθρ. 467 § 2).

V. - Δικαιώματα ἐκδοχέως

Ἀπὸ τῆς ἀναγγελίας τῆς ἐκχωρήσεως δικαιοῦχος τῆς ἀπαιτήσεως ὡς πρὸς τὸν ὀφειλέτην καὶ τοὺς τρίτους καθίσταται, ὡς ἐλέχθη, ὁ ἐκδοχέως, ἔναντι τοῦ ὁποίου ὁ ὀφειλέτης ἔχει τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις ὡς πρὸς τὴν ἑκτασιν, τὸν τρόπον, τόπον, χρόνον ἐκπληρώσεως τῆς παροχῆς, ἃς εἶχε ἔναντι τοῦ ἐκχωρητοῦ (ἄρθρ. 462). Π.χ. προθεσμία κατὰ χάριν πρὸς πληρωμὴν, χορηγηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐκχωρητοῦ, ἰσχύει καὶ ἔναντι τοῦ ἐκδοχέως, εἰς τὸν ὅσον ὥστε νὰ μὴ καταστῇ δυσμενεστέρα ἢ θέσις τοῦ ὀφειλέτου συνεπείᾳ τῆς ἐκχωρήσεως.

Ὁ ὀφειλέτης δύναται νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τοῦ ἐκδοχέως ἀπάσας τὰς γνησίας, καταχρηστικὰς, ἀναβλητικὰς καὶ ἀνατρεπτικὰς ἐνστάσεις, τὰς ὁποίας ἡδύνατο νὰ ἀντιτάξῃ πρὸ τῆς ἀναγγελίας κατὰ τοῦ ἐκχωρητοῦ (ἄρθρ. 463), π.χ. ἀκυρότητα τῆς ἐνοχῆς, ἀπόσβεσιν καὶ παραγραφὴν τῆς ἀπαιτήσεως, ἐνστάσιν τοῦ μὴ ἐκπληρωθέντος συναλλάγματος, συμψηφισμὸν ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις κλπ. Δύναται βεβαίως νὰ παραιτηθῇ τῶν ἐνστάσεων. Δὲν δύναται ὁμοίως νὰ ἀντιτάξῃ ἐνστάσεις ἐκ τῆς αἰτιώδους δικαιοπραξίας (π.χ. τῆς πωλήσεως), ἐπὶ τῆς ὁποίας βα-

σίζεται μὲν ἢ ἐκχώρησις, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὅμως σαφῶς διαφέρει αὕτη, ἔστω καὶ ἐάν κατὰ κανόνα καταρτίζεται συγχρόνως μετ' αὐτῆς.

Ἐπίσης ὁ ὀφειλέτης δύναται νὰ προτείνῃ καὶ ἐνστάσεις ἀκυρότητος τῆς συμβάσεως ἐκχώρησεως, ὡς π.χ. εἰκονικότητα τῆς ἐκχώρησεως, ὡς καὶ ἐνστάσεις ἐαυτοῦ κατὰ τοῦ ἐκδοχέως, π.χ. ἔνστασιν συμψηφισμοῦ, ἐπισχέσεως.

VI.- Μεταβίβασις ἀπαιτήσεως ἐκ τοῦ νόμου ἢ κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως

Οἱ ἐκτεθέντες ἀνωτέρω κανόνες τῆς ἐκ συμβάσεως ἐκχώρησεως ἰσχύουν καὶ ἐπὶ μεταβιβάσεως τῆς ἀπαιτήσεως ἐκ τοῦ νόμου (π.χ. ἄρθρ. 488) ἢ κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ἐπὶ τῶν μεταβιβάσεων τούτων ὁ ἐκχωρητῆς δέν εὐθύνεται οὔτε διὰ τὴν ὑπαρξιν τῆς ἀπαιτήσεως (ἄρθρ. 469).

VII.- Μεταβίβασις δικαιωμάτων

Οἱ ἐκτεθέντες κανόνες περὶ ἐκχώρησεως ἰσχύουν κατ' ἀναλογίαν καὶ ἐπὶ μεταβιβάσεως δικαιώματος (ἄρθρ. 470), π.χ. τοῦ τῆς ἐξωνήσεως (ἄρθρ. 565), κληρονομικῶν δικαιωμάτων, δικαιώματος πνευματικῆς ἰδιοκτησίας κλπ., ἐφ' ὅσον ἡ μεταβίβασις αὐτοῦ δέν ἀποκλείεται ἢ δέν ῥυθμίζεται εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς π.χ. ἡ τῶν ἐμπραγμάτων δικαιωμάτων.-

§ 15.- 'Αναδοχή χρέους

'Αναδοχή χρέους είναι ή ανάληψις άλλοτρίου χρέους υπό τινος διά συμβάσεως μετά του δανειστοῦ, οὕτως ὥστε, ὑπεισερχομένου τοῦ ἀναδοχέως εἰς τήν θέσιν τοῦ ὀφειλέτου, ἀπαλλάσσεται οὗτος (ἄρθρ. 471) (στερητικὴ ἀναδοχή χρέους). 'Αναδοχή καλεῖται καί ή περί ἀναλήψεως τοῦ χρέους σύμβασις. Αὕτη δέν θίγει τήν ταυτότητα τῆς ὑφισταμένης ἐνοχῆς κατά τό περιεχόμενόν της, ἀλλά μόνον δημιουργεῖ ἕνα νέον ὀφειλέτην, ἐπιφέρουσα εἰδικήν διαδοχήν ἐν τῇ ὑποχρέωσει.

Ἐκτός τῆς ὀρισεῖσης ἀνωτέρω στερητικῆς ἀναδοχῆς χρέους, ὑφίσταται καί ή σωρευτικὴ ἀναδοχή χρέους, ή ὁποία προκίπτει, ὅταν διά συμβάσεως μετά τοῦ δανειστοῦ ὑποσχεθῇ τις τήν ἐκπλήρωσιν άλλοτρίου χρέους, παρά τήν ὑπόσχεσιν δέ ταύτην δέν ἀπαλλάσσεται ὁ ὀφειλέτης, ἀλλά γεννᾶται πρόσθετος, παθητικὴ εἰς ὀλόκληρον ἐνοχή τοῦ ἀναδεχθέντος καί τοῦ παλαιοῦ ὀφειλέτου (ἄρθρ. 477) (βλ. 'Αρ. Πάγ. 42/69). 'Ο 'Αστικὸς Κώδιξ μάλιστα θέτει τόν ἐρμηνευτικόν κανόνα, καθ' ὃν ἐκ τῆς ὑποσχέσεως ταύτης τοῦ νέου ὀφειλέτου γεννᾶται σωρευτικὴ ἀναδοχή, ἐφ' ὅσον δέν προκύπτει σαφῶς ἀντίθετος θέλησις τῶν συμβαλλομένων, κατευθυνομένη δηλ. εἰς τήν ἀπαλλαγὴν τοῦ παλαιοῦ ὀφειλέτου. 'Η ἀναδοχή ὅθεν εἶναι ἐν ἀμφιβολίᾳ σωρευτικὴ.

'Η σύμβασις τῆς στερητικῆς ἀναδοχῆς χρέους εἶναι κατ' ἀρχὴν ἄτυπος, δυναμένη νά καταρτισθῇ

καί σιωπηρῶς, καί ἀφηρημένη(ἀναιτιώδης), ἀνεξάρτητος δηλ. τῆς αἰτίας αὐτῆς. Δύναται νά ἀφορᾷ εἰς ἀτελή (φυσικήν) ἐνοχήν, χρέος μελλοντικόν, ὑπό αἴρεσιν, προθεσμίαν ἢ ἐπίδικον. Συνάπτεται αὕτη καί ἄνευ συναινέσεως τοῦ παλαιοῦ ὀφειλέτου, ἀκόμη καί ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ.

Ἀποτέλεσμα τῆς στερητικῆς ἀναδοχῆς χρέους εἶναι ὅτι ὁ ἀναδοχεύς ὑπεισέρχεται εἰς τήν θέσιν τοῦ παλαιοῦ ὀφειλέτου, ὑπέχων ἐφεξῆς τὰς αὐτάς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας εἶχε καί οὗτος (ἄρθρ. 472) κατά τόν χρόνον τῆς ἀναδοχῆς. Παρεπόμενα δικαιώματα τοῦ δανειστοῦ, ὡς π.χ. ἀπαιτήσεις τόκων ὑπερμερίας, διατηροῦνται, ἐνῶ προνόμια ἐν ἀναγκαστικῇ ἐκτελέσει καί πτωχεύσει ἀποσβέννυνται. Ἐπίσης ἀποσβέννυνται ἐγγυήσεις, ἐνέχυρα, προσημειώσεις καί ὑποθήκαι εἰς βάρος τρίτων, ἐκ τοῦ νόμου ἢ ἐκ συμβάσεως, ἐκτός ἐάν συναινέσουν εἰς τήν ἀναδοχήν ὁ ἐγγυητής ἢ ὁ τρίτος κύριος τοῦ ἐνυποθήκου ἢ ἐνεχυρασθέντος πράγματος (ἄρθρ. 475), ἔστω καί σιωπηρῶς, ἀκόμη καί ἐκ τῶν ὑστέρων.

Ἐφ' ὅσον ὁ ἀναδοχεύς ὑπεισέρχεται εἰς τήν θέσιν τοῦ ὀφειλέτου, δικαιούται νά ἀντιτάξῃ κατά τοῦ δανειστοῦ ἀπάσας τὰς ἐκ τῆς ἐνοχικῆς σχέσεως ἀπορρεούσας προγενεστέρας, οὐχί ὅμως μεταγενεστέρας τῆς ἀναδοχῆς, ἐνστάσεις τοῦ παλαιοῦ ὀφειλέτου, π.χ. περί ἀκυρότητος τῆς ὀφειλῆς, ἀκυρώσεως τῆς ἐνοχῆς, ἀποσβέσεως ἢ παραγραφῆς τῆς ἀπαιτήσεως, τήν ἔνστασιν τοῦ μὴ ἐκπληρωθέντος συναλλάγμα-

τος κλπ. Δέν δύναται όμως νά ἀντιτάξη ἔνστασιν συμψηφισμοῦ ἀπαιτήσεως τοῦ παλαιοῦ ὀφειλέτου κατὰ τοῦ δανειστοῦ (ἄρθρ. 473).

Δύναται προσέτι ὁ νέος ὀφειλέτης νά ἀντιτάξη ἔνστασεις ἐς αὐτῆς ταύτης τῆς συμβάσεως ἀναδοχῆς ἢ προσωπικᾶς ἑαυτοῦ κατὰ τοῦ δανειστοῦ, ὡς π.χ. ἔνστασιν συμψηφισμοῦ μέ ἰδίαν αὐτοῦ ἀπαιτήσιν, οὐχί ὅμως καί ἐκ τῆς σχέσεώς του πρός τόν παλαιόν ὀφειλέτην (ἄρθρ. 474), π.χ. ὅτι οὗτος δέν τοῦ κατέβαλε τό ἀντάλλαγμα διὰ τήν ἀναδοχήν, ἐάν εἶχε συμφωνηθῆ τοιοῦτον.

Κατ'ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος, καθ'ὄν ἡ στερητικὴ ἀναδοχὴ προκύπτει ἐκ συμβάσεως μετὰ τοῦ δανειστοῦ, ὁ Ἀστικός Κώδιξ προβλέπει εἰδικήν περίπτωσιν στερητικῆς ἀναδοχῆς χρέους ἄνευ συμπράξεως τοῦ δανειστοῦ ἐπί ἐκποιήσεως ἀκινήτου βεβαρημένου δι' ὑποθήκης ἢ προσημειώσεως καί ἀναλήψεως ὑπό τοῦ ἀγοραστοῦ, κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου, τῆς ὑποχρεώσεως καταβολῆς τοῦ χρέους εἰς τόν δανειστήν (ἄρθρ. 476). Ἐφ'ὅσον πληρωθοῦν αἱ προϋποθέσεις τοῦ νόμου, ἀπαλλάσσεται τοῦ χρέους ὁ μεταβιβάζων ἔναντι τοῦ ἐνυποθήκου δανειστοῦ.

Διάφορος τῶν δύο ἐκτεθέντων εἰδῶν ἀναδοχῆς χρέους (στερητικῆς καί σωρευτικῆς) εἶναι ἡ λεγομένη "ὑπόσχεσις ἐλευθερώσεως" ἢ "ἀναδοχὴ ἐκπληρώσεως", ἡ ὁποία ὑφίσταται, ὅταν τρίτος ὑποσχεθῆ πρός τόν ὀφειλέτην, ὅτι θά καταβάλῃ τό χρέος. Ἐν ταύτῃ περιπτώσει ὁ δανειστής οὐδέν δικαίωμα ἀποκτᾷ

ἐκ τῆς ὑποσχέσεως ταύτης (ἄρθρ. 478), ἐφ' ὅσον ἐκ τῆς συμφωνίας δέν προκύπτει πρόθεσις σωρευτικῆς ἀναδοχῆς χρέους.

Ὁ Ἀστικός Κῶδιξ καθιεροῖ ὑποχρεωτικὴν (νόμιμον) σωρευτικὴν ἀναδοχὴν χρέους ἐπὶ μεταβιβάσεως διὰ πράξεως ἐν ζωῇ (βλ. ΑΠ 344/70) ὀλοκλήρου περιουσίας ἢ ἐπιχειρήσεως εἰς βάρος τοῦ ἀποκτῶντος ταύτην. Οὗτος εὐθύνεται ἔναντι τῶν δανειστῶν τοῦ μεταβιβάζοντος μέχρι τῆς ἀξίας τῆς μεταβιβαθείσης περιουσίας ἢ ἐπιχειρήσεως διὰ τὰ βαρύνοντα ταύτην χρέη κατὰ τὸν χρόνον καταρτίσεως τῆς περὶ μεταβιβάσεως συμβάσεως, συμπεριλαμβανομένης καὶ ὀφειλῆς ἐξ ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ (ΑΠ 632/70). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν περιωρισμένην εὐθύνην ταύτην τοῦ ἀποκτῶντος, διατηρεῖται ἀνεραία ἡ εὐθύνη καὶ τοῦ μεταβιβάζοντος εἰς ὀλόκληρον μετὰ τοῦ ἀποκτῶντος. Ἀντίθετος συμφωνία μεταξύ τῶν συμβαλλομένων εἰς βάρος τῶν δανειστῶν εἶναι ἄκυρος ἔναντι τούτων (ἄρθρ. 479), οὐχι ὅμως καὶ μεταξύ τῶν συμβαλλομένων ἢ μεταξύ δανειστοῦ τινος καὶ τοῦ ἀποκτῶντος.

Ὡς περιουσία ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄρθρ. 479 Α.Κ. νοεῖται μόνον τὸ ἐνεργητικόν. Εἰς τὸ ἀποτελοῦν δέ τὴν ἐπιχείρησιν ὠργανωμένον σύνολον ἐννόμων σχέσεων, πραγματικῶν καταστάσεων καὶ περιουσιακῶν στοιχείων πρὸς ἐπιδίωξιν καὶ ἐπίτευξιν ὠρισμένου οἰκονομικοῦ κερδοσκοπικοῦ ἢ μὴ σκοποῦ (βλ. Ἄρ. Πάγ. 304/54, Μηχαηλίδην-Νουάρου) περιλαμβάνονται ἡ φήμη, ἡ πελατεία, ἡ πίστις καὶ ἡ καλὴ πορεία τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 479 ἐφαρμόζεται καὶ εἰάν μεταβιβάσθω μεμονωμένα περιουσιακά στοιχεῖα, ἀπαρτίζοντα ὅμως οὐσιαστικῶς τὸ σύνολον τῆς περιουσίας τοῦ μεταβιβάζοντος, ἔστω καὶ εἰάν ἐξαιρεθῶν τῆς μεταβιβάσεως περιουσιακά τινα στοιχεῖα ἀσημάντου ἀξίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύνολον τῆς περιουσίας. Αὕτη ἐφαρμόζεται ἐπίσης εἰάν ἡ μεταβίβασις λάβῃ χώραν διὰ περισσοτέρων συμβάσεων, ἔστω καὶ πρὸς διάφορα πρόσωπα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅμως μεταβιβάσεως ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας.

Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 479 ἀρκεῖ τὸ πραγματικόν γεγονός τῆς μεταβιβάσεως τῆς περιουσίας ἢ ἐπιχειρήσεως, χωρὶς νὰ ἀπαιτῆται ἡ γνῶσις τοῦ ἀποκτῶντος, ὅτι λαμβάνει χώραν μεταβίβασις ὁλοκλήρου περιουσίας ἢ ἐπιχειρήσεως (ἀντικειμενικὴ θεωρία). Ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ ἐπεκταθῇ τὸ ἄρθρ. 479 καὶ ἐπὶ μεταβιβάσεως μεμονωμένου ἢ τοῦ σπουδαιότερου περιουσιακοῦ στοιχείου μεγάλης ἀξίας τοῦ μεταβιβάζοντος, πρέπει, κατ'ἐπιεικῆ κρίσιν, νὰ ἀποδειχθῇ, καὶ ὅτι ὁ ἀποκτῶν ἐτέλει ἐν γνώσει τῆς σχέσεως τοῦ ἀποκτῶμένου περιουσιακοῦ στοιχείου πρὸς τὴν ὅλην περιουσίαν τοῦ μεταβιβάζοντος, δηλ. ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ σύνολον ἢ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐνεργητικοῦ αὐτοῦ, προκειμένου νὰ θεμελιωθῇ ἡ εὐθύνη τοῦ ἀποκτῶντος διὰ τὰ χρέη τοῦ μεταβιβάζοντος (ὑποκειμενικὴ θεωρία).

Ὁ ἀνωτέρω κανὼν ἀναγκαστικοῦ δικαίου τοῦ ἄρθρου 479 ὑπέστη περιορισμούς ὡς πρὸς τὴν εἰσφορὰν περιουσίας ἢ ἐπιχειρήσεως εἰς ἐταιρίαν ἰδρυομένην ὑπὸ τῆς ΕΤΒΑ (ἄρθρ. 8 ν.δ. 4366/64) καὶ τὴν ἔξαγορὰν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἢ τῆς ΔΕΗ ἐπιχειρήσεως ἢ ἐκμεταλλεύσεως, ἀσκουμένης βάσει παραχωρήσεως, ἢ τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῆς (ἄρθρ. I ν. 4456/65, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Α.Ν. 537/68). Ἡ εὐθύνη τῆς ΕΤΒΑ ἢ τοῦ Δημοσίου ἢ τῆς ΔΕΗ ὑφίσταται μόνον ἐναντι δανειστῶν ἀναγγεληθέντων ἐντὸς τῆς ὀριζομένης ὑπὸ τῶν σχετικῶν διατάξεων προθεσμίας (μηνιαίας διὰ τὴν ΕΤΒΑ καὶ διμήνου διὰ τὸ Δημοσίον ἢ τὴν ΔΕΗ).

§ 16.- Ἐνοχὴ εἰς ὀλόκληρον

Ἐνοχὴ εἰς ὀλόκληρον ὑφίσταται, ὅταν ἐπὶ πλειόνων δανειστῶν ἢ πλειόνων ὀφειλετῶν τῆς αὐτῆς διαιρητῆς παροχῆς, ἕκαστος τῶν πλειόνων δανειστῶν δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ ἢ ἕκαστος τῶν πλειόνων ὀφειλετῶν ὑποχρεοῦται νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν παροχὴν ὀλόκληρον ἀλλ' ἅπαξ μόνον.

Ἡ ἐνοχὴ εἰς ὀλόκληρον διακρίνεται εἰς παθητικὴν εἰς ὀλόκληρον ἐνοχὴν ἢ ὀφειλὴν εἰς ὀλόκληρον, ὅταν οἱ ὀφειλέται εἶναι πλείονες (ἄρθρ. 481) καὶ ἐνεργητικὴν εἰς ὀλόκληρον ἐνοχὴν ἢ ἀπαίτησιν εἰς ὀλόκληρον, ὅταν οἱ δανεισταὶ εἶναι πλείονες (ἄρθρ. 489), ὑπάρχει δηλ. "πολλαπλῆ ἀρμοδιότης τῶν ἀπαιτήσεων" (LARENZ), π.χ. κατάθεσις ὑπὸ πλειόνων εἰς κοινόν λογαριασμόν παρὰ Τρα-

πέψη. Δεν αποκλείεται να υφίσταται ταυτοχρόνως όφειλή και άπαιτήσεις είς όλόκληρον (μικτή είς όλόκληρον ένοχή).

Ή ύπαρξις ένοχής είς όλόκληρον δύναται να καθορίζεται υπό του νόμου, π.χ. άρθρα 71, 854, 926, 2023 κλπ., ή διά δικαιοπραξίας, μονομερούς ή συμβάσεως, ρητώς ή και σιωπηρώς. Πρέπει όμως να προκύπτει σαφώς ένοχή είς όλόκληρον, διότι έν άμφιβολία ή ένοχή δεν είναι είς όλόκληρον, ήτοι έκαστος τών συνδανειστών δικαιούται να άπαιτήση (ένεργητική διηρημένη ένοχή) και έκαστος τών συνοφειλετών υποχρεούται να έκπληρώση (παθητική διηρημένη ένοχή) ίσον μέρος της αύτης διαιρετής παροχής (άρθρ. 480) (άρχή της διαιρέσεως).

Ή επί παθητικής είς όλόκληρον ένοχής ό δανειστής δύναται κατ'άρέσκειαν να στραφή καθ'οίουδήποτε τών συνοφειλετών ή και όλων όμοϋ ή τινών έξ αύτών και να άπαιτήση όλόκληρον ή μέρος της παροχής από έκαστον. Μέχρις όλοσχερούς δε άποσβέσεως της παροχής έξακολουθοϋν άπαντες οί συνοφειλέται να ενέχωνται είς όλόκληρον διά τό όφειλόμενον είσέτι μέρος (άρθρ. 482).

Ή επί ένεργητικής είς όλόκληρον ένοχής ό όφειλέτης δύναται να καταβάλη κατ'άρέσκειαν πρός οίονδήποτε δανειστήν, έκτός εάν είς έξ αύτών ήγειρεν άγωγήν, όποτε υποχρεούται να καταβάλη πρός αυτόν (άρθρ. 490) (άρχή της προλήψεως). Ή εάν ήγειραν άγωγήν πλείονες όμοϋ ή τήν αύτήν ήμέραν άπαντες, τό-

τε δικαιούται ὁ ὀφειλέτης νά καταβάλῃ εἰς οἶονδῆποτε θέλει. Ὡς ἔγερσις τῆς ἀγωγῆς πρέπει νά νοσηθῇ ἐνταῦθα ἢ ἐπίδοσις αὐτῆς (Γαζῆς).

Οὐ συνοφειλέται ἐνέχονται ἐναντι ἀλλήλων (ἐσωτερική σχέσις) κατ' ἴσα μέρη (ἄρθρ. 487), ἐφ' ὅσον ἐκ τοῦ νόμου (π.χ. ἄρθρ. 927), τῆς δικαιοπραξίας ἢ τοῦ περιεχομένου καί τοῦ σκοποῦ τῆς ἐννόμου σχέσεως δέν προκύπτει ἄλλο τι. Ἐκ τοῦ κανόνος τούτου ἐνδοτικῶς δικαίως προκύπτει, ὅτι ὁ καταβαλὼν ὀφειλέτης ἔχει ἐκ τοῦ νόμου δικαίωμα ἀναγωγῆς κατὰ τῶν συνοφειλετῶν του, ἥτοι δικαιούται νά ἀπαιτήσῃ ἀπὸ αὐτοῦς τὸν βαρῦνον τούτους μέρος τῆς παροχῆς καί ἐπὶ πλεόν, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, πᾶν ὅ,τι δέν ἠδυνήθη νά εἰσπράξῃ παρά τινος τῶν συνοφειλετῶν του (ἀναπληρωτικὴ ἀναγωγή), ἐφ' ὅσον δέν εἶναι ὑπεύθυνος οἰασδῆποτε καθυστερήσεως πρὸς εἴσπραξιν τοῦ ὀφειλομένου ὑπὸ τοῦ συνοφειλέτου του. Οὕτω δημιουργεῖται μεταξύ τῶν συνοφειλετῶν μία "νόμιμος ἐνοχικὴ σχέσις" (LARENZ), ἀποβλέπουσα εἰς τὸ νά ἐπιβαρυνθῇ τελικῶς ἕκαστος συνοφειλέτης διὰ τοῦ προσοῦ, τὸ ὁποῖον ἀναλογεῖ εἰς αὐτόν βάσει τῆς ἐσωτερικῆς σχέσεως μετὰ τῶν συνοφειλετῶν του.

Ἐφ' ὅσον ὁ καταβαλὼν ἔχει δικαίωμα ἀναγωγῆς κατὰ τῶν συνοφειλετῶν του, ὑποκαθίσταται εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ δανειστοῦ (ἄρθρ. 488), ἅτινα μεταβιβάζονται αὐτοδικαίως εἰς αὐτόν ἐκ τοῦ νόμου μεθ' ὅλων τῶν παρεπομένων ἀσφαλειῶν τῆς ἀπαιτήσεως, π.χ.

ένεχύρου, ύποθήκης, έγγυήσεως, κατά τήν αναλογίαν του δικαιώματος αναγωγής. (Κατά τινά επικριτική άποψιν (βλ. BLUMBYER) ένέχυρον και έγγύησις παρασχεθέντα υπό τρίτων έκ φιλοφροσύνης δέν πρέπει νά ασφαλίζουν τήν έξ αναγωγής άπαιτήσιν του καταβαλόντος όφειλέτου κατά τών συνοφειλετών του).

Έπί ένεργητικής είς όλόκληρον ένοχής ό ικανοποιηθείς δανειστής ύπόκειται είς αναγωγήν εναντι τών συνδανειστών του (έσωτερική σχέσις), οίτινες δικαιουόνται έκ του νόμου νά άπαιτήσουν από αυτόν τήν άπόδοσιν του ληφθέντος κατ' έσα μέρη, έφ' όσον δέν προκύπτει άλλο τι έκ τής σχέσεως (άρθρ. 493), ήτοι αναγωγή κατά διάφορον αναλογίαν ή δι' όλόκληρον τήν παροχήν ή αποκλείεται τελείως αύτη, π.χ. άρθρ. 1971 § 2.

Όσον επί τής παθητικής, όσον και επί τής ένεργητικής είς όλόκληρον ένοχής, ώρισμένα γεγονότα έπερχόμενα είς τό πρόσωπον ενός τών όφειλετών ή τών δανειστών ώφελούν ή βλάπτουν και τούς λοιπούς, ήτοι ένεργούν άντικειμενικώς, ως π.χ. καταβολή, όδοις ή ύπόσχεσις άντί καταβολής, δημοσία κατάθεσις, άνανέωσις, συμπήφισμός μέ ιδίαν άπαιτήσιν ή άνταπαίτησιν (άρθρα 483, 484, 485, 491), ένώ έτερα γεγονότα ώφελούν ή βλάπτουν μόνον τόν όφειλέτην ή δανειστήν, είς τό πρόσωπον του όποιου έπήλθον, ήτοι ένεργούν ύποκειμενικώς, ως π.χ. όχλησις, καταγγελία, παραγραφή (άρθρα 486, 492).

§ 17.- Ἄδαιρέτος παροχή ἐπί πλειονότητος δανει-
στῶν ἢ ὀφειλετῶν.

Ἐάν ἡ παροχή εἶναι ἀδαιρέτος, π.χ. παρά-
δοσις ζωγραφικοῦ πίνακος ἢ παραχώρησις τῆς χρήσε-
ως πράγματος ὑπὸ πλειόνων ἢ πρὸς πλείονας, τότε
διακρίνομεν μεταξὺ πλειονότητος ὀφειλετῶν καὶ
πλειονότητος δανειστῶν.

Ἐάν εἶναι πλείονες οἱ ὀφειλέται τῆς ἀδαι-
ρέτου παροχῆς, ἐφαρμόζονται αἱ ἐκτεθεῖσαι διατά-
ξεις περὶ τῆς εἰς ὀλόκληρον ὀφειλῆς (ἄρθρ. 494),
ἥτοι ἕκαστος τούτων ὑποχρεοῦται εἰς ἐκπλήρωσιν ὀ-
λοκλήρου τῆς παροχῆς. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐάν ἡ
παροχή κατέστη ἀδύνατος ἐκ πταίσματος ἢ ἐν ὑπερη-
μερίᾳ πάντων ἢ τινῶν ἐκ τῶν ὀφειλετῶν. Οὗτοι θεω-
ροῦνται ὀφειλέται εἰς ὀλόκληρον, ἐνῶ οἱ μὴ ἐν
πταίσματι ἢ ὑπερημερίᾳ τελοῦντες ἀπαλλάσσονται
τῆς παροχῆς, ὀφείλοντες μόνον νὰ ἀποδώσουν τὸ τυ-
χόν περιελθόν εἰς αὐτοῦς (βλ. ἄρθρ. 338).

Ἐάν εἶναι πλείονες οἱ δανεισταὶ τῆς ἀδαι-
ρέτου παροχῆς, ὁ ὀφειλέτης ὑποχρεοῦται νὰ καταβά-
λῃ εἰς ὅλους ἀπὸ κοινοῦ, οἱ δὲ δανεισταὶ δικαιουῦν-
ται νὰ ἀπαιτήσουν τὴν παροχὴν εἴτε ἀπὸ κοινοῦ, εἴ-
τε εἰς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἀλλὰ πρὸς πάντας, ἐφ' ὅσον
ἐκ τοῦ νόμου ἢ ἐκ τῆς δικαιοπραξίας δέν προκύπτει,
ὅτι εἶναι δανεισταὶ εἰς ὀλόκληρον. Γεγονότα ἐπερ-
χόμενα εἰς τὸ πρόσωπον ἐνὸς τῶν δανειστῶν ἐνερ-
γοῦν ὑποκειμενικῶς, ἥτοι οὔτε ὠφελοῦν, οὔτε βλά-
πτουν τοὺς λοιπούς (ἄρθρ. 495), ὡς π.χ. πταῖσμα,

ύπερημερία οίουδήποτε δανειστοῦ, ὄχλησις, παραγραφὴ κλπ.

Ἐάν ἡ ἀδαιρέτος παροχὴ καταστῆ διαιρητὴ, π.χ. μεταπρατῆ εἰς χρηματικὴν, οἱ πλείονες ὀφειλῆται εὐθύνονται κατ' ἴσα μέρη καὶ οἱ πλείονες δανεισταὶ δικαιουῦνται εἰς ἴσα μέρη.-

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

(Συνοπτικῶς)

- Βάλληνδα Γ., 'Αστικός Κώδιξ, 'Ερμηνεία κατ' ἄρθρον
Τόμ. Α', Γενικαί 'Αρχαί, 'Ενοχικόν Δί-
καιον (Γενικόν Μέρος).
- 'Ερμηνεία τοῦ 'Αστικοῦ Κώδικος ('Ερμ. ΑΚ) ἐκδιδομένη
ὑπό Καθηγητῶν Πανεπιστημίων κλπ.
- Ζέπου Π., 'Ενοχικόν Δίκαιον Α' Μέρος Γενικόν.
- Καυκᾶ Κ., 'Ενοχικόν Δίκαιον (ἐρμηνεία κατ' ἄρθρον)
- Λιτζεροπούλου Α., Στοιχεῖα 'Ενοχικοῦ Δικαίου.
- Μπαλῆ Γ., 'Ενοχικόν Δίκαιον (κατά τόν Κώδικα).
- Τούση Α., 'Ενοχικόν Δίκαιον Α' Μέρος Γενικόν.
- Τριανταφυλλοπούλου Κ., 'Ελληνικόν 'Ενοχικόν Δίκαι-
ον.
- Βουρκιώτη Κ., 'Ελληνικόν 'Ενοχικόν Δίκαιον.

- Brox H., Allgemeines Schuldrecht.
- Enneccerus-Lehmann, Recht der Schuldverhältnisse
- Esser J., Schuldrecht, Bd. I, Allgemeiner Teil
- Fikentscher W., Das Schuldrecht.
- Guhl T., Das Schweizerische Obligationenrecht
- Heck P., Grundriss des Schuldrechts
- Hedemann J.W., Schuldrecht des Bürgerlichen Ge-
setzbuches.
- Kommentare zum Deutschen Bürgerlichen Gesetzbuch
von Ermann, Palandt, Planck, Reichs-
gerichtsräten, Soergel-Siebert, Stau-
dinger, Zürcher zum Schweizerischen
Obligationenrecht, zum Österrei-
chischen Allgemeinen Bürgerlichen Ge-
setzbuch von Klang-Gschntzer.
- Larenz K., Lehrbuch des Schuldrechts, Bd. I.,
Allgemeiner Teil.

Leonhard Fr., Allgemeines Schuldrecht des BGB.
Weill A., Droit civil, les obligations.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Σελ. 33 σειρ. 9 αντί 785 γράφ. 718
" 100 " 10 πρόσθ. (βλ.ΑΠ 38 /1970
NoB 18, σελ. 696).
